

Zagadnienia ekonomiki rolnej

Dwumiesięcznik

Organ Komitetu Organizacji Produkcji Rolnej
i Wyżywienia Kraju PAN, Instytutu Ekonomiki Rolnej
i Sekcji Ekonomiki Rolnictwa PTE

Państwowe Wydawnictwo
Rolnicze i Leśne

Dodatek do zeszytu 5/1978

**KOSZTY I OPŁACALNOŚĆ
PRODUKCJI ROLNEJ W POLSCE**

KOMITET REDAKCYJNY:

*M. Brzóska, Z. Grochowski, F. Kolbusz, T. Marszałkiewicz,
Z. Smoleński (sekretarz redakcji), Z. Wojtaszek,
A. Woś (redaktor naczelny)*

Redaktor: *T. Gronkiewicz*

Cena prenumeraty krajowej: półrocznie zł 45,—, rocznie 90 zł, cena numeru pojedynczego 18 zł.

Prenumeratę przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach:

- do dnia 25 listopada na styczeń, I kwartał, I półrocze i cały rok następny,
- do dnia 10 każdego miesiąca (z wyjątkiem grudnia) poprzedzającego okres prenumeraty.

Jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje i organizacje społeczno-polityczne oraz wszelkiego rodzaju inne zakłady pracy, składają zamówienia w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch”.

Zakłady pracy w miejscowościach, w których nie ma Oddziałów RSW oraz prenumeratorki indywidualni, zamawiają prenumeratę w urzędach pocztowych lub u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę, która jest o 50% droższa od prenumeraty krajowej, przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO nr 1531-71 — w terminach podanych dla prenumeraty krajowej.

METODA OBLICZANIA KOSZTÓW JEDNOSTKOWYCH OPLACALNOŚCI I DOCHODOWOŚCI PRODUKCJI

Niniejsze opracowanie jest czternastym z kolei w którym przedstawione są dane o nakładach, kosztach jednostkowych, opłacalności i dochodowości produkcji w gospodarce indywidualnej, obliczane według metody makroekonomicznej, w oparciu o materiały statystyki powszechnej. W obecnym opracowaniu zawarte są dane dla Polski ogółem za rok 1975, 1976 oraz nieostateczne wyniki dla 1977 r.

W zastosowanej metodzie liczenia kosztów wszystkie podstawowe parametry niezbędne do przeprowadzenia rachunku kosztów i opłacalności produkcji przyjmowane są na podstawie danych statystycznych GUS a mianowicie:

- 1) wielkość obszaru użytków rolnych gospodarstwa,
- 2) struktura użytkowania gruntów i struktura zasiewów,
- 3) obsada inwentarzem żywym,
- 4) plony i wydajności jednostkowe zwierząt,
- 5) bilans produkcji roślinnej i zwierzęcej,
- 6) wysokość i struktura nakładów pieniężnych,
- 7) stopa amortyzacji środków trwałych,
- 8) proporcje w nawożeniu mineralnym poszczególnych roślin.

Obok danych statystyki powszechnej, w rachunku kosztów produkcji wykorzystywane są dane z rachunkowości rolnej IER, głównie w postaci kluczy podziałowych. Materiały uzyskiwane z gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną służą do ustalania następujących parametrów:

- 1) nakładów pracy żywej i siły pociągowej (odpowiednio skorygowanych i dostosowanych do innej wielkości gospodarstwa, struktury i wielkości produkcji),
- 2) proporcji w zużyciu pasz (korygowanych przez bilans pasz sporządzany na podstawie danych statystycznych),
- 3) proporcji w nawożeniu mineralnym poszczególnych roślin,
- 4) kluczy podziałowych niektórych nakładów pieniężnych na poszczególne grupy zwierząt (ubezpieczenie, opał, wydatki weterynaryjne).

Na podstawie wymienionych wyżej informacji konstruowany jest przeciętny dla Polski model gospodarstwa statystycznego, w którym koszty produkcji liczone są podobnie jak w konkretnym gospodarstwie. Przy określaniu obszaru gospodarstwa statystycznego przyjmuje się za podstawę tylko gospodarstwa powyżej 2 ha obszaru ogólnego, pominięto natomiast gospodarstwa do 2 ha, które nie są w pełni tego słowa gospodar-

stwami rolnymi, lecz raczej działkami pracowniczymi. Przeciętny obszar gospodarstwa statystycznego w Polsce wynosi 6,6 ha użytków rolnych¹.

1. Kategorie nakładów i kosztów jednostkowych

W rachunku kosztów i dochodów z produkcji w gospodarce chłopskiej istotnym elementem tego rachunku jest wyliczenie produkcji czystej (dochodu globalnego) z 1 ha i na 1 dzień pracy. Dlatego też technika liczenia jest dostosowana do określenia nakładów na jednostkę produktu w dwóch miernikach: dniach pracy i nakładach pieniężnych. Ażeby suma jednostkowych nakładów pracy i nakładów pieniężnych na produkcję finalną dała sumę nakładów całego gospodarstwa, produkty obrotu wewnętrznego są także liczone w dwóch miernikach. Liczenie ich w jednym mierniku pieniężnym (według kosztów własnych) uniemożliwiłoby bowiem obliczenie w końcowym rachunku pełnego dochodu globalnego z produkcji finalnej. Na dochód globalny, np. z produkcji zwierzęcej, składa się nie tylko dochód wytworzony bezpośrednio z samej produkcji zwierzęcej, lecz także dochód wytworzony przy produkcji pasz. Przy obliczaniu natomiast struktury nakładów na 1 ha w produkcji roślinnej lub na 1 sztukę inwentarza nie byłoby celowe podawanie np. nakładu na nasiona lub pasze w dwóch miernikach. Dlatego też w tabelach nakładów na poszczególne produkty, nasiona i pasze liczone są w jednym mierniku — pieniężnym. Niezależnie jednak od kosztu jednostkowego poszczególnych produktów, podajemy w tabelach nakłady jednostkowe w dwóch miernikach, przy czym jednostkowe nakłady pracy na 1 q w produkcji roślinnej obejmują nakłady bezpośrednie i pośrednie, jak również nakłady na nasiona i pasze dla koni.

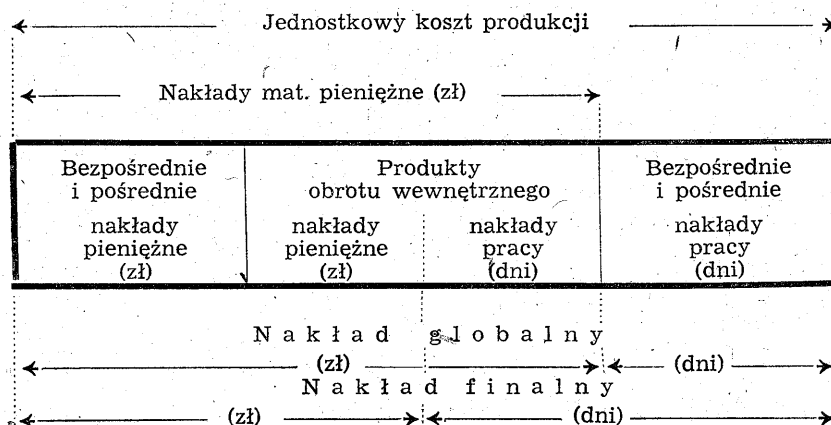
W tabeli 1 przedstawiono koszty i nakłady jednostkowe w dwóch miernikach na 1 q żywca wieprzowego. Przy czym nakłady jednostkowe podane są tu w dwóch wersjach, a mianowicie: w wersji pierwszej (nakład globalny) nakłady te wynoszą 9,0 dni oraz 3774 zł, w wersji drugiej (nakład finansowy) — 16,2 dni 2274 zł. W wersji pierwszej nakłady pracy obejmują nakłady bezpośrednie i ogólnogospodarcze (7,7 + 1,3), a wszystkie inne nakłady, włącznie z paszami mieszczą się w nakładach pieniężnych, przy czym pasze wyprodukowane w gospodarstwie liczone są według kosztów własnych. W drugiej wersji zarówno nakłady pracy, jak i nakłady pieniężne odnoszą się do całego cyklu produkcyjnego, tzn. do produkcji pasz i do produkcji żywca.

Ponieważ nakłady jednostkowe w wersji pierwszej odnoszą się do rachunku, w którym wynik produkcyjny gospodarstwa ujmowany jest za pomocą produkcji globalnej, zaś w wersji drugiej — za pomocą produkcji

¹ W poprzednich publikacjach obszar przeciętnego gospodarstwa statystycznego w kraju przyjmowano w latach 1960—1969 w wysokości 6,7 ha użytków rolnych. W 1970 r. na skutek uściślenia przez GUS ewidencji gruntów w użytkowaniu indywidualnych gospodarstw chłopskich nastąpiło obniżenie obszaru przeciętnego gospodarstwa do 6,5 ha. W 1974 r. przeciętny obszar gospodarstwa zwiększył się do 6,6 ha a w 1975 r. do 6,7 ha użytków rolnych. W dwu następnych latach (1976 i 1977) obszar ten zmniejszył się ponownie do 6,6 ha użytków rolnych.

finalnej, to przez analogię do odpowiedniej kategorii produkcji, nakład w wersji pierwszej określamy terminem **nakład globalny**, w drugiej zaś — **nakład finalny**. Rys. 1 przedstawia graficznie zależności pomiędzy poszczególnymi elementami produkcji i różnicę pomiędzy nakładem globalnym, a nakładem finalnym.

Rys. 1. Elementy składowe jednostkowego kosztu produkcji

Kategorie kosztów jednostkowych. Rozróżniamy dwie kategorie kosztów jednostkowych. Pierwsza kategoria kosztów obejmuje sumę nakładów jednostkowych wyrażoną w jednym mierniku pieniężnym. Przy czym jest sprawą obojętną, czy będzie to suma nakładów globalnych czy finalnych, w obu przypadkach suma ta jest jednakowa. Sumę tych nakładów w wyrażeniu pieniężnym określamy terminem **koszt własny produkcji**.

Druga kategoria kosztu jednostkowego różni się od pierwszej tym, że skarmiane przez inwentarz produkcyjny zboże liczy się nie według kosztów własnych, lecz według cen wolnorynkowych². W rachunku tym zakłada się pełną alternatywność wyboru przez rolnika pomiędzy sprzedażą zboża a jego przerobem na produkty zwierzęce. Dlatego też tę kategorię kosztu określamy terminem **koszt alternatywny**.

Sposób obliczania oraz wielkość kosztu alternatywnego, omawianego tu w formie przykładu żywca wieprzowego (tabela 1), przedstawia się następująco: średnio ważona cena wolnorynkowa zbóż przeznaczonych w gospodarstwie na pasze wynosiła w 1977 r. 541 zł, koszt własny tych zbóż 483 zł, różnica między ceną a kosztem wynosi więc 58 zł za 1 q. Na 100 kg żywca zużyto 2,24 q zboża (nie licząc kupnych pasz treściwych i otrąb własnych z przemiału). Ilość ta pomnożona przez różnicę pomiędzy ceną wolnorynkową a kosztem własnym daje wzrost kosztu o 130 zł na 1 q żywca. W sumie koszt alternatywny żywca wynosi 5780 zł (5650 + 130).

² Ceny wolnorynkowe zbóż (według Rocznika Statystycznego) obniżamy o 10%, ze względu na koszty transportu i zużywanie na paszę pewnej ilości zboża o niższym standardzie (poślady).

Tabela 1

Oplacalność i dochodowość produkcji żywca wieprzowego w 1977 roku obliczona na podstawie różnych kategorii kosztów i nakładów jednostkowych

Wyszczególnienie	Koszt własny		Koszt alternatywny nakład globalny
	nakład globalny	nakład finalny	
Nakład na 1 q żywca			
dni	9,0	16,2	9,0
zł	3774	2274	3904
Koszt 1 q żywca zł	5650	5650	5780
Wskaźnik opłacalności ^a	72,8	72,8	71,1
Dochód globalny z produkcji żywca			
zł/q	338	1838	208
zł/dzień	37,6	113,5	23,1
Dochód globalny z produkcji pasz			
zł/q	1500		1630
zł/dzień ^b	208,4		226,4

^a Przeciętna cena żywca wynosiła 4112 za 1 q

^b Nakłady pracy przy produkcji pasz na 1 q żywca wynoszą 7,2 dni (16,2—9,0).

Dla pierwszej kategorii kosztu, tj. kosztu własnego produkcji, przedstawiono w tabeli 1 dochodowość w dwóch wersjach, a mianowicie obliczoną na podstawie jednostkowego nakładu globalnego i finalnego. Przy zastosowaniu nakładu globalnego pasze liczone są w jednym mierniku — pieniężnym, można więc obliczyć oddzielnie dochód globalny z produkcji żywca i z produkcji paszy. Dochód globalny na 1 dzień pracy z produkcji pasz będzie oczywiście równy opłacie pracy. Przy zastosowaniu nakładu finalnego dochód globalny z produkcji żywca odnosi się do całego cyklu produkcyjnego, łącznie z produkcją pasz. Jak widać z tabeli 1, różny sposób liczenia nakładów jednostkowych (globalnych lub finalnych) nie ma wpływu na wysokość kosztu własnego i opłacalność produkcji. Różny jest tylko dochód globalny na 1 q żywca i na 1 dzień pracy, gdyż w pierwszym przypadku dochód ten obliczony jest oddzielnie dla samej produkcji żywca, w drugim zaś dochód ten odnosi się do całego cyklu produkcyjnego i do łącznych nakładów pracy na produkcję pasz i na produkcję zwierzęcą.

W drugiej kategorii kosztu (koszt alternatywny) zastosowano jednostkowy nakład globalny, gdyż część pasz liczona jest według cen wolnorynkowych. Jak wynika z tabeli, tego rodzaju rachunek wykazuje spadek opłacalności produkcji żywca wieprzowego (z 72,8 do 71,1%). Dochód zaś globalny na 1 dzień pracy z produkcji żywca jest znacznie niższy od dochodu z produkcji pasz zużytych na wytworzenie tego żywca (23,1 i 226,4 zł) i stanowi zaledwie 11% wysokości kosztu pracy, podczas gdy dochód globalny z produkcji pasz 109% kosztu pracy (208,4 zł na 1 dzień).

Z przedstawionych wyżej trzech różnych ujęć nakładów i kosztów jednostkowych najbardziej istotne różnice wykazuje dochód globalny uśredniany z produkcji 1 q żywca. Dochód ten przy liczeniu zboża według

cen wolnorynkowych, a pozostałych pasz według kosztów własnych wynosi 208 zł, przy liczeniu wszystkich pasz według kosztów własnych 338 zł, natomiast przy liczeniu pasz według nakładów pieniężnych poniesionych na ich wytworzenie 1838 zł. Każda z tych wartości dochodu globalnego wyraża inny aspekt ekonomiki produkcji zwierzęcej. Suma w wysokości 1838 zł wyraża wielkość dochodu globalnego wytworzonego w całym cyklu produkcyjnym, tzn. zarówno w produkcji pasz jak i w produkcji żywca.

Suma 338 zł wyraża wielkość dochodu globalnego wytworzonego w samej tylko produkcji zwierzęcej. Różnica między tymi dwoma sumami (1500 zł) stanowi wielkość dochodu wytworzonego w produkcji pasz. Natomiast suma 208 zł oznacza dodatkowy dochód z produkcji żywca w stosunku do dochodu, jaki gospodarstwo mogłoby uzyskać ze sprzedaży pasz.

2. Kryteria oceny opłacalności i dochodowości produkcji

Opłacalność produkcji określamy za pomocą wskaźnika wyrażającego procentowy stosunek ceny do kosztu, **dochodowość** zaś — za pomocą wielkości dochodu odniesionego do innej wielkości, jak np. 1 ha lub 1 dnia pracy.

Wskaźnik opłacalności w odniesieniu do indywidualnej gospodarki chłopskiej jest stosunkowo najmniej miarodajnym kryterium opłacalności produkcji ze względu na cel działalności gospodarstwa chłopskiego, którym jest nie maksymalizacja zysku, lecz maksymalizacja dochodu. Wskaźnik ten, jakkolwiek wyraża stosunek ceny do kosztu produkcji, nie może mieć bezpośredniego zastosowania do porównywania pomiędzy sobą opłacalności różnych produktów rolnych, ani też do oceny poziomu i relacji cen. Użyteczność tego wskaźnika polega na możliwości oceny zmian opłacalności tych samych produktów w czasie.

Dochodowość produkcji możemy wyrazić za pomocą dochodu globalnego i czystego w przeliczeniu na różne jednostki odniesienia. Jednostką odniesienia może być jednostka produkcji (1 q, kg, sztuka inwentarza), jednostka powierzchni (1 ha) lub jednostka pracy (1 dzień, 1 godzina).

Mierniki dochodowości w przeliczeniu na jednostkę produkcji mogą mieć zastosowanie przy analizie dochodowości tych samych produktów w różnych gospodarstwach (rejonach) bądź w różnych latach, nie nadają się natomiast do porównywania dochodowości różnych produktów (z wyjątkiem porównywania dochodowości czterech zbóż pomiędzy sobą).

Mierniki dochodowości w przeliczeniu na 1 ha posiadają znacznie większy walor porównawczy, gdyż wskazują na dochodowość powierzchni przeznaczonej pod uprawę różnych produktów. Przy czym inną rolę odgrywa tu miernik dochodu globalnego i inną miernik dochodu czystego. Dochód globalny z 1 ha spełnia rolę kryterium dochodowości przede wszystkim w gospodarstwach mniejszych, w których czynnikiem produkcji znajdującym się w minimum jest obszar gospodarstwa, zaś dochód czysty z 1 ha spełnia tę rolę głównie w gospodarstwach większych, w których czynnikiem produkcji znajdującym się w minimum są zasoby siły

robotycznej. Dochód globalny z 1 ha daje możliwość oceny dochodowości produkcji z punktu widzenia maksymalizacji dochodu z całej powierzchni będącej w posiadaniu gospodarstwa, niezależnie od ilości zużytej pracy, zaś dochód czysty z 1 ha — z punktu widzenia maksymalizacji tej części dochodu, która pozostaje jako nadwyżka po opłaceniu zastosowanych w produkcji nakładów pracy.

Miernik dochodowości w przeliczeniu na 1 dzień pracy stosujemy tylko w odniesieniu do dochodu globalnego, bowiem dochód czysty na dzień pracy równa się po prostu różnicy pomiędzy dochodem globalnym a opłatą pracy. Dochód globalny na 1 dzień pracy — w przeciwieństwie do dochodu z 1 ha — oprócz oceny dochodowości produkcji daje również pewną orientację co do jej opłacalności. Dochód ten bowiem porównywany z przeciętnym kosztem pracy pozwala stwierdzić, czy i w jakim stopniu produkcja danego artykułu jest opłacalna. Miernik dochodu na 1 dzień pracy odpowiada ocenie dochodowości produkcji z punktu widzenia maksymalizacji dochodu w stosunku do zastosowanych w produkcji nakładów pracy rolnika i jego rodziny, nie odpowiada natomiast ocenie maksymalizacji sumy dochodu z całego gospodarstwa. To ostatnie zadanie spełnia miernik dochodu globalnego z 1 ha. Dlatego też tylko równoczesne rozpatrywanie obu mierników może dać właściwą ocenę nie tylko względnej, lecz i absolutnej dochodowości, jak również opłacalności poszczególnych produktów.

3. Obliczenie kosztu pracy w gospodarce indywidualnej

W początkowym okresie obliczania kosztów produkcji w gospodarce indywidualnej, dla lat 1960—1965, przyjmowano umowną opłatę pracy, ustaloną na podstawie kosztu 1 godziny pracy robotników w Państwowych Gospodarstwach Rolnych z roku 1959/60.

W 1967 roku, gdy zostały udostępnione dane Głównego Urzędu Statystycznego o wielkości i podziale dochodu w gospodarstwach indywidualnych, przyjęto koncepcję corocznego ustalania wielkości rzeczywistej opłaty pracy za 1 dzień. Dane GUS pozwalały bowiem obliczyć takie kategorie ekonomiczne, jak koszt pracy, koszt produkcji i dochód czysty w gospodarce indywidualnej w oparciu o obiektywne, a nie tylko czysto umowne kryteria. Przy takiej metodzie ustalania opłaty pracy, koszt pracy w gospodarstwach chłopskich równa się wartości funduszu spożycia z dochodu rolniczego przypadającego na 1 dzień pracy w produkcji rolnej. Sposób obliczenia funduszu spożycia i opłaty pracy przedstawiono w tabeli 2, przyjmując za podstawę dane o wartości produkcji finalnej, nakładach pieniężnych, akumulacji społecznej i wewnątrzgospodarczej w gospodarce indywidualnej. Produkcja czysta brutto stanowi różnicę pomiędzy przychodami i wydatkami pieniężnymi (bez amortyzacji). Pomniejszając produkcję czystą brutto o akumulację społeczną i wewnątrzgospodarczą uzyskuje się wartość funduszu spożycia, który odniesiony do ogólnej ilości nakładów pracy zużytej w produkcji rolnej stanowi opłatę jednego dnia pracy.

Tabela 2

Produkcja, nakłady pieniężne, dochody i ich podział w gospodarce indywidualnej w latach 1975—1977 (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	1975		1976		1977	
	ogółem mln zł	zł na 1 ha użytków rolnych	ogółem mln zł	zł na 1 ha użytków rolnych	ogółem mln zł	zł na 1 ha użytków rolnych
Produkcja finalna	228852	150 77	267555	17979	306143	20922
Inne przychody z produkcji rolnej	802	53	828	56	830	57
Razem przychody z produk- cji rolnej	229654	15130	268383	18035	306973	20979
Nakłady pieniężne (bez amortyzacji)	66617	4389	73226	4920	83256	5787
Produkcja czysta brutto	163037	10741	195157	13115	223717	15191
Podatki i opłaty	12235	806	12287	825	12596	861
Wpłaty na PFR	402	27	385	26	370	25
Saldo wpłat i wypłat PZU	790	52	2792	188	1003	69
Inne obciążenia	1896	125	1904	128	2245	153
Razem obciążenia finansowe	15323	1010	17368	1167	16214	1108
Wydatki na inwestycje produkcyjne	14346	946	15779	1060	21259	1453
Przyrost wartości stada zapasów	—3360	—221	—18756	—1260	7474	511
Saldo kredytów	—7000	—461	4632	311	—14145	—967
Saldo kredytów	—4674	—308	—5059	—339	—14413	—985
Razem akumulacja wewnątrzgospodarcza	—688	—44	—3404	—228	175	12
Akumulacja ogółem	14635	966	12375	939	16389	1120
Fundusz spożycia	148402	9775	182782	12176	207328	14070
Dni pracy na 1 ha użytków rolnych	×	67,5	×	67,5	×	67,5
Fundusz spożycia zł/dzień	×	144,8	×	180,4	×	208,4

Przyjęcie kosztu pracy według wartości funduszu spożycia spełniało w pełni swoją rolę w rachunku kosztów i opłacalności produkcji w gospodarce chłopskiej, gdy fundusz spożycia z roku na rok wzrastał. W latach, w których występuje zahamowanie wzrostu lub spadek produkcji obniża się również fundusz spożycia w przeliczeniu na 1 dzień pracy. Oznacza to oczywiście spadek opłacalności produkcji rolnej. Przyjęcie natomiast w rachunku kosztów rzeczywistej wartości funduszu spożycia na 1 dzień pracy powoduje, że koszty produkcji nie ulegają większej zmianie, nie zmienia się również w większym stopniu opłacalność produkcji, co oczywiście nie odpowiada rzeczywistości, bowiem spadek opłaty pracy jest przecież rezultatem spadku opłacalności produkcji. Z takimi przypadkami mieliśmy do czynienia w roku 1969 i 1970, gdy rzeczywista opłata pracy była niższa w stosunku do roku 1968. Przyjęto wtedy zasadę, iż opłata pracy powinna kształtować się na poziomie wynikającym z dotychczasowego trendu. W 1969 roku koszt jednego dnia pracy przyjęto o 6,2 zł, a w 1970 roku o 9,7 zł wyższy od rzeczywistej opłaty pracy.

W 1974 roku wystąpiła nieco inna sytuacja. Wprawdzie rzeczywista, nominalna opłata pracy w gospodarce indywidualnej była nieco wyższa

w stosunku do lat poprzednich, lecz wzrost jej był znacznie niższy niż dochodów z pracy ludności zatrudnionej w gospodarce uspołecznionej. Począwszy od 1974 roku przyjęto zasadę, iż tempo wzrostu opłaty pracy ludności zatrudnionej w gospodarce chłopskiej nie powinno być niższe niż w pozostałych działach gospodarki narodowej. Istotne przy tym znaczenie ma przyjęcie odpowiedniej podstawy do porównywania zmian w dochodach ludności rolniczej w stosunku do nierolniczej, tj. zmian w parytecie dochodów. Parytet dochodów stanowi procentowy stosunek funduszu spożycia na 1 zatrudnionego w gospodarce chłopskiej do dochodów z pracy na jednego zatrudnionego w gospodarce uspołecznionej. Z wieloletnich analiz wynika, że procesy rozwojowe w rolnictwie indywidualnym zachodzą bez większych zakłóceń wtedy, gdy parytet dochodów ludności rolniczej do nierolniczej wynosi około 80%. Wyższy parytet dochodów stymuluje bardziej dynamiczny wzrost nakładów na reprodukcję rozszerzoną, niższy natomiast hamuje ten proces. Parytet w wysokości 80% przyjęto jako podstawę do ustalenia opłaty pracy w gospodarce chłopskiej.

Fundusz spożycia w cenach bieżących na jednego zatrudnionego w gospodarce uspołecznionej w 1975 r. wyniósł 47,6 tys. zł. Według przyjętego parytetu, fundusz spożycia na jednego zatrudnionego w gospodarce chłopskiej powinien w 1975 r. wynosić 38,0 tys. zł, to znaczy powinien być o 3,2 tys. zł (o około 9%) wyższy od rzeczywistego funduszu spożycia, który wynosił 34,8 tys. zł na jednego zatrudnionego, tj. 144,8 zł na 1 dzień pracy. W celu uniknięcia zniekształceń oceny opłacalności produkcji rolniczej w 1975 r., koszt 1 dnia pracy przyjęto na poziomie o 9% wyższym od rzeczywistego funduszu spożycia, a mianowicie 157,7 zł. W 1976 roku parytet dochodów ludności rolniczej do nierolniczej wynosił 78,1%. Oznaczało to, że fundusz spożycia na 1 zatrudnionego w gospodarce chłopskiej zgodny z granicznym parytetem opłacalności produkcji rolnej (80%) powinien być o 2,4% wyższy od rzeczywistego. Rzeczywisty fundusz spożycia na 1 dzień pracy wynosił w 1976 roku 180,4 zł. Postępując jak w roku poprzednim opłatę 1 dnia pracy przyjęto na poziomie o 2,4% wyższym to znaczy w wysokości 184,8 zł. W roku 1977 parytet dochodów w gospodarstwach indywidualnych na 1 zatrudnionego kształtował się w stosunku do dochodów uzyskiwanych w gospodarce uspołecznionej na poziomie 80%. Z tego względu koszt 1 dnia pracy w 1977 roku przyjęto według wartości funduszu spożycia, który wynosił 208,4 zł na 1 dzień pracy.

Fundusz spożycia i koszt pracy w przeliczeniu na 1 dzień kształtowały się w latach 1970—77 następująco (w cenach bieżących):

	Fundusz spożycia zł/dzień	Koszt pracy zł/dzień
1970	80,0	89,7
1971	104,2	104,2
1972	117,0	117,0
1973	126,0	126,0
1974	134,7	141,8
1975	144,8	157,7
1976	180,4	184,8
1977	208,4	208,4

4. Uwagi na temat techniki obliczania kosztów jednostkowych

Nakłady pracy na jednostkę powierzchni w gospodarstwach statystycznych określono w oparciu o odpowiednie dane z gospodarstw prowadzących rachunkowość. Ponieważ gospodarstwa prowadzące rachunkowość różnią się od gospodarstw statystycznych wielkością obszaru, ustalono najpierw wielkość nakładów pracy na 1 ha przy tej samej wielkości obszaru. W tym celu wykreślono krzywą obrazującą kształtowanie się nakładów pracy w zależności od wielkości obszaru w gospodarstwach prowadzących rachunkowość. Na podstawie tej krzywej wyznaczono liczbę dni pracy na 1 ha, odpowiadającą danej wielkości gospodarstwa statystycznego, tzn. 6,6-ha użytków rolnych. Biorąc za podstawę ogólną, znaną liczbę dni pracy w gospodarstwie prowadzącym rachunkowość, rozdzielono je na poszczególne rośliny i grupy zwierząt według określonych norm. Następnie normy te skorygowano tak, aby zbilansować nakłady pracy w całym gospodarstwie. Nie wydzielono przy tym ogólnogospodarczych nakładów pracy, lecz całą ilość dni pracy rozdzielono na poszczególne produkty. W ten sposób skorygowane i powiększone o nakłady ogólnogospodarcze normy pracy przeniesiono na gospodarstwo statystyczne. Normy te na 1 ha i 1 sztukę inwentarza oraz zestawienie nakładów pracy w całym gospodarstwie zawiera tabela 3.

Produkty obrotu wewnętrznego liczone są według kosztów własnych badanego roku. Produkty te liczone są zarówno w jednym mierniku pieniężnym — co ma zastosowanie przy obliczaniu struktury nakładów na 1 ha, na 1 sztukę inwentarza lub na jednostkę produkcji, jak i w dwóch miernikach — co ma zastosowanie przy obliczaniu produkcji czystej z jednostki produkcji finalnej. Oprócz liczenia obrotu wewnętrznego według kosztów własnych, przeprowadzono dla produktów zwierzęcych dodatkowy rachunek kosztów alternatywnych, w których zboża (własnej produkcji) policzono według cen wolnorynkowych.

Wycena produktów ubocznych. Produkty uboczne (słoma, obornik, liście buraczane) liczone są według cen zaliczeniowych, które są wyrazem normatywnych kosztów własnych tych produktów. Ceny zaliczeniowe tych produktów dla roku 1977 przyjęto w następującej wysokości: słoma 37, obornik 37, liście buraczane 20, koniczyna ścierniskowa 16 zł za 1 q.

Nakłady żywej siły pociągowej na poszczególne produkty ustalone na podstawie dotychczas przyjmowanych norm na 1 ha lub 1 sztukę inwentarza żywego. Koszt żywej siły pociągowej liczony jest według kosztów własnych badanego roku. W strukturze nakładów pozycja „koszty siły pociągowej” nie zawiera w sobie nakładów pracy przy obsłudze koni, gdyż są one doliczane bezpośrednio do nakładów pracy na poszczególne produkty.

Nawożenie organiczne. Ilość obornika ustalono na podstawie norm od jednej sztuki oraz struktury inwentarza żywego. Koszt nawożenia obornikiem rozdzielany jest równomiernie na całą powierzchnię z tym, że 1 ha użytków zielonych obciążony jest w wysokości 1/4 kosztu przypadającego na 1 ha gruntów ornych.

Koszt stanowiska. Koszty uprawy 1 ha roślin motylkowych i strączkowych pomniejszone są o wartość stanowiska w wysokości 1000 zł. Koszt stanowiska po koniczynie obciąża w całości koszty uprawy pszenicy, po seradeli — w całości koszty uprawy żyta, po strączkowych — koszty upra-

wy pszenicy i żyta proporcjonalnie do ich powierzchni, z tym, że koszt stanowiska przy uprawie pszenicy nie może przekroczyć 1000 zł na 1 ha.

Amortyzacja trwałych środków produkcji liczona jest od bieżącej wartości odtworzenia według następującej stopy procentowej: **budynki i budowle 2%, maszyny, narzędzia i środki transportowe 7,1%, pozostałe 3%**. Amortyzację koni (10%) obliczono nie od pełnej wartości, lecz tylko od różnicy pomiędzy wartością konia roboczego a wartością żywca końskiego.

Koszty remontów trwałych środków produkcji liczone są według danych GUS. Na tej podstawie ustalono wskaźniki, określające koszt remontu w stosunku do bieżącej wartości odtworzeniowej. W roku 1976 i 1977 wynoszą one dla budynków 1,26 i 1,52, dla maszyn i narzędzi 5,16 i 5,56%.

Tabela 3
Nakłady pracy na produkcję rolną w gospodarstwie indywidualnym o powierzchni 6,6 ha użytków rolnych w 1977 r.

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Liczba jednostek	Nakłady pracy w dniach	
			na jednostkę	ogółem w gospodarstwie
Pszenica	ha	0,668	23,2	15,5
Żyto	„	1,219	19,6	23,9
Jęczmień	„	0,379	20,7	7,9
Owies	„	0,423	18,7	7,9
Mieszanki zbożowe	„	0,265	19,4	5,1
Inne zboża	„	0,020	24,8	0,5
Ziemniaki	„	0,997	59,6	59,4
Buraki cukrowe	„	0,179	83,8	15,0
Okopowe pastewne	„	0,102	68,6	7,0
Warzywa	„	0,103	140,9	14,5
Owoce (sad)	„	0,081	200,1	16,2
Oleiste	„	0,091	26,7	2,4
Len	„	0,026	38,0	1,0
Inne przemysłowe	„	0,092	106,0	9,8
Strączkowe jadalne	„	0,013	37,2	0,5
Strączkowe pastewne	„	0,025	25,9	0,6
Koniczyna siano	„	0,329	13,5	4,4
Koniczyna nasienna	„	0,017	69,3	1,2
Seradela	„	0,149	13,9	2,1
Zielonki	„	0,052	9,0	0,5
Poplony	„	0,433	4,9	2,1
Łąka	„	0,864	13,8	11,9
Pastwisko	„	0,480	2,6	1,3
Razem produkcja roślinna	—	×	×	210,7
Trzoda	1 q	7,53	9,2	69,3
Bydło	1 krowa	2,36	57,0	134,5
Drób	10 szt.	3,53	6,7	23,7
Owce	1 szt.	1,22	4,5	5,5
Konie	1 szt.	0,91	37,5	—
Pozostałe	100 zł	18,01	—	1,8
Razem produkcja zwierzęca	—	×	×	234,8
Ogółem gospodarstwo	ha	6,6	67,5	445,5

Uwaga: Przedstawione wyżej nakłady pracy obejmują zarówno nakłady bezpośrednie jak i pośrednie. Ze względu na małe powierzchnie poszczególnych upraw i możliwości błędów z powodu zaokrągleń za podstawę przy obliczaniu kosztów przyjęto 10 gospodarstw (obszar 66 ha użytków rolnych).

Nakłady ogólnogospodarcze. Całość nakładów pracy w gospodarstwie rozdzielona jest bezpośrednio na poszczególne produkty, nie wydzielano więc ogólnogospodarczych nakładów pracy. Ogólnogospodarcze nakłady pieniężne rozdzielono na produkcję roślinną i zwierzęcą proporcjonalnie do nakładów bezpośrednich, przy czym — aby uniknąć podwójnego obciążenia produkcji zwierzęcej nakładami ogólnogospodarczymi, na skutek liczenia obrotu wewnętrznego według kosztów własnych — w nakładach bezpośrednich na produkcję zwierzęcą nie brano pod uwagę pasz własnych. Ogólnogospodarcze nakłady pieniężne wewnątrz poszczególnych działów produkcji rozdzielane są proporcjonalnie do nakładów pracy.

Koszty produkcji sprzężonej. W przeciętnych gospodarstwach indywidualnych w produkcji zwierzęcej występuje z reguły kilka równorzędnych artykułów dla danej grupy zwierząt, a więc: w bydłe — mleko i żywiec, w owcach — żywiec, wełna i mleko, w drobiu — jaja i żywiec, a nakłady na produkcję są ponoszone wspólnie na całe bydło, owce i drób. W dotychczasowym rachunku kosztów przy ustalaniu kosztów mleka i żywca wołowego był stosowany klucz podziałowy oparty na przeciętnej relacji cen mleka i żywca wołowego w dłuższym okresie czasu, a mianowicie jak 1 do 5, a jaj i żywca drobiowego jak 1 do 16,3. Nakłady na owce były rozliczane na żywiec i wełnę przy pomocy klucza podziałowego opartego o wartość produkcji finalnej. W związku z niewłaściwym kształtowaniem się poziomu kosztów jednostkowych produktów sprzężonych oraz dużymi zmianami w relacjach cen dla produktów zwierzęcych, został poprawiony klucz podziałowy dla mleka i żywca wołowego i kształtuje się on obecnie jak 1 do 6. Został również ustalony stały klucz podziałowy dla produkcji wełny i żywca baraniego, na podstawie którego 1 kg wełny równoważy 10 kg żywca baraniego. Mleko owcze ze względu na znikome ilości występujące w produkcji jest traktowane jak produkt uboczny i jego wartość jest odejmowana od nakładów materiałowo-pieniężnych poniesionych na utrzymanie owiec.

W tabelach nakładów na 1 ha i na 1 sztukę inwentarza w jednostkach naturalnych podane są tylko nakłady pracy. Ze względu na brak miejsca w tabelach nakładów, ilości pasz skarmianych przez poszczególne gatunki inwentarza żywego zestawione są w oddzielnych tabelach. Nakłady pracy na poszczególne produkty zawierają w sobie nie tylko nakłady bezpośrednie, lecz również pośrednie, łącznie z nakładami pracy przy obsłudze koni. Wszystkie inne nakłady podane są tylko wartościowo. Wartość produktów ubocznych liczona jest tu według cen zaliczeniowych, koszty amortyzacji i remontów budynków i maszyn według kosztów badanego roku, wszystkie inne nakłady według faktycznie poniesionych kosztów.

W wyniku liczenia pasz i nasion według kosztów własnych występują pewne wahania wartości tych nakładów w różnych latach. Koszt nasion własnych na 1 ha tych samych roślin w różnych latach zmienia się nie tylko na skutek zmian w ilości wysiewanych nasion — różnice są tu bowiem niewielkie — ile na skutek zmian ich kosztów własnych. Ogólnie możemy stwierdzić, że po odliczeniu zakupionych nasion i sadzeniaków zmiany w kosztach nasion własnych na 1 ha są proporcjonalne do zmian kosztu jednostkowego danego produktu.

Wartość pasz w przeliczeniu na 1 sztukę inwentarza zmienia się w zależności od ilości, struktury i kosztów własnych skarmianych pasz. Zmia-

ny w pozostałych nakładach*pieniężnych na 1 ha lub na 1 sztukę, jakie obserwujemy w poszczególnych latach wynikają bezpośrednio ze zmian w ilości lub wartości tych nakładów.

Zmiany wartościowe przy niewielkich stosunkowo zmianach ilościowych mają miejsce głównie w kosztach utrzymania budynków. Przy ogólnym wzroście kosztów utrzymania budynków, różna jest skalą wzrostu tych kosztów na 1 ha lub na 1 sztukę inwentarza. W produkcji roślinnej koszty utrzymania budynków (stodoły) obciążają tylko zboża i siana. Koszty te dzielone są proporcjonalnie do zbiorów słomy i siana. W produkcji zwierzęcej koszt utrzymania wszystkich budynków inwentarskich dzielony jest w każdym roku w stosunku do aktualnego stanu inwentarza według klucza opartego na normatywnych kosztach jednego stanowiska.

Oddzielnego wyjaśnienia wymagają zmiany w nakładach pracy na 1 ha ziemiopłodów lub na 1 sztukę inwentarza. Poziom nakładów pracy na 1 ha lub 1 sztukę kształtuje się pod wpływem zmian w zasobach pracy w gospodarstwach indywidualnych, strukturze zasiewów oraz pogłowia inwentarza żywego. W latach 1970—74 nakłady pracy na 1 ha w całym gospodarstwie uległy zmniejszeniu, przy jednoczesnym wzroście wydatków na usługi maszynowe i wzroście pogłowia zwierząt gospodarskich. Wpływało to na obniżkę nakładów na 1 ha poszczególnych upraw oraz norm na 1 sztukę inwentarza. W ostatnich latach, w skali całego kraju nakłady pracy na 1 ha użytków rolnych nie uległy zmianie i wynoszą 67,5 dnia. W roku 1975 i 1976 w związku z dużym obniżeniem się produkcji trzody nastąpił nieznaczny wzrost nakładów pracy na 1 ha ziemiopłodów i na 1 sztukę zwierząt.

Jednostkowy nakład globalny podany w tabelach wynikowych jest rezultatem podzielenia nakładów pracy i nakładów materiałowo-pieniężnych netto na 1 ha lub na 1 sztukę przez plon lub ilość produkcji od sztuki. Jednostkowy nakład finalny nie wynika tu z liczb zawartych w tabelach, lecz z rachunku wyjściowego, w którym nasiona i pasze liczone były w dwóch miernikach. Jednostkowy nakład finalny różni się od globalnego większymi nakładami pracy i mniejszymi nakładami pieniężnymi. Suma tych nakładów wyrażona w jednym mierniku pieniężnym jest oczywiście w obu wypadkach identyczna, równa jednostkowemu kosztowi produkcji.

W obecnym opracowaniu, podobnie jak w latach poprzednich, do obliczenia jednostkowych kosztów produkcji w zbożach i ziemniakach przyjęto plon netto — po odliczeniu strat w produkcji. Wysokość strat ustalono na poziomie przyjmowanym do obliczeń przez GUS: dla zbóż 3,5%, a dla ziemniaków 10%.

W tabelach opłacalności i dochodowości produkcji finalnej zastosowano kryteria dochodowości w postaci dochodu globalnego i czystego z 1 ha oraz dochodu globalnego na 1 dzień pracy. Kryterium opłacalności jest wskaźnik wyrażający procentowy stosunek wartości produkcji do wartości nakładów. Zarówno wartość produkcji, jak i nakładów wyrażone są w cenach bieżących danego roku.

W tabelach opłacalności i dochodowości produkcji wyjaśnienia wymaga sprawa wielkości obszaru przypadającego na poszczególne produkty finalne. Zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej, obszar uwidocz-

niony w tabelach obejmuje nie tylko obszar efektywny, wynikający z podzielenia ilości produktu finalnego przez plon (w produkcji zwierzęcej ilości zużytych pasz własnych przez ich plony), lecz również obszar reprodukcji wewnętrznej gospodarstwa, tzn. obszar przeznaczony na produkcję nasion, pasz dla koni i nawozy zielone. Obszar ten obciąża również produkty finalne i został rozdzielony proporcjonalnie do obszaru efektywnego. Poniżej podajemy zestawienie konkretnych danych dla przeciętnego gospodarstwa statystycznego w latach 1975, 1976 i 1977.

Powierzchnia przeznaczona na:	1975	1976	1977
bezpośrednią produkcję	5,167	5,036	5,078
pasze dla koni	1,132	1,206	1,108
nasiona	0,366	0,320	0,388
nawozy zielone i ziemię nieobsianą	0,035	0,038	0,026
Ogółem w gospodarstwie	6,700	6,600	6,600

Ujmowanie jednostkowych nakładów finalnych w dwóch miernikach umożliwiło bezpośrednie dodanie nakładów pracy i nakładów pieniężnych, poniesionych na obszar reprodukcji wewnętrznej do nakładów pracy i nakładów pieniężnych poniesionych na obszar efektywny. W rezultacie tak prowadzonego rachunku uzyskano całkowitą zgodność bilansu nakładów gospodarstwa. Nakłady pracy i nakłady pieniężne na 1 ha poszczególnych produktów pomnożone przez liczbę hektarów odpowiadających ilości produktu finalnego, dają sumę nakładów całego gospodarstwa. Suma nakładów całego gospodarstwa obejmuje tylko nakłady pracy i nakłady pieniężne, nie obejmuje natomiast nakładów materiałowych w postaci produktów obrotu wewnętrznego, które — mimo że wchodzi do nakładów pieniężnych na poszczególne produkty — w całości nakładów gospodarstwa nawzajem się eliminują. Nakłady pracy i nakłady pieniężne na wytworzenie produktów obrotu wewnętrznego zaliczone są w końcowym rachunku do nakładów obciążających produkty finalne.

W rachunku kosztów i opłacalności produktów rolnych w gospodarstwie zastosowano pewne uzupełnienia i korekty oraz przyjęto nieco inną klasyfikację niektórych pozycji przy ustalaniu wysokości nakładów i przychodów, niż to ma miejsce w materiałach źródłowych GUS. Do nakładów pieniężnych na produkcję rolną, oprócz wydatków pieniężnych na zakup obrotowych środków produkcji i usług, przyjmowanych według GUS, zaliczamy inne nakłady nie uwzględnione w makroekonomicznym rachunku dochodów gospodarki chłopskiej. Do nakładów tych należą: ubezpieczenia, wartość produktów przetwórstwa rolniczego (wysłodki, otręby z przemiału własnego zboża, mleko chude pobrane z mleczarni nieodpłatnie oraz mleko chude z własnego przerobu) i amortyzacja trwałych środków produkcji.

Przy ustalaniu wartości produkcji finalnej do wartości tej produkcji podanej przez GUS doliczamy dopłaty do ceny buraków cukrowych, wartość wysłodków oraz wartość mleka chudego pobranego nieodpłatnie z mleczarni. Oprócz korekty wartości produkcji finalnej uwzględniamy jeszcze w przychodach gospodarstwa pozycje będące odpowiednikiem po-

zycji zaliczanych poprzednio do wydatków pieniężnych, a więc: odszkodowania PZU, wartość otrąb z przemiału własnego zboża i wartość mleka chudego z przerobu mleka pełnego na śmietaną lub masło. Przy takim sposobie obliczeń, zarówno nakłady jak i wartość produkcji w gospodarstwie są powiększane w stosunku do danych GUS o taką samą wartość produktów obrotu wewnętrznego, dzięki czemu nie ulega zmianie wynik ekonomiczny (produkcja czysta) całego gospodarstwa.

JÁDWIGA REINSTEIN,
HANNA SCHEFFS

1 Vyi

ANALIZA KOSZTÓW, OPLACALNOŚCI I DOCHODOWOŚCI PRODUKCJI ROLNEJ W GOSPODARSTWACH INDYWIDUALNYCH W LATACH 1975—1977

Pierwsze dwa lata bieżącego pięciolecia (1976 r. i 1977 r.) charakteryzowały się znacznym wzrostem kosztów produkcji rolniczej, spowodowanym zarówno przez wzrost cen towarów i usług nabywanych przez ludność rolniczą na cele produkcyjne jak i przez wysoki wzrost nominalnej opłaty pracy w stosunku do wzrostu realnego. Ponieważ wzrostowi kosztów produkcji rolnej towarzyszyła odpowiednia podwyżka cen produktów rolnych to wzrost cen i kosztów nie miał większego wpływu na opłacalność całej produkcji rolnej, miał natomiast wpływ na zmiany w opłacalności poszczególnych produktów rolnych.

Wydatki produkcyjne obejmujące zakup obrotowych środków produkcji i usług, w cenach bieżących, wzrosły w latach 1975—1977 z 4700 zł. na 1 ha użytków rolnych do 6196 zł tj. o 31,8%. Ogółem wydatki pieniężne, łącznie z amortyzacją wzrosły w tym samym czasie odpowiednio o 30,4% (tabela 1). Wydatnemu wzrostowi wydatków pieniężnych towarzyszyły nieznaczne zmiany w rzeczywistym poziomie nakładów. Liczone w cenach stałych nakłady produkcyjne z zakupu, kształtowały się w 1977 r. na prawie niezmiennym poziomie w stosunku do 1975 r. (wzrost wynosił 0,7%), natomiast nakłady pieniężne ogółem wzrosły tylko o 4,5%. Prawie cały więc przyrost wydatków na zakup środków produkcji i usług (98,8%), oraz ponad 85% przyrostu nominalnej wartości nakładów pieniężnych ogółem, było wynikiem wzrostu jednostkowych cen nakładów.

W stosunku do 1975 roku ceny obrotowych środków produkcji wzrosły w 1977 roku o 30,9% (o 14,7% w 1976 r. i o dalsze 14,1% w 1977 r.), a jeśli uwzględnić pozostałe wydatki i amortyzację, to cena jednostki nakładu pieniężnego w latach 1975—1977 wzrosła o 24,7%.

Realna opłata pracy w 1977 roku była o 12,1% wyższa niż w 1975 r. (185,2 zł i 207,7 zł na 1 dzień w cenach stałych z 1976 r.) nominalna natomiast o 32,1% wyższa (157,7 zł i 208,4 zł). Biorąc więc pod uwagę strukturę nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej, przeciętna cena jednostki nakładu w gospodarce indywidualnej wzrosła o 20,3%.

Zahamowanie tempa wzrostu nakładów produkcyjnych w gospodarce indywidualnej w latach 1975—1977 zaznaczyło się już w 1975 r., zaś główne jego nasilenie przypało na rok 1976. Podczas gdy w latach 1971—1974

wydatki produkcyjne w cenach stałych rosły na 1 ha użytków rolnych w tempie 11% rocznie, w 1975 roku zwiększyły się w stosunku do 1974 r. już tylko o 9%, a w 1976 roku wystąpił ich spadek o 1,4%. Sytuacja ta była jednym z przejawów osłabienia tendencji rozwojowych w rolnictwie indywidualnym. Podstawową przyczyną tego stanu rzeczy było wygaśnięcie bodźcowej siły cen oraz innych instrumentów ekonomicznych stworzonych w latach 1971—1972, a ponadto ograniczenie podaży środków produkcji. W 1976 r. nastąpił rzeczywisty spadek szeregu ważnych z punktu widzenia rozwoju produkcji rolnej nakładów. Liczone w cenach stałych nakłady na pasze przemysłowe były w tymże roku niższe o 8,5%, na nasiona i sadzeniaki o 7,5%, na nawozy mineralne o 1,9%. Obniżyły się również nakłady na remonty środków trwałych (o 5,5%). Po zmianie ekonomicznych warunków produkcji, rok 1977 charakteryzował się pewną poprawą w zakresie wielkości nakładów produkcyjnych. W porównaniu do 1976 roku, nakłady te wzrosły o 2,1%. W największym stopniu przyczynił się do tego wzrost nakładów na zakup inwentarza żywego (o 32%). Równocześnie jednak pogłębił się, występujący w roku poprzednim, spadek nakładów na nawozy mineralne (o 4,5%) oraz na środki ochronny roślin (o 4,7%) i usługi maszynowe (o 3,1%).

Tabela 1

**Nakłady pieniężne na produkcję rolniczą w indywidualnych gospodarstwach
chłopskich w latach 1974—1977
(na 1 ha użytków rolnych)**

Wyszczególnienie	1974	1975	1976	1977 ^a	1976	1977
					1975	1975
W cenach bieżących						
Pasze przemysłowe	1099	1195	1324	1575	110,8	131,8
Nasiona	403	413	468	535	113,3	129,5
Zwierzęta hodowlane	268	293	351	529	120,0	180,5
Razem nakłady pochodzenia rolniczego	1770	1901	2143	2639	112,7	138,8
Nawozy mineralne	686	714	769	826	107,7	115,7
Środki ochrony roślin	85	110	140	163	127,2	148,2
Opał, paliwa, smary	249	264	303	329	114,8	124,6
Weterynaria	73	81	86	99	106,2	122,2
Energia elektryczna	69	74	85	96	114,9	129,7
Remonty	638	543	577	729	106,3	134,3
Usługi maszynowe	338	424	498	537	117,5	126,7
Pozostałe wydatki	526	589	714	778	121,2	131,9
Razem wydatki produkcyjne	4434	4700	5315	6196	113,1	131,8
Składki PZU	240	261	397	409	152,1	156,7
Razem wydatki pieniężne	4674	4961	5712	6605	115,1	133,1
Amortyzacja	872	885	977	1019	110,4	115,1
Razem nakłady pieniężne	5546	5846	6689	7624	114,4	130,4
W cenach stałych z 1976 r.						
Razem wydatki produkcyjne	5638	6161	6076	6206	98,6	100,7
Razem wydatki pieniężne	5878	6422	6473	6615	100,8	103,0
Razem nakłady pieniężne	6750	7307	7450	7634	102,0	104,5

^a Dane nieostateczne.

Konsekwencją ograniczenia nakładów produkcyjnych oraz niekorzystnych warunków atmosferycznych było kształtowanie się poziomu produkcji rolniczej w gospodarce indywidualnej (tabela 2). Produkcja końcowa brutto, w cenach stałych z 1976 r., wzrosła w badanym okresie o 4,0%, przy czym rok 1975 i 1976 były kolejnymi latami obniżonego w stosunku do dwu poprzednich lat, poziomu produkcji. Poprawa sytuacji produkcyjnej w gospodarce indywidualnej nastąpiła w 1977 roku w którym produkcja końcowa z jednostki powierzchni wzrosła w porównaniu do 1976 roku o 4,1%.

Niekorzystna sytuacja produkcyjna w 1975 i 1976 roku wynikała głównie ze zmniejszenia się produkcji zwierzęcej. Jej spadek w decydującym stopniu spowodowany był zmniejszeniem pogłowia i produkcji trzody chlewnej. Spadek produkcji trzody w gospodarce indywidualnej rozpoczął się już w połowie 1974 r. i systematycznie pogłębiał aż do końca 1976 roku. Tendencja ta była wynikiem szeregu przyczyn, wśród których zasadniczą rolę odegrały niekorzystne ekonomiczne warunki produkcji oraz trudna sytuacja paszowa będąca następstwem niskich zbiorów zbóż w 1975 r. W roku 1976, mimo wzrostu globalnej produkcji roślinnej o 5,4%, nastąpił głęboki spadek produkcji zwierzęcej a mianowicie o 11%.

Tabela 2

Wartość produkcji globalnej, końcowej i towarowej w gospodarstwach indywidualnych w latach 1974—1977 w zł na 1 ha użytków rolnych (ceny stałe 1976 r.)

Wyszczególnienie	1974	1975	1976	1977 ^a	$\frac{1977}{1975}$	$\frac{1977}{1976}$
Produkcja globalna	33967	33380	32822	33392	100,0	101,7
w tym: roślinna	19016	18849	19865	18363	97,4	92,4
zwierzęca	14951	14531	12957	15029	103,4	116,0
Produkcja końcowa brutto	19546	18815	18783	19561	104,0	104,1
w tym: roślinna	5909	5623	7049	5686	101,1	80,7
zwierzęca	13637	13192	11734	13875	105,2	118,2
Produkcja końcowa netto	16970	16093	16238	16905	105,0	104,1
w tym: roślinna	3682	3300	4917	3577	108,4	72,7
zwierzęca	13288	12793	11321	13328	104,2	117,7
Produkcja towarowa brutto	15305	15596	15700	15964	102,4	101,7
w tym: roślinna	4745	5117	5484	5478	107,1	99,9
zwierzęca	10560	10479	10216	10486	100,1	102,6

^a Dane nieostateczne.

Sytuacja w produkcji towarowej przedstawiała się znacznie korzystniej niż w produkcji globalnej i końcowej gdyż jej poziom (w cenach stałych) w 1975 i 1976 r. nie był niższy niż w latach poprzednich. Wynikało to przede wszystkim ze spadku akumulacji wewnętrznej. Zmniejszeniu uległy zapasy produkcji roślinnej (głównie pasz) oraz wartość stada, a także samozaopatrzenie wsi w produkty żywnościowe. Utrzymująca się w latach 1975—1977 ujemna akumulacja wewnętrzna jest oczywiście niekorzystna z punktu widzenia dalszego rozwoju produkcji. Oznacza bo-

wiem osłabienie potencjału produkcyjnego rolnictwa indywidualnego i konieczność jego odbudowy w latach następnych.

Stabilnemu poziomowi produkcji towarowej w latach 1975—1976 towarzyszyły dość istotne zmiany w jej strukturze. W obu latach miał miejsce spadek produkcji zwierzęcej, który wynosił w roku 1975 i w 1976 odpowiednio 0,8 i 2,5%. W tym samym czasie natomiast wzrastała produkcja towarowa roślinna odpowiednio o 7,8 oraz 7,2%. Na relatywnie wysoki wzrost produkcji roślinnej w 1976 r. złożyły się zarówno dobre w tym roku zbiory, jak i zmniejszone zapotrzebowanie na paszę w wyniku spadku pogłowia inwentarza żywego (trzody chlewnej).

Wzrost produkcji końcowej w 1977 r. dotyczył wyłącznie produkcji zwierzęcej, przy czym nastąpił zarówno wzrost pogłowia trzody chlewnej, krów jak również młodego bydła rzeźnego. Końcowa produkcja zwierzęca brutto na 1 ha użytków rolnych wzrosła o 18,2%, a netto o 17,7%. W przeciwieństwie do produkcji zwierzęcej rok 1977 przyniósł pogorszenie wyników produkcji roślinnej. Był to rok kolejnych słabych urodzajów zbóż i ziemniaków, w wyniku czego globalna produkcja roślinna obniżyła się o 7,6%, a końcowa aż 19%.

Mimo wzrostu produkcji końcowej brutto o 4,1% produkcja towarowa wzrosła zaledwie o 1,7%, przy czym produkcja zwierzęca zwiększyła się o 2,6%, natomiast roślinna utrzymała się bez zmian. Wraz ze wzrostem produkcji końcowej nastąpił wzrost akumulacji wewnętrznej wyrażającej się jednak wyłącznie wzrostem wartości stada. Zmniejszone zbiory zbóż i ziemniaków przyczyniły się natomiast do wydatnego zmniejszenia wartości zapasów produktów roślinnych.

Stosunkowo wolne tempo wzrostu nakładów produkcyjnych, zahamowanie tempa wzrostu produkcji, zmiany cen środków produkcji i produktów rolnych miały bezpośredni wpływ na wyniki ekonomiczne gospodarstw indywidualnych (tabela 3). Porównanie relacji nakład : produkt w latach 1975 i 1977 w cenach bieżących i stałych pozwala z dużym przybliżeniem stwierdzić jaki wpływ na sytuację ekonomiczną tego sektora miała radykalna zmiana cen rolnych w 1976 r.

Cena produktów rolnych w 1977 roku, w stosunku do 1975 roku wzrosła o 33,5%; cena zakupywanych środków produkcji o 32,%, zaś cena nakładów produkcyjnych (łącznie z amortyzacją) o 24,7%. Skutkiem tego był szybszy wzrost dochodu niż produkcji finalnej. Podczas gdy wartość produkcji finalnej z 1 ha użytków rolnych w cenach bieżących wzrosła o 40,4% to dochód wzrósł o 46,4%.

Większy wzrost cen produktów rolnych niż środków produkcji dla rolnictwa jaki wystąpił między 1975 a 1977 rokiem oznaczał rozwarcie nożyc cen na korzyść rolnictwa. Jeśli przyjąć relację cen nakładów pieniężnych do cen produktów rolnych z 1975 roku za 100, to w 1977 r. obniżyła się ona do 93. Rezultatem tego było nie tylko zahamowanie obserwowanego w ciągu ostatnich lat zwiększania się nakładochłonności produkcji, lecz nawet pewne jej obniżenie. Jak wynika z danych przytoczonych w tabeli 3 nakłady pieniężne w cenach bieżących na 100 zł wartości produkcji również w cenach bieżących, z 37,3 zł w 1975 r. obniżyły się najpierw do 35,9 zł w roku 1976 i do 34,7 w roku 1977. Oznacza to wzrost dochodu globalnego (produkcji czystej) na każde 100 zł bieżącej wartości produkcji finalnej z 62,7 zł w 1975 roku do 65,3 zł w roku 1977.

Tabela 3

**Wyniki ekonomiczne w gospodarce indywidualnej
w latach 1974—1977**

Wyszczególnienie	1974	1975	1976	1977 ^a	$\frac{1977}{1975}$	$\frac{1977}{1976}$
Na 1 ha użytków rolnych w cenach bieżących						
Nakłady pracy w dniach	67,5	67,5	67,5	67,5	100,0	100,0
Nakłady pieniężne w zł	5546	5846	6693	7624	130,4	113,9
Opłata pracy w zł	9572	10645	12474	14067	132,1	112,8
Koszty produkcji w zł	15118	16491	19167	21691	131,5	113,2
Produkcja finalna w zł	15339	15652	18646	21984	140,5	117,9
Produkcja czysta w zł	9793	9806	11953	14360	146,4	120,1
Na 100 zł wartości produkcji finalnej w cenach bieżących						
Nakłady pracy w dniach	0,44	0,43	0,36	0,31	72,1	86,1
Opłata pracy w zł	62,4	68,0	66,9	64,0	94,1	95,7
Nakłady pieniężne w zł	36,2	37,3	35,9	34,7	93,0	96,7
Koszty produkcji w zł	98,6	105,3	102,8	98,7	93,7	96,0
Na 1 dzień pracy w cenach bieżących						
Opłata pracy w zł	141,8	137,7	184,8	208,4	132,1	112,8
Wartość produkcji w zł	227,2	231,9	276,2	325,5	140,4	117,8
Produkcja czysta w zł	145,1	145,3	177,1	212,6	146,3	120,0
Na 100 zł wartości produkcji finalnej w cenach stałych 1976 r.						
Nakłady pracy w dniach	0,33	0,35	0,35	0,33	94,3	94,3
Nakłady pracy w zł ^b	52,0	55,2	55,2	52,0	94,2	94,2
Nakłady pieniężne w zł	33,3	37,4	38,2	37,2	99,5	97,4
Razem nakłady w zł	85,3	92,6	93,4	89,2	96,3	95,5
Na 1 dzień pracy w cenach stałych z 1976 r.						
Wartość produkcji w zł	300,2	289,5	288,7	304,4	105,1	105,4
Produkcja czysta w zł	192,9	178,9	178,0	192,2	107,4	108,0

^a Dane nieostateczne.

^b Według stałej opłaty pracy z 1975 r. — 157,7 zł/dzień.

Wzrost cen produktów rolnych spowodował również, iż nakłady pracy na jednostkę produkcji finalnej w cenach bieżących wykazały wyraźny spadek. Nakłady pracy żywej w dniach na 100 zł produkcji w cenach bieżących obniżyły się w 1977 roku w stosunku do 1975 roku o 28%. Przy wzroście opłaty jednego dnia pracy (w cenach bieżących) o 32%, koszt pracy na jednostkę produktu obniżył się w ciągu 2 lat prawie o 5,9%. W wyniku spadku kosztów pracy (o 5,9%) i nakładów pieniężnych (o 7%) ogółem koszty na 100 zł produkcji finalnej obniżyły się ze 105,3 zł w 1975 r. do 98,7 w 1977 r., to jest o 6,3% punktu procentowego. Nakłady i koszty jednostkowe na jednostkę produktu w cenach bieżących są miarą efektywności gospodarowania z punktu widzenia producenta. Można więc stwierdzić, że efektywność ta uległa w 1977 roku poprawie w stosunku do dwu poprzednich lat, nie został jednak przywrócony korzystny stan

jaki miał miejsce w latach 1971—1973. W latach tych wskaźnik opłacalności produkcji wynosił około 109%, a produkcja czysta na jeden dzień pracy przekraczała o 12—15% opłatę 1 dnia pracy. W 1977 r. różnica między wartością produkcji czystej przypadającej na 1 dzień pracy w stosunku do kosztów 1 dnia pracy była wyższa zaledwie o 2%, podobnie jak to miało miejsce w 1974 r.

Mniej korzystnie przedstawiały się w latach 1975—1977 zmiany w technicznej efektywności nakładów. Nakładochłonność produkcji, w cenach stałych, z 33,3 zł w 1974 roku wzrosła do 37,2 zł w roku 1977. Nakłady pracy w dniach, na jednostkę fizyczną produkcji nie wykazywały istotnych zmian i wahały się w granicach 0,33—0,35 dnia. Jeżeli do wyliczenia nakładów pracy przyjmujemy stałą opłatę pracy (np. z 1975 r.) otrzymamy obraz zmian w sumie nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na fizyczną jednostkę produkcji rolnej. Suma tych nakładów w ciągu dwóch pierwszych lat wykazywała wyraźną tendencję wzrostu z 85,3 zł w 1974 roku do 92,6 zł w 1975 r. i 93,4 zł w 1976 roku. W roku 1977 nakłady te obniżyły się do 89,2 zł, mimo to były o 4,6% wyższe niż w roku 1974. Praktycznie więc suma nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej na jednostkę produkcji nie uległa w ostatnim trzyleciu zmianie. Podobne wnioski wynikają z porównania produktywności pracy mierzonej wartością produkcji finalnej w cenach stałych na 1 dzień pracy, jak również wydajności pracy, którą wyraża wartość produkcji czystej przypadająca na jednostkę pracy. Oba te wskaźniki w 1977 r. kształtowały się co prawda na nieco wyższym poziomie niż w 1975 i 1976 roku (o 5 i 8%), lecz zbliżyły się zaledwie do poziomu z 1974 roku.

Zmiany jakie w latach 1975—1977 nastąpiły w kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności podstawowych produktów rolnych przedstawiają tabele 4, 5, 6. Przytoczone w tabelach nakłady finalne na jednostkę produkcji obejmują nakłady ponoszone w całym cyklu produkcyjnym. Zarówno nakłady pracy, jak i nakłady pieniężne składają się z nakładów bezpośrednich, ogólnogospodarczych oraz nakładów poniesionych na produkty obrotu wewnętrznego (nasiona, pasze).

Z danych zawartych w tabeli 4 i 5 wynika, że wskutek wzrostu nakładów pracy na jednostkę produkcji, a zwłaszcza znacznego wzrostu opłaty pracy i nakładów pieniężnych netto, koszty jednostkowe podstawowych roślin były w 1977 roku wyższe w porównaniu z 1975 rokiem, w granicach od 11 do 52%. Ponieważ skala zmian cen skupu nie we wszystkich wypadkach pokrywała się ze skalą zmian kosztów, dochód globalny na jednostkę produkcji roślinnej i na 1 dzień pracy zmienił się w różnym stopniu dla różnych produktów.

Nakłady pieniężne na 1 q zbóż wzrosły przeciętnie o 18%. Na wzrost ten złożyło się z jednej strony zwiększenie nominalnej wartości nakładów na jednostkę powierzchni (o 15%), a ponadto spadek plonów (o 3,3%). Dla poszczególnych zbóż wzrost nakładów pieniężnych na jednostkę produkcji wynosił: 11% dla pszenicy, 15% dla owsa, 16% dla jęczmienia oraz 31% dla żyta. W odniesieniu do pszenicy, jęczmienia i owsa zwiększenie nakładów pieniężnych na 1 q było skutkiem wzrostu nakładów pieniężnych na 1 ha, ponieważ ich plony w obu porównywalnych latach były prawie identyczne. Do relatywnie bardzo wysokiego wzrostu nakładów pieniężnych jednego q żyta w znacznym stopniu przyczyniły się wyjątkowo

niskie plony (19,7 q), które obniżyły się nie tylko poniżej poziomu z 1975 roku (o 10%), ale nawet poniżej plonów uzyskiwanych w ciągu całej ubiegłej pięcioletniej. Dość istotnym zmianom w poziomie nakładów pieniężnych na 1 q zbóż towarzyszyły stosunkowo niewielkie zmiany w jednostkowych nakładach pracy. Wzrost nakładów pracy w dniach na 1 q pszenicy, jęczmienia i owsa wyniósł zaledwie od 1 do 3%. Wyraźniejszy wzrost nakładów pracy (o 16%) miał miejsce w odniesieniu do żyta, w wyniku wyżej wspomnianego spadku plonów. Koszt produkcji 1 q zbóż w 1977 roku w stosunku do 1975 roku wzrósł przeciętnie o 28%, z tym, że wzrost ten dla poszczególnych zbóż, w zależności od zmian w plonach, wyniósł 20—24% dla pszenicy, jęczmienia i owsa, a 40% dla żyta. Na wzrost jednostkowych kosztów zbóż złożyły się zarówno zwiększone nakłady pieniężne jak i wyższe, w granicach 34—54% koszty pracy.

Tabela 4

Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności produkcji zbóż w latach 1975—1977

Lata	Plon q/ha	Nakład finalny			Koszt produkcji zł/q	Cena skupu zł/q ^c	Dochód globalny	
		nakład pracy dni/q	opłata pracy zł/q	nakład pieniężny netto zł/q			zł/q	zł/dzień
Pszemica								
1975	27,2	0,99	156	244	400	403	159	161
1976	29,8	0,98	181	235	416	525	290	296
1977 ^a	27,8	1,00	209	272	481	517	245	245
Wskaźnik ^b	102	101	134	111	120	128	154	152
Żyto								
1975	22,0	1,04	164	252	416	301	49	47
1976	23,0	1,08	200	254	454	440	186	172
1977 ^a	19,7	1,21	252	329	581	433	104	86
Wskaźnik ^b	90	116	154	131	140	144	212	183
Jęczmień								
1975	26,6	0,88	139	219	358	374	155	176
1976	29,0	0,87	161	213	374	490	277	318
1977 ^a	26,6	0,91	190	254	444	483	229	251
Wskaźnik ^b	100	103	137	116	124	129	148	143
Owies								
1975	22,4	0,96	151	247	398	291	44	46
1976	24,0	0,97	179	245	424	415	170	175
1977 ^a	22,9	0,97	202	283	485	407	125	128
Wskaźnik ^b	102	101	134	115	122	140	284	278
4 zboża								
1975	24,3	0,98	154	240	394	385	145	150
1976	26,0	0,99	183	239	422	490	251	257
1977 ^a	23,5	1,06	221	282	503	481	199	187
Wskaźnik ^b	97	108	144	118	128	125	137	125

^a Danie nieostateczne.

^b Wskaźnik $\frac{1977}{1975}$

^c Ceny skupu średnie dla 4 zbóż uwzględniają dopłaty za ponadplanową kontraktację. Ceny skupu 4 zbóż z pominięciem w/w dopłat wynosiły w kolejnych trzech latach 370 zł, 487 zł i 481 zł.

Zmiany cen skupu z lipca 1976 r. spowodowały, że cena 1 q zbóż w 1977 r. kształtowała się na poziomie wyższym w porównaniu z 1975 rokiem średnio o 30%. W stosunkowo mniejszym stopniu wzrosły ceny skupu pszenicy i jęczmienia (o 28 i 29%), w poważniejszym owsa i żyta (o 40 i 44%). W wyniku większej skali podwyżki cen produkcji towarowej zbóż aniżeli skali wzrostu nakładów pieniężnych i kosztów jednostki produkcji, w 1977 nastąpiło wyraźne zwiększenie dochodu globalnego na 1 dzień pracy i na 1 q w porównaniu do 1975 roku. Dochód globalny na 1 q dla wszystkich zbóż kształtował się powyżej poziomu sprzed dwóch lat; dla pszenicy był wyższy o 86 zł (tj. o 54%), dla żyta o 55 zł (tj. 112%), jęczmienia o 74 zł (tj. 48%) i owsa o 87 zł (184%). W podobnych proporcjach i skali wzrósł dla poszczególnych zbóż (za wyjątkiem żyta) dochód globalny na 1 dzień pracy. Najbardziej dochodowymi w ostatnim roku zbożami były pszenica i jęczmień, których plony były wyższe niż owsa, a zwłaszcza żyta. Zwraca natomiast uwagę fakt, że dochód globalny na 1 dzień pracy owsa i żyta oraz średnio 4 zbóż kształtował się w 1977 roku podobnie jak 1975 r. poniżej przeciętnej opłaty pracy, w wyniku czego wskaźnik ich opłacalności w tych dwu latach był niższy od 100. Należy również podkreślić, że dochodowość i opłacalność produkcji zbóż w 1977 roku kształtowała się mniej korzystnie niż w roku uprzednim. Rok 1976 był bardzo pomyślny dla produkcji wszystkich bez wyjątku zbóż. Średnio dla 4 zbóż nakłady pracy na 1 q w 1976 r. kształtowały się poniżej poziomu z 1977 r. o 7%, a nakładów pieniężnych o 15%, zaś dochód globalny na 1 q i 1 dzień pracy był wyższy odpowiednio o 26 i 37%. Ceny skupu średnio dla 4 zbóż przekraczały w 1976 roku koszty 1 q ich produkcji o 16%, w tym pszenicy i jęczmienia aż o 26% i 31%.

Tabela 5

Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności produkcji ziemniaków, buraków cukrowych i rzepaku w latach 1975—1977

Lata	Plon q/ha	Nakład finalny			Koszt produkcji zł/q	Cena skupu zł/q	Dochód globalny	
		nakład pracy dni/q	opłata pracy zł/q	nakład pieniężny netto zł/q			zł/dzień	
Ziemniaki								
1975	182	0,44	69	53	123	153	99	226
1976	203	0,42	78	51	129	219	168	399
1977 ^a	169	0,49	102	66	168	232	167	340
Wskaźnik ^b	93	111	148	125	137	152	169	150
Buraki cukrowe								
1975	330	0,27	43	18	61	118	100	371
1976	287	0,34	63	21	84	134	113	333
1977 ^a	307	0,30	62	20	82	136	116	388
Wskaźnik ^b	93	111	144	111	134	115	116	105
Rzepak								
1975	20,5	1,41	222	374	597	948	573	407
1976	22,7	1,36	251	366	617	1040	674	495
1977 ^a	15,5	1,89	394	569	963	1100	531	281
Wskaźnik ^b	76	134	177	152	161	116	93	69

^a Danie nieostateczne.

^b Wskaźnik $\frac{1977}{1975}$

Analogicznie do zbóż kształtowały się zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych i dochodowości ziemniaków. Przy wzroście nakładów pieniężnych na 1 ha o 15% i niższych o 7% plonach, nakłady pieniężne na 1 q ziemniaków w 1977 roku były o 25% wyższe niż w roku 1975. Wzrostowi nakładów pieniężnych towarzyszyło zwiększenie nakładów pracy w dniach o 11%, a kosztów pracy o 48%, co w sumie dało jednostkowe koszty produkcji wyższe o 37%. Mimo poważnego wzrostu kosztów, dochodowość ziemniaków przedstawiała się w 1977 r. korzystnie. Na skutek znacznego wzrostu cen skupu (z 153 zł/q w 1975 r. do 232 zł/q w 1977 r., tj. o 52%) dochód globalny na 1 q wzrósł o 69%, a dochód globalny na 1 dzień pracy o 50%. Dochodowość produkcji ziemniaków w 1977 roku nie była jednak tak wysoka jak w 1976 roku, w którym plony tego ziemniopłodu osiągnęły rekordowy poziom 203 q z 1 ha. Dochód globalny na 1 q w 1977 roku kształtował się na poziomie roku poprzedniego, zaś na 1 dzień pracy był o 15% niższy.

Nieco inaczej przedstawiają się zmiany w nakładach pracy i nakładach pieniężnych na 1 q buraków cukrowych. W okresie badanych trzech lat plony buraków ulegały znacznym wahaniom, przeciwnym co do tendencji plonów zbóż i ziemniaków. W 1976 r. niskie plony (287 q) pociągnęły za sobą wzrost nakładów pieniężnych na jednostkę produkcji w porównaniu do 1975 roku o 17%, kosztów pracy o 47%, a ogółem kosztów produkcji 1 q o 38%. Wzrost ceny skupu o 14% zapewnił co prawda pewien wzrost dochodu globalnego na 1 q (o 13%), ale dochód globalny na 1 dzień pracy uległ zmniejszeniu o ponad 9%. W przeciwieństwie do lat poprzednich dochód ten był niższy od uzyskiwanego w tym czasie przy produkcji ziemniaków i rzepaku i prawie równy dochodowi na 1 dzień pracy przy produkcji jęczmienia. W 1977 r. przy wzroście plonów buraków cukrowych (do 307 q), dochód globalny w porównaniu z 1976 rokiem zwiększył się o 3% na 1 q i o 17% na 1 dzień pracy, zaś w porównaniu z 1975 rokiem wzrost dochodu globalnego na 1 q wyniósł 16%, lecz dochodu globalnego na 1 dzień tylko 5%. Relatywnie nieznaczne w porównaniu do innych ziemniopłodów, a zwłaszcza ziemniaków, podwyższenie cen skupu buraków cukrowych (o 15%) wprowadziło niewłaściwe proporcje w dochodowości obu tych ziemniopłodów. Np. w 1977 r. dochód globalny na 1 q ziemniaków wynosił 167 zł, a buraków cukrowych 116 zł, zaś dochód globalny na 1 dzień pracy odpowiednio 340 zł i 388 zł. Uprawa buraków cukrowych, która wymaga lepszych warunków niż ziemniaki, przy spadku opłacalności jaka cechuje tę uprawę w ostatnich dwóch latach, może przestać być konkurencyjna w stosunku do ziemniaków lub innych roślin.

W wyjątkowo niekorzystnych warunkach ekonomicznych znalazła się w 1977 roku uprawa rzepaku. Po dwóch rekordowych pod względem plonów latach, które spowodowały, że produkcja rzepaku była najbardziej dochodowa z całej produkcji roślinnej, w 1977 r. wystąpił bardzo duży spadek plonów. Pociągnęło to za sobą nie tylko wzrost nakładów pieniężnych, ponad poziom wynikający z wzrostu cen środków produkcji, ale również wzrost nakładów pracy na 1 q. Przy jednocześnie stosunkowo niedużym wzroście cen skupu rzepaku (o 16%) wystąpiło znaczne obniżenie dochodowości rzepaku w porównaniu do roku 1975, a zwłaszcza do roku 1976. W stosunku do 1975 r. obniżka plonów wyniosła 24%, a wzrost

nakładów pracy na 1 q 34%, kosztu pracy 77%. Nakłady pieniężne na 1 q zwiększyły się o 52% (na 1 ha o 15%), a koszty produkcji o 61%. W związku z tym dochód globalny na 1 q obniżył się z 573 zł w 1975 roku do 531 zł w 1977 r. (tj. o 7%), a dochód na 1 dzień odpowiednio z 407 zł do 281 zł (tj. o 31%). Zmniejszenie dochodowości w porównaniu do 1976 roku wynosiło na 1 q 21%, a na 1 dzień 43%. Dochód globalny na 1 dzień pracy dla rzepaku w 1977 roku, w przeciwieństwie do lat poprzednich obniżył się poniżej poziomu dla ziemniaków i buraków cukrowych i prawie zrównał się z wielkością dochodu na 1 dzień uzyskiwanego przy produkcji pszenicy i jęczmienia.

W produkcji zwierzęcej zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych i dochodowości kształtowały się nieco inaczej niż w produkcji roślinnej. Jeśli wziąć pod uwagę wielkość dochodu na jednostkę produktu i 1 dzień pracy nowy układ cen zapewnił wzrost dochodowości wszystkich produktów zwierzęcych.

Tabela 6

Zmiany w nakładach, kosztach jednostkowych, dochodowości i opłacalności produkcji zwierzęcej w latach 1975—1977

Lata	Nakład finalny			Koszt produkcji zł/q	Cena skupu zł/q	Dochód globalny	
	nakład pracy dni/q	opłata pracy zł/q	nakład pieniężny zł/q			zł/q	zł/dzień
Zywiec wieprzowy							
1975	15,2	2397	1744	4141	2942	1198	78,8
1976	17,9	3308	2263	5571	3435	1172	65,5
1977 ^a	16,2	3380	2270	5650	4112	1838	113,5
Wskaźnik ^b	107	141	130	136	140	153	144
Zywiec wołowy							
1975	13,3	2097	543	2640	2357	1814	136,4
1976	14,8	2735	775	3510	2608	1833	123,9
1977 ^a	12,8	2668	734	3402	2970	2236	174,7
Wskaźnik ^b	96	127	135	130	126	123	128
Zywiec drobiowy							
1975	13,6	2144	1913	4058	2712	799	58,7
1976	11,7	2162	1959	4121	2960	1001	85,6
1977 ^a	10,3	2146	1900	4046	3241	1341	130,2
Wskaźnik ^b	76	100	99	100	120	168	222
Mleko (100 ltr)							
1975	2,21	348	92	440	369	277	125,3
1976	2,46	455	130	585	462	332	135,0
1977 ^a	2,14	446	121	567	513	392	183,2
Wskaźnik ^b	97	128	132	129	139	142	146
Jaja (100 szt.)							
1975	0,83	131	117	248	196	79	99,2
1976	0,72	133	119	252	229	110	152,8
1977 ^a	0,63	131	116	247	258	142	225,4
Wskaźnik ^b	76	100	99	100	132	180	237

^a Dane nieostateczne.

^b Wskaźnik $\frac{1977}{1975}$

W 1977 roku znacznej poprawie uległy warunki produkcji trzody chlewnej, w której począwszy od 1974 r. do 1976 r. zarówno dochód globalny na 1 q i na 1 dzień pracy ulegał systematycznemu spadkowi. Zmniejszanie się opłacalności trzody chlewnej znalazło ewidentny wyraz w spadku pogłowia i produkcji trzody, którego szczytowe nasilenie miało miejsce w 1976 r. Poziom produkcji żywca wieprzowego w przeciętnym gospodarstwie indywidualnym zmniejszył się ze 136 kg na 1 ha użytków rolnych w 1973 roku do 83 kg w roku 1976. W 1975 roku dochód globalny na 1 q żywca wieprzowego (1198 zł) był niższy w stosunku do 1973 roku o 19%, a na jeden dzień pracy (78,8 zł) o 23%. Obok wzrostu nakładów pracy na jednostkę produkcji, wynikającego ze zmniejszonej skali produkcji, istotny wpływ na taką sytuację miała różnica w tempie wzrostu kosztów produkcji i cen skupu. W 1975 roku koszty produkcji zwiększyły się w porównaniu z 1973 rokiem o 32%, podczas gdy cena skupu wzrosła tylko o 5%. W 1976 roku nastąpiło dalsze obniżenie dochodu globalnego na 1 q (do 1172 zł, tj. o 2,2%), a zwłaszcza na 1 dzień pracy (do 65,5 zł tj. o 17%), w wyniku zwiększonych o 35% kosztów produkcji (nakłady pieniężne na 1 q wzrosły o 30%, nakłady pracy o 18%) i przy wzroście ceny żywca wieprzowego o 17%. Wyraźną tendencję wzrostu wykazał zarówno dochód globalny na 1 q jak i na 1 dzień, dopiero w 1977 roku, w którym wskaźniki te kształtowały się na poziomie 1838 zł i 113,5 zł. W stosunku do 1975 roku dochód na 1 q żywca był wyższy o 53%, a na 1 dzień pracy o 44%, w porównaniu zaś do 1976 roku wzrost wynosił odpowiednio 57 i 73%. Złożyła się na to pełna, w 1977 r. realizacja łącznych podwyżek cen skupu żywca wieprzowego wprowadzonych w drugiej połowie 1976 roku (podwyżka z lipca 1976 r.) oraz dopłaty za terminową dostawę stosowane od października tego roku, które zrównoważyły wzrost nakładów pieniężnych i kosztów jednostkowych z dwóch ostatnich lat. Wystarczyło to co prawda, aby wywołać ożywienie produkcji trzody, której produkcja wzrosła do 114 kg na 1 ha użytków rolnych, nie zmieniło jednak w radykalnym stopniu atrakcyjności produkcji trzody w stosunku do innych gałęzi produkcji zwierzęcej. Zarówno dochód na 1 dzień pracy, jak i opłacalność żywca wieprzowego pozostała najniższa spośród wszystkich produktów zwierzęcych.

W stosunkowo najmniejszym stopniu w badanych latach, zwiększyła się dochodowość produkcji żywca wołowego, dla której wskaźnik wzrostu dochodu na 1 q i 1 dzień pracy wynosił w stosunku do 1975 roku 23 i 28%. Już w 1976 r. zahamowana została, występująca od szeregu lat wyraźnie wzrostowa tendencja dochodu globalnego na 1 q i 1 dzień pracy, która powodowała że w latach 1970—1975 produkcja żywca była najbardziej dochodową gałęzią produkcji rolnej w gospodarce chłopskiej. W roku 1976 koszty jednostkowe produkcji bydła zwiększyły się w porównaniu do 1975 r. o 33%, na co wpłynął wzrost zarówno nakładów pieniężnych na 1 q (o 43%), jak i kosztów pracy (o 30%). Podwyższonych kosztów produkcji nie zrównoważył jednoczesny wzrost ceny żywca (o 11%), w wyniku czego dochód globalny na 1 q w 1976 roku pozostał na poziomie roku poprzedniego (1814 zł w 1975 r. i 1833 zł w 1976 r.), a dochód globalny na dzień pracy obniżył się o 9% (z 136,4 zł do 123,9 zł). W ostatnim roku, na skutek obniżenia się nakładów pracy oraz nakładów pieniężnych na jednostkę produkcji nastąpił wydatny wzrost dochodu globalnego na

1 dzień pracy (do 174,7 zł) przywracający w znacznym stopniu atrakcyjność produkcji żywca wołowego. Nie był on jednak na tyle duży, aby produkcja ta stała się powtórnie najbardziej dochodową ze wszystkich produkcji zwierzęcych.

Bardziej korzystnie niż w produkcji żywca wołowego przedstawiała się sytuacja w produkcji mleka. Począwszy od 1974 roku wzrost kosztów produkcji mleka równoważony był jednoczesnym wzrostem ceny, dzięki czemu dochód globalny na litr i na 1 dzień pracy wykazuje ciągłą tendencją zwykłą. Dochód globalny na 1 litr mleka wzrósł z 2,77 zł w 1975 roku do 3,92 zł w roku 1977 (tj. o 42%), a na 1 dzień pracy odpowiednio ze 125,3 zł do 183,2 (tj. o 46%). Produkcja mleka zapewnia obecnie obok produkcji jaj, najwyższy ze wszystkich produktów zwierzęcych dochód na 1 dzień pracy.

Największy wzrost dochodowości odnotowano w latach 1975—1977 w produkcji drobiarskiej. Nieznaczne zmiany w kosztach produkcji przy wzroście cen skupu jaj na przestrzeni dwóch ostatnich lat o 32% i żywca o 20% sprawiły, że dochód globalny na 1 dzień pracy dla całej produkcji drobiu wzrósł w 1977 r. w porównaniu do 1975 roku o ponad 100%, w tym w prawie jednakowym stopniu dla jaj jak i żywca drobiowego. W ostatnim tylko roku wzrost ten wynosił średnio 50%. Produkcja jaj obecnie jest najbardziej dochodowa dla gospodarki chłopskiej i ceny ich skupu w pełni pokrywają ponoszone koszty produkcji.

W tabelach 4, 5, 6 dochód globalny na 1 dzień pracy obliczany był dla produkcji towarowej, realizowanej według cen skupu państwowego, z wyjątkiem 4 zbóż razem, do ceny których doliczane są dopłaty za ponadplanowe wykonanie kontraktacji. W tabeli 7 dochód globalny dla poszczególnych produktów, gałęzi i działów produkcji obliczany jest na podstawie całej produkcji finalnej, według cen kontraktacji, dopłat do ponadplanowej kontraktacji i cen samozaopatrzenia, zbliżonych do cen skupu państwowego. Z tego powodu dochód globalny na 1 dzień pracy w tej tabeli jest nieco różny od dochodu przedstawionego w poprzednich tabelach.

Dochód globalny z 1 ha przeliczany jest nie na 1 ha powierzchni efektywnej, lecz na 1 ha powierzchni całkowitej, tzn. powiększonej o powierzchnię reprodukcji wewnętrznej (nasiona własne, pasze dla koni, nawozy zielone). Obszar reprodukcji wewnętrznej zmienia się z roku na rok w zależności od plonów. W latach 1975—1977 zmiany te były niewielkie, gdyż obszar reprodukcji wewnętrznej wahał się w granicach 1,52—1,56 ha, tj. około 23% użytków rolnych gospodarstwa.

Przeciętny dochód globalny z 1 ha użytków rolnych całego gospodarstwa wzrósł w latach 1975—1977 o 46%, w tym z 1 ha końcowej produkcji roślinnej o 30%, a z 1 ha powierzchni przeznaczonej pod produkcję pasz dla inwentarza żywego o 46%. W ostatnim roku po raz pierwszy licząc od 1970 r. nastąpił spadek dochodu na 1 ha z produkcji roślinnej. W porównaniu do 1976 roku obniżenie dochodu z produkcji roślinnej wynosiło 3%, przy jednocześnie bardzo znacznym wzroście dochodu z produkcji zwierzęcej (o 41%). Nastąpiło w związku z tym odwrócenie występującej od 1972 r. tendencji wyższego tempa wzrostu dochodu na jednostkę powierzchni w produkcji roślinnej niż zwierzęcej. W poszczególnych latach różnicowanie w dochodach uzyskiwanych z 1 ha w produkcji roślinnej i zwierzęcej uzależnione jest od wielkości plonów. Ubiegłoroczna sytuacja

cja w produkcji roślinnej wywołana została spadkiem plonów i dochodów z 1 ha wszystkich (poza burakami cukrowymi i lnem) podstawowych roślin towarowych. Mimo tak znaczącej zmiany produkcja roślinna razem dała w ostatnim roku dochód globalny z 1 ha o 39% wyższy niż produkcja zwierzęca (17,6 tys. zł wobec 12,6 tys. zł). Ziemiaki i buraki cukrowe, podobnie jak w latach poprzednich, dominują pod względem wielkości dochodu z jednostki powierzchni (21,3 tys. zł i 27,5 tys. zł na 1 ha) nad wszystkimi innymi produktami, krańcową pod tym względem pozostała produkcja żyta (1,7 tys. zł na 1 ha). Produkcja roślinna charakteryzuje się daleko większą rozpiętością w dochodzie globalnym z 1 ha niż produkcja zwierzęca. Relacja między dochodem uzyskanym z 1 ha uprawy żyta i buraków cukrowych wynosiła w 1977 roku jak 1:16. W produkcji zwierzęcej rozpiętość w dochodzie z 1 ha powierzchni paszowej wynosiła (między trzodą a drobiem) jak 1:1,4.

Tabela 7

**Dochód globalny na 1 ha i na 1 dzień pracy
w latach 1975—1977**

Wyszczególnienie	1975	1976	1977	$\frac{1977}{1975}$
Na 1 ha				
Pszenica	3250	6369	5109	157
Żyto	853	3178	1673	196
Jęczmień	3150	6064	5000	159
4 zboża	2451	4814	3635	148
Ziemiaki	11808	29908	21266	180
Buraki cukrowe	25855	24809	27474	106
Rzepak	9364	11742	6281	67
Len	10167	8291	13971	137
Razem produkcja roślinna	13512	18044	17582	130
Bydło	8856	9141	13098	148
Trzoda chlewna	6704	6253	9850	147
Drób	6250	10236	13908	223
Razem produkcja zwierzęca	8222	8920	12604	153
Ogółem produkcja	9806	11953	143 60	146
Na 1 dzień pracy				
Pszenica	162	296	248	153
Żyto	50	175	94	188
Jęczmień	183	319	278	152
4 zboża	131	244	189	144
Ziemiaki	213	512	371	174
Buraki cukrowe	377	344	386	102
Rzepak	424	503	275	65
Len	328	249	432	132
Razem produkcja roślinna	254	351	361	142
Bydło	127	129	180	142
Trzoda chlewna	83	71	121	146
Drób	95	149	210	221
Razem produkcja zwierzęca	113	119	169	150
Ogółem produkcja	145	177	213	147

Podobne kierunki zmian dochodu wystąpiły również w przeliczeniu na 1 dzień pracy. Przeciętny w gospodarstwie dochód na 1 dzień zwiększył się o 10% w 1976 r. i o 15% w 1977 r. Wzrost ten jest

szły się między 1975 a 1977 rokiem ze 145 zł do 213 zł, tj. o 47%, a różnice w procentowym wzroście były korzystniejsze dla produkcji zwierzęcej (50%) niż roślinnej (42%). Cały wzrost dochodu z produkcji roślinnej miał miejsce głównie w drugim roku omawianego trzylecia, odmiennie w produkcji zwierzęcej wzrost prawie w całości został osiągnięty w 1977 roku. Rozpatrując wielkość dochodu na 1 dzień pracy ogółem w gospodarstwie, należy podkreślić, że jego wzrost był na tyle duży, że po dwóch latach przywrócony został ponownie stan, w którym dochód ten nie był niższy od kosztu 1 dnia pracy. Podczas gdy w dwóch pierwszych latach badanego okresu uzyskiwany na 1 dzień pracy dochód kształtował się poniżej kosztu 1 dnia pracy (o 8% w 1975 roku i o 4% w 1976 roku), w roku 1977 dochód ten przewyższał koszt 1 dnia pracy o 2,0%.

Rozpiętość w skali wzrostu dochodu na 1 dzień pracy w produkcji roślinnej i zwierzęcej była natomiast zbyt mała, aby złagodzić istotne różnice w bezwzględnej wielkości tego dochodu między obu działami. Dochód na 1 dzień uzyskiwany w produkcji roślinnej (361 zł) był w 1977 roku ciągle jeszcze ponad dwukrotnie wyższy od dochodu w produkcji zwierzęcej (169 zł). Absolutna wielkość dochodu w produkcji zwierzęcej kształtuje się znacznie poniżej przeciętnej opłaty 1 dnia pracy, w wyniku czego wskaźnik opłacalności tej produkcji jest znacznie niższy od 100. Fakt ten nie upoważnia jednak do stwierdzenia nieopłacalności produkcji zwierzęcej. Wskaźnik opłacalności, który wyraża stosunek ceny do kosztu nie nadaje się do porównań opłacalności różnych produktów, gałęzi, działów, z wyjątkiem produktów bardzo podobnych pod względem technologii produkcji np. poszczególnych zbóż. Przydatność tego wskaźnika polega głównie na ocenie zmian opłacalności określonego produktu w czasie oraz porównywaniu kierunku i skali tych zmian dla poszczególnych produktów. W tym rozumieniu należy więc rozpatrywać dane zawarte w tabeli 8, w której przedstawiono zmiany w opłacalności poszczególnych produktów i działów na przestrzeni badanych lat 1975—1977.

Tabela 8

**Zmiany w opłacalności produkcji w gospodarstwach indywidualnych
w latach 1975—1977**

Wyszczególnienie	1975	1976	1977	Różnica w punktach 1977—1975
Pszemica	100,9	126,3	108,2	+ 7,3
Zyto	73,3	97,6	76,1	+ 2,8
Jęczmień	106,0	131,8	114,1	+ 8,1
4 zboża	93,5	114,0	96,1	+ 2,6
Ziemniaki	119,7	206,4	147,4	+27,7
Buraki cukrowe	198,4	163,4	164,4	-34,0
Rzepak	162,7	169,9	113,2	-49,5
Len	149,9	116,5	151,5	+ 1,6
Pozostałe produkty roślinne	134,3	144,9	159,6	+25,3
Razem produkcja roślinna	135,0	153,3	144,6	+ 9,6
Bydło	84,7	76,7	89,4	+ 4,7
Trzoda	72,6	63,2	75,0	+ 2,4
Drób	79,4	90,1	100,3	+20,9
Razem produkcja zwierzęca	81,2	76,2	87,5	+ 6,3
Ogółem produkcja rolna	94,9	97,2	101,3	+ 6,4

Jeżeli ograniczyć się tylko do dwóch podstawowych działów, to możemy stwierdzić, że łącznie w okresie dwóch lat opłacalność produkcji roślinnej wzrosła w stosunku do 1975 roku o 9,6 punktu procentowego, natomiast zwierzęcej o 6,4 punktu. Oznacza to, że pomimo iż produkcja roślinna wykazuje wyższe wskaźniki opłacalności, względny przyrost opłacalności był dla obu działów zbliżony. Na sytuację tę złożył się jednak bardzo różnicowany przebieg zmian w kolejnych latach. W 1976 roku poprawa opłacalności całej produkcji rolnej wynosiła 2,3 punktów procentowych, na którą złożył się wzrost opłacalności produkcji roślinnej o 18,3 punktu oraz obniżenie opłacalności produkcji zwierzęcej o 5,0 punktu. W 1977 roku tendencje te uległy odwróceniu: przy wzroście opłacalności dla ogółem produkcji o 4,1 punktu, produkcja roślinna charakteryzowała się obniżeniem opłacalności o 8,7 punktu, zaś zwierzęca wzrostem odpowiednio o 11,3 punktów. Rozpatrując zmiany łącznie dla całego okresu zwraca uwagę fakt, że gdy w produkcji zwierzęcej kierunek zmian opłacalności wszystkich gałęzi był dodatni, dla poszczególnych produktów roślinnych nie tylko skala, ale również kierunek były wyraźnie odmienne. Wysoki wzrost opłacalności dotyczył głównie ziemniaków, wyraźnemu obniżeniu uległa natomiast opłacalność buraków cukrowych i rzepaku. Niekorzystne zmiany w opłacalności buraków i rzepaku dały się również zauważyć przy analizie dochodu globalnego na 1 ha i na 1 dzień pracy. Zmniejszenie opłacalności tych ziemiopłodów było z jednej strony wynikiem obniżania się ich plonów (głównie rzepaku) oraz bardzo znacznym wzrostem jednostkowych kosztów produkcji i z drugiej nieproporcjonalnie małym w stosunku do innych roślin, wzrostem cen skupu. Podczas, gdy cena skupu zbóż i ziemniaków zwiększyły się w analizowanych latach w granicach od 28 do 52%, ceny skupu buraków cukrowych i rzepaku tylko o 15 i 16%.

Z danych w tabelach 7 i 8 wynika, że w 1977 roku nastąpiło zahamowanie pogłębiającej się w ostatnich latach dysproporcji pomiędzy dochodowością i opłacalnością produkcji roślinnej i zwierzęcej. Wysokość dochodu globalnego na 1 ha i 1 dzień pracy uzyskiwana w produkcji zwierzęcej w ostatnim roku kształtowały się na relatywnie wyższym poziomie niż w dwu poprzednich latach, jakkolwiek znacznie poniżej proporcji jakie miały miejsce w latach jeszcze wcześniejszych, a zwłaszcza w 1972 roku. Relatywny dochód z produkcji zwierzęcej przy przyjęciu dochodu z produkcji roślinnej za 100, kształtował się począwszy od 1972 roku następująco:

Rok	Dochód globalny	
	na 1 ha	na 1 dzień pracy
1972	115	57
1973	97	52
1974	92	50
1975	61	45
1976	49	34
1977	72	47

Mimo pogarszania się opłacalności i dochodowości produkcji zwierzęcej, gospodarstwa indywidualne przeznaczały przez szereg lat coraz więk-

sze powierzchnie użytków rolnych na pasze dla inwentarza produkcyjnego, co znajdowało odzwierciedlenie w systematycznie rosnącym udziale produkcji zwierzęcej w wartości produkcji finalnej gospodarstw oraz nakładach, kosztach i produkcji czystej. Głęboki spadek dochodowości i opłacalności produkcji zwierzęcej w 1975 i 1976 roku spowodował zahamowanie tej tendencji, wyrazem czego było obniżenie powierzchni użytków rolnych przeznaczonych do produkcji pasz dla inwentarza z 4,96 ha w 1975 roku do 4,57 ha w 1976 roku. Zmniejszeniu uległy również nakłady pracy i nakłady pieniężne. W konsekwencji znacząco obniżył się udział produkcji zwierzęcej w wartości produkcji finalnej i dochodach ogółem. Absolutna i relatywna poprawa warunków ekonomicznych tego działu produkcji w 1977 roku, znalazła odzwierciedlenie w ponownym wzroście jego udziału i znaczenia w ekonomice gospodarstw indywidualnych.

W kolejnych latach analizowanego okresu procentowy udział produkcji roślinnej i zwierzęcej w poszczególnych elementach nakładów i dochodów przedstawiał się następująco:

	Produkcja					
	roślinna			zwierzęca		
	1975	1976	1977	1975	1976	1977
Powierzchnia	25,9	30,8	27,2	74,1	69,2	72,8
Nakłady pracy	20,4	23,4	19,6	79,6	76,6	80,4
Nakłady pieniężne	28,1	30,1	23,4	71,9	69,9	76,6
Koszty własne produkcji	23,1	25,7	20,9	76,9	74,3	79,1
Wartość produkcji finalnej	33,8	41,1	30,3	66,7	58,9	69,7
Dochód globalny	36,5	47,4	34,1	63,5	52,6	65,9

Jak wynika z powyższego zestawienia rozszerzenie rozmiarów produkcji zwierzęcej w 1977 roku pociągnęło za sobą wzrost powierzchni przeznaczonych pod produkcję pasz z 69,2 do 72,8% (z 4,57 ha do 4,81 ha), nakładach pieniężnych z 69,9 do 76,6% i kosztach produkcji z 74,3 do 79,1. Wzrost nakładów i kosztów znalazł odbicie w na tyle znacznym wzroście produkcji finalnej i dochodu globalnego, że produkcja zwierzęca ponownie odzyskała w tym zakresie dominującą pozycję; udział produkcji finalnej zwierzęcej w całym gospodarstwie wzrósł z 58,9 do 69,7%, a udział dochodu globalnego z 52,6 do 65,9%.

Poprawa warunków ekonomicznych produkcji bydła, a zwłaszcza trzody chlewnej, która w wyniku znacznego wzrostu cen skupu miała miejsce w ostatnim roku, wpłynęła bezpośrednio na wzrost rozmiarów produkcji żywca wieprzowego oraz wołowego. Produkcja żywca wieprzowego w przeliczeniu na przeciętne gospodarstwo statystyczne wzrosła w 1977 roku o 36% (5,5 q w 1976 r. do 7,5 q w 1977 roku), produkcja żywca wołowego o 21% (z 4,1 do 5,0 q), a produkcja mleka o 3% (z 6118 do 6327 l). Poniżej podane są procentowe udziały produkcji bydła i trzody w poszczególnych pozycjach nakładów i dochodów gospodarstw z roku 1976 i 1977, obrazujące wpływ zmiany skali produkcji tych gałęzi na ich znaczenie dla wyników gospodarstw

	Bydło		Trzoda	
	1976	1977	1976	1977
Powierzchnia	42,0	39,2	16,8	22,8
Nakłady pracy	44,1	42,2	22,1	27,4
Nakłady pieniężne	24,0	21,5	28,0	34,0
Koszty produkcji	37,1	34,9	24,1	29,7
Wartość produkcji finalnej	29,2	30,8	15,7	22,0
Dochód globalny	32,1	35,7	8,8	15,7

Zwiększenie wielkości produkcji trzody związane było z bardzo wyraźnym wzrostem znaczenia trzody w ekonomice gospodarstw. Wzrost udziału procentowego trzody miał miejsce we wszystkich pozycjach, a relatywny wzrost tego udziału był większy niż dla całej produkcji zwierzęcej. Oznacza to, że skala wzrostu produkcji i dochodów z trzody była znacznie większa od skali wzrostu produkcji i dochodów zarówno w całej produkcji zwierzęcej, jak i w całym gospodarstwie. Udział produkcji bydłowej w produkcji i dochodach gospodarstw zmienił się w znacznie mniejszym stopniu niż produkcji trzody. Tak więc wzrost produkcji i dochodów tej gałęzi produkcji tylko w nieznacznym stopniu przewyższał ogólny wzrost produktywności i dochodowości gospodarstw indywidualnych w omawianym roku. Uznając, że wzrost rozmiaru produkcji żywca wieprzowego i wołowego w 1977 roku stanowił reakcję producentów na poprawę ekonomicznych warunków ich produkcji, szybszy rozwój produkcji trzody niż bydła znajduje uzasadnienie w krótszym cyklu produkcji i znacznie słabszym jej powiązaniu z organizacją i produkcją całego gospodarstwa.

Nakłady na 1 ha, koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Pszenica			Żyto		
		1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	Nawozy mineralne	904	957	1028	629	666	715
2	Obornik	3005	3220	3593	3005	3220	3593
3	Środki chemiczne	93	104	121	12	10	12
4	Nasiona kupna	422	436	444	273	237	233
5	Nasiona własne	419	638	692	424	668	841
6	Utrzymanie maszyn	453	455	512	354	385	434
7	Utrzymanie budynków	293	330	346	268	289	278
8	Siła pociągowa	818	903	719	646	713	568
9	Usługi maszynowe	488	612	715	437	532	583
10	Ubezpieczenie	88	138	155	88	138	155
11	Stanowisko	543	582	565	248	212	169
12	Nakłady ogólnogosp.	520	625	661	460	546	571
13	Nakłady mat.-pien. brutto	8046	9000	9551	6844	7616	8152
14	Śłoma	1181	1510	1489	1083	1321	1196
15	Nakłady mat.-pien. netto	6865	7490	8062	5761	6295	6956
16	Nakłady pracy dni	23,0	24,2	23,2	19,5	20,4	19,6
17	Opłata pracy zł/dzień	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
18	zł/ha	3631	4468	4829	3071	3779	4085
19	Nakłady netto	10496	11958	12891	8832	10074	11041
20	Plon q/ha	27,2	29,8	27,8	22,0	23,0	19,7
21	Nakład globalny dni/q	0,88	0,84	0,86	0,92	0,92	1,03
22	zł/q	261,0	260,7	301,4	271,0	283,9	366,1
23	Nakład finalny dni/q	0,99	0,98	1,00	1,04	1,08	1,21
24	zł/q	243,7	234,8	272,2	252,1	254,3	328,6
25	Koszt produkcji zł/q	399,8	415,9	480,6	416,1	453,9	580,8
26	Cena skupu zł/q	403	525	517	301	440	433
27	Nakład finalny na 1 ha						
	pracy dni	26,0	28,2	26,8	22,1	24,0	23,0
28	pieniężny zł	6396	6747	7306	5347	5639	6248
29	Wartość produkcji zł/ha ^b	10578	15097	13870	6390	9765	8232
30	Dochód globalny zł/ha	4182	8350	6564	1043	4126	1984
31	zł/q	159,3	290,2	244,8	48,9	185,7	104,4
32	zł/dzień	160,8	296,1	244,9	47,2	171,9	86,3
33	Wskaźnik opłacalności	100,8	126,2	107,6	72,3	96,9	74,6

^a Dane nieostateczne.^b Wartość produkcji po obliczeniu 3,5% na straty.

dochodowość i opłacalność produkcji

Tabela 9

Lp.	Jęczmień			Owies			4 zboża		
	1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	761	806	865	657	695	746	718	757	811
2	3005	3220	3593	3005	3220	3593	3005	3220	3593
3	116	104	121	116	104	121	63	57	65
4	532	610	468	337	320	320	336	325	302
5	160	234	445	371	559	634	392	588	719
6	394	440	495	355	385	434	384	412	463
7	258	289	298	217	239	257	263	325	294
8	708	782	622	543	599	478	675	747	594
9	482	603	696	441	543	635	459	567	644
10	88	138	155	88	138	155	88	138	155
11	—	—	—	—	—	—	218	220	198
12	471	566	599	426	512	547	469	561	593
13	6975	7792	8357	6556	7314	7920	7070	7882	8431
14	1039	1322	1282	875	1094	1104	1060	1327	1266
15	5936	6470	7075	5681	6220	6816	6010	6555	7165
16	20,6	21,6	20,7	18,6	19,5	18,7	20,3	21,3	20,4
17	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
18	3247	3996	4319	2927	3602	3893	3199	3937	4252
19	9183	10466	11394	8608	9822	10709	9209	10492	11417
20	26,6	29,0	26,6	22,4	24,4	22,9	24,3	26,0	23,5
21	0,80	0,77	0,81	0,86	0,84	0,84	0,87	0,85	0,91
22	231,6	231,6	275,0	262,6	268,9	309,5	257,3	264,8	313,4
23	0,88	0,87	0,91	0,96	0,97	0,97	0,98	0,99	1,06
24	219,0	213,1	254,2	246,8	244,8	282,5	240,0	238,9	282,1
25	357,8	373,9	443,8	398,2	424,1	484,6	394,5	421,9	503,0
26	374	490	483	291	415	407	385	490	481
27	22,6	24,3	23,4	20,7	22,5	21,4	23,0	24,8	24,0
28	5619	5975	6517	5344	5664	6249	5582	5909	6415
29	9600	13712	12398	6290	9611	8994	9028	12294	10908
30	3981	7737	5881	946	3947	2745	3446	6385	4493
31	155,0	276,9	228,8	44,2	170,2	124,5	145,0	251,1	198,9
32	176,2	318,4	251,3	45,7	175,4	128,3	149,8	257,5	187,2
33	104,5	131,1	108,8	73,1	97,8	84,0	97,6	116,1	95,6

Nakłady na 1 ha, koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Ziemniaki			Buraki cukrowe		
		1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	Nawozy mineralne	689	729	783	2444	2587	2778
2	Obornik	3005	3220	3593	3005	3220	3593
3	Środki chemiczne	349	426	498	337	936	1092
4	Nasiona kupne	912	971	1103	150	132	134
5	Nasiona własne	2265	2559	3225	—	—	—
6	Utrzymanie maszyn	405	450	507	476	431	485
7	Siła pociągowa	1992	2200	1753	2950	3257	2595
8	Usługi maszynowe	179	208	212	179	208	212
9	Ubezpieczenie	88	138	155	88	138	155
10	Nakłady ogólnogosp.	899	1154	1232	1232	1586	1689
11	Nakłady mat.-pien. brutto	10783	12055	13061	10861	12495	12733
12	Stanowisko	—	—	—	—	—	—
13	Liście	—	—	—	3960	4592	4914
14	Nakłady mat.-pien. netto	10783	12055	13061	6901	7903	7819
15	Nakłady pracy dni	59,2	62,2	59,6	83,3	87,4	83,8
16	Opłaty pracy zł/dzień	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
17	zł/ha	9341	11495	12424	13131	16160	17467
18	Nakłady netto	20124	23550	25485	20032	24063	25286
19	Plon q/ha	182	203	169	330	287	307
20	Nakład globalny dni/q	0,36	0,34	0,39	0,25	0,30	0,27
21	zł/q	66,1	66,1	86,3	21,3	28,4	26,0
22	Nakład finalny dni/q	0,44	0,42	0,49	0,27	0,34	0,30
23	zł/q	53,5	51,3	65,5	18,1	21,0	19,8
24	Koszt produkcji zł/q	122,9	128,9	167,6	60,7	83,8	82,3
25	Cena skupu zł/q	153	219	232	118,3	134,1	136,1
	Nakład finalny na 1 ha:						
26	pracy dni	72,1	76,7	74,5	89,1	97,6	92,1
27	pieniężny zł	8754	9376	9959	5981	6026	6092
28	Wartość produkcji zł/ha ^b	25061	40011	35287	39039	38487	41783
29	Dochód globalny zł/ha	16307	30635	25328	33058	32461	35691
30	zł/q	99,5	167,7	166,5	100,2	113,1	116,3
31	zł/dzień	226,2	399,4	340,0	371,0	332,6	387,5
32	Wskaźnik opłacalności	124,5	169,9	138,4	194,9	160,0	165,4

^a Dane nieostateczne.

^b Wartość produkcji ziemniaków po odliczeniu 10% na straty.

dochodowość i opłacalność produkcji

Tabela 10

Lp.	Rzepak			Len nieodziarniony			Strączkowe jadalne		
	1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	1867	1976	2121	922	976	1048	494	523	562
2	3005	3220	3593	3005	3220	3593	3005	3220	3593
3	523	478	558	213	535	887	35	302	352
4	207	290	328	1529	2060	2239	2228	4216	6500
5	30	—	—	113	—	—	364	—	—
6	363	460	518	176	238	268	275	405	456
7	962	1062	846	1003	1109	884	973	1079	860
8	430	537	524	179	208	211	287	355	414
9	88	138	155	88	138	155	—	—	—
10	574	695	702	602	768	823	593	757	810
11	8049	8856	9345	7830	9252	10108	8254	10857	13547
12	—	—	—	—	—	—	1000	1000	1000
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	8049	8856	9345	7830	9252	10108	7254	9857	12547
15	26,6	27,9	26,7	37,7	39,6	38,0	37,0	38,9	37,2
16	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
17	4190	5157	5573	5951	7322	7911	5839	7192	7759
18	12239	14013	14918	13781	16574	18019	13093	17049	20306
19	20,5	22,7	15,5	44,8	38,5	41,8	10,7	12,0	12,1
20	1,30	1,23	1,73	0,84	1,03	0,91	3,46	3,25	3,08
21	392,1	390,1	602,2	175,1	240,1	241,4	678,9	824,7	1039,5
22	1,41	1,36	1,89	0,90	1,11	0,97	3,79	3,50	3,29
23	374,7	366,1	568,8	165,7	225,3	228,9	626,8	778,5	995,8
24	597,1	617,4	962,7	307,6	430,4	431,0	1224,5	1425,3	1681,4
25	948	1040	1100	458	500	660	1570	1930	2400
26	28,9	30,9	29,3	40,3	42,7	40,5	40,6	42,0	39,8
27	7681	8303	8812	7426	8683	9579	6690	9287	12012
28	19434	23608	17050	20518	19250	27588	16799	23160	29040
29	11753	15305	8238	13092	10567	18009	10109	13873	17028
30	573,3	673,9	531,2	292,3	274,7	431,1	943,2	1151,5	1404,2
31	406,7	495,3	281,2	324,9	247,5	444,7	249,0	330,3	427,8
32	158,8	168,5	114,3	148,9	116,2	153,1	128,2	135,4	142,7

Nakład na 1 ha

Lp.	Wyszczególnienie	Strączkowe pastewne			Okopowe pastewne		
		1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	Nawozy mineralne	222	235	253	1278	1352	1452
2	Obornik	3005	3220	3593	3005	3220	3593
3	Środki chemiczne	—	—	—	23	94	109
4	Nasiona kupne	1053	2914	4224	450	558	777
5	Nasiona własne	884	—	—	—	—	—
6	Utrzymanie maszyn	295	335	377	360	354	399
7	Utrzymanie budynków	—	—	—	—	—	—
8	Siła pociągowa	707	783	622	2288	2528	2012
9	Usługi maszynowe	321	389	406	179	208	211
10	Nakłady ogólnogosp.	437	554	596	1024	1315	1402
11	Nakłady mat.-pien. brutto	6924	8430	10071	8607	9629	9955
12	Ściernianka, liście	—	—	—	1830	2600	2752
13	Stanowisko	1000	1000	1000	—	—	—
14	Nakłady mat.-pien. netto	5924	7430	9071	6777	7029	7203
15	Nakłady pracy dni	25,8	27,1	25,9	68,2	71,6	68,6
16	Opłata pracy zł/dzień	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
17	zł/ha	4063	5002	5405	10748	13228	14297
18	Nakłady netto	9987	12432	14476	17525	20257	21500
19	Plon q/ha	11,9	12,7	10,0	305	325	344
20	Nakład globalny dni/q	2,17	2,13	2,59	0,22	0,22	0,20
21	zł/q	497,4	586,4	907,7	22,8	21,7	20,8
22	Nakład finalny dni/q	2,53	2,30	2,78	0,24	0,24	0,22
23	zł/q	440,6	555,0	868,1	19,7	18,0	16,7
24	Koszt produkcji zł/q	839,6	980,0	1447,5	57,5	62,4	62,5
25	Cena skupu zł/q	1087	958	980	—	—	—
	Nakład finalny na 1ha:						
26	pracy dni	30,1	29,2	27,8	—	—	—
27	pieniężny zł	5240	7036	8682	—	—	—
28	Wartość produkcji zł/ha	12935	12167	9800	—	—	—
29	Dochód globalny zł/ha	7695	5131	1118	—	—	—
30	zł/q	646,4	403,0	111,9	—	—	—
31	zł/dzień	255,6	175,7	40,2	—	—	—
32	Wskaźnik opłacalności	129,5	97,8	67,7	—	—	—

^a Dane nieostateczne

i koszty jednostkowe

Tabela 11

Lp.	Siano łąkowe			Siano koniczyny			Zielonki		
	1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	588	623	669	400	423	455	378	400	429
2	751	805	898	3005	3220	3593	3005	3220	3593
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	67	91	84	374	483	576	1098	2733	4204
5	—	—	—	613	626	911	647	—	—
6	176	211	238	185	263	296	130	156	176
7	492	451	570	462	487	564	—	—	—
8	474	524	417	515	569	452	356	394	316
9	86	101	104	265	309	315	193	225	229
10	271	337	367	266	331	361	204	251	276
11	2905	3143	3347	6085	6711	7523	6011	7379	9223
12	—	—	—	218	493	794	—	—	—
13	—	—	—	1000	1000	1000	1000	1000	1000
14	2905	3143	3347	4867	5218	5729	5011	6379	8223
15	13,7	14,4	13,8	13,4	14,1	13,5	8,9	9,4	9,0
16	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
17	2159	2657	2872	2111	2598	2808	1407	1733	1871
18	5064	5800	6219	6978	7816	8537	6418	8112	10094
19	66,2	58,9	66,2	62,2	63,6	65,5	259	319	304
20	0,21	0,24	0,21	0,21	0,22	0,21	0,03	0,03	0,03
21	43,4	54,0	50,1	79,1	82,1	86,5	19,97	19,9	26,9
22	0,22	0,27	0,23	0,28	0,28	0,27	0,04	0,03	0,03
23	41,8	48,5	46,0	68,0	71,1	74,0	18,4	19,9	26,9
24	76,5	98,4	93,9	112,2	122,8	130,3	24,7	25,4	33,2

Nakłady na bydło i drób oraz koszty jednostkowe

Tabela 12

Lp.	Wyszczególnienie	Na 1 krowę			Na 10 sztuk drobiu		
		1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
1	Tręściwe	2177	2747	2903	1451	1831	1935
2	Okopowe	2765	3706	3754	317	446	499
3	Siano	2382	2722	2570	35	13	12
4	Zielonki	728	1026	1290	18	3	3
5	Państwisko	335	359	406	—	—	—
6	Mleko	897	1140	859	74	106	76
7	Inne pasze	200	355	358	1	—	—
8	Razem pasze	9484	12055	12140	1896	2399	2525
9	Słoma	809	1068	985	10	13	12
10	Utrzymanie budynków	700	809	876	52	62	67
11	Weterynaria	78	157	164	14	8	8
12	Siła pociągowa	412	456	364	7	8	6
13	Ubezpieczenie	245	192	194	—	4	4
14	Zakup sztuk młodych	134	343	503	172	266	317
15	Nakłady ogólnogospod.	572	795	852	106	154	149
16	Nakłady mat.-pien. brutto	12434	15875	16078	2257	2914	3088
17	Obornik	4635	5303	5590	150	175	185
18	Pierze	—	—	—	43	56	56
19	Nakłady mat.-pien. netto	7799	10572	10488	2064	2683	2847
20	Nakłady pracy dni	56,6	59,4	57,0	6,7	7,0	6,7
21	Oplata pracy zł/dzień	157,7	184,8	203,4	157,7	184,8	203,4
22	zł/szt.	8925	10983	11871	1056	1299	1404
23	Nakłady netto	16724	21555	22359	3120	3982	4251
24	Produkcja żywca kg	211,7	175,8	210,1	28,8	35,0	43,2
25	Produkcja mleka, jaj	2529	2626	2681	793,2	1018,0	1021,6
	Żywiec — 1 kg						
26	Nakład globalny dni	0,089	0,097	0,087	0,087	0,073	0,064
27	zł	12,36	17,17	15,89	26,86	27,72	27,12
28	Nakład finalny dni	0,133	0,148	0,128	0,136	0,117	0,103
29	zł	5,43	7,75	7,34	19,13	19,59	19,00
30	Koszt produkcji zł/kg	26,40	35,1	34,02	40,58	41,21	40,46
	Mleko, jaja						
31	Nakład globalny dni	1,49	1,61	1,45	0,53	0,45	0,39
32	zł	2,05	2,87	2,65	1,64	1,69	1,66
33	Nakład finalny dni	2,21	2,46	2,14	0,83	0,72	0,63
34	zł	0,92	1,30	1,21	1,17	1,19	1,16
35	Koszt produkcji zł/kg	4,40	5,85	5,67	2,48	2,52	2,47

^a Dane nieostateczne

Dochodowość i opłacalność produkcji bydła i drobiu

Tabela 13

Lp.	Wyszczególnienie	Bydło			Drońb		
		1975	1976	1977 ^a	1975	1976	1977 ^a
		Mleko			Jaja		
	Nakład finalny:						
1	dni/100 ltr, szt.	2,21	2,46	2,14	0,83	0,72	0,63
2	zł/ltr, szt.	0,92	1,30	1,21	1,17	1,19	1,16
3	Koszt produkcji zł/ltr, szt.	4,40	5,85	5,67	2,48	2,52	2,47
4	Cena skupu zł/ltr, szt.	3,69	4,62	5,13	1,96	2,29	2,58
5	Dochód globalny zł/ltr, szt.	2,77	3,32	3,92	0,79	1,10	1,42
6	zł/dzień	125,3	135,0	183,2	95,2	152,8	225,4
7	Wskaźnik opłacalności	83,9	79,0	90,5	79,0	90,9	104,5
		Żywiec			Żywiec		
8	Nakład finalny dni/kg	0,133	0,148	0,128	0,136	0,117	0,103
9	zł/kg	5,43	7,75	7,34	19,13	19,59	19,00
10	Koszt produkcji zł/kg	26,40	35,10	34,02	40,58	41,21	40,46
11	Cena skupu zł/kg	23,57	26,08	29,70	27,12	29,60	32,41
12	Dochód globalny zł/kg	18,14	18,33	22,36	7,99	10,01	13,41
13	zł/dzień	136,4	123,9	174,7	58,7	85,6	130,2
14	Wskaźnik opłacalności	89,3	74,3	87,3	66,8	71,8	80,1
		Razem bydło w prze-			Razem drób w prze-		
		liczeniu na 1 krowę			liczeniu na 10 sztuk		
15	Nakład pracy dni ^b	84,1	90,6	84,3	10,5	11,4	10,9
16	Nakłady pieniężne netto	3461	4812	4791	1464	1875	1979
17	Koszt produkcji zł	16724	21555	22359	3120	3982	4251
18	Wartość produkcji zł	14322	16716	19993	2336	3367	4036
19	Dochód globalny zł	10861	11904	15202	872	1492	2057
20	Dochód czysty zł	-2402	-4839	-2366	-784	-615	-215
21	Dochód globalny zł/dzień	129,1	131,4	180,3	83,0	130,9	188,7
22	Wskaźnik opłacalności	85,6	77,6	89,4	74,9	84,6	94,9

^a Dane nieostateczne^b Nakłady pracy na obsługę inwentarza i na produkcję pasz.

Nakłady na trzodę i owce, koszty jednostkowe
dochodowość i opłacalność produkcji

Tabela 14

Lp.	Wyszczególnienie	Na 100 kg żywca wieprzowego			Na 1 owcę		
		1975	1976	1977	1975	1976	1977 ^a
1	Treściwe	1381	1691	1787	111	125	130
2	Okopowe	938	1163	1298	183	317	315
3	Siano	—	102	115	230	340	322
4	Zielonki	21	39	47	68	53	67
5	Pastwisko	—	—	—	34	39	44
6	Mleko	188	277	196	—	—	—
7	Inne pasze	13	8	8	23	20	20
8	Razem pasze	2541	3280	3451	649	905	898
9	Siłoma	72	96	88	79	104	96
10	Utrzymanie budynków	76	90	97	79	93	101
11	Opał	94	143	117	—	—	—
12	Weterynaria	27	22	23	4	13	13
13	Siła pociągowa	68	75	61	14	15	12
14	Zakup sztuk młodych	80	69	101	145	209	306
15	Pozostałe nakłady	16	96	97	5	19	19
16	Nakłady ogólnogosp.	97	147	140	45	63	68
17	Nakłady mat.-pien. brutto	3071	4018	4175	1020	1404	1513
18	Obornik	360	420	444	300	350	370
19	Mleko	—	—	—	16	14	14
20	Nakłady mat.-pien. netto	2711	3598	3731	704	1040	1129
21	Nakłady pracy dni	9,0	10,6	9,2	4,5	4,7	4,5
22	Opłata pracy zł/dzień	157,7	184,8	208,4	157,7	184,8	208,4
23	zł/szt.	1423	1968	1915	712	876	947
24	Nakłady netto	4134	5560	5646	1416	1916	2076
25	Produkcja żywca kg	—	—	—	23,3	15,8	26,5
26	Produkcja wełny kg	—	—	—	2,81	2,95	2,98
27	Nakład globalny dni	0,090	0,106	0,090	0,088	0,104	0,080
28	zł	27,22	36,12	37,74	13,67	23,08	20,22
29	Nakład finalny dni	0,152	0,179	0,162	0,123	0,157	0,119
30	zł	17,44	22,63	22,74	8,15	13,29	12,09
31	Koszt produkcji zł/kg	41,41	55,71	56,50	27,55	42,30	36,89
32	Nakład globalny dni	—	—	—	0,88	1,04	0,80
33	zł	—	—	—	136,7	230,8	202,2
34	Nakład finalny dni	—	—	—	1,23	1,57	1,19
35	zł	—	—	—	81,5	132,9	120,9
36	Koszt produkcji zł/kg	—	—	—	275,5	423,0	368,9
37	Cena skupu zł/kg	29,42	34,35	41,12	—	—	—
38	Dochód globalny zł/kg	11,98	11,72	18,38	—	—	—
39	zł/dzień	78,80	65,47	113,50	—	—	—
40	Wskaźnik opłacalności	71,0	61,7	72,8	—	—	—

^a Dane nieostateczne.

**Zużycie pasz przez inwentarz żywy
(mleko w litrach, pozostałe w kwintalach)**

Tabela 15

Lp.	Wyszczególnienie	1975	976	1977 ^a
Bydło w przeliczeniu na 1 krowę				
1	Tręściwe	5,71	6,35	5,50
2	Ziemniaki	17,0	22,7	17,6
3	Okopowe pastewne	11,8	12,4	12,5
4	Wysłodki	8,6	9,6	10,5
5	Siano	24,7	24,2	23,2
6	Zielonki	36,8	47,0	48,0
7	Pastwisko	29,6	27,2	30,7
8	Mleko pełne	198,8	188,6	147,1
9	Mleko chude	25,4	33,7	20,7
Trzoda na 100 kg żywca				
1	Tręściwe	3,63	3,91	3,38
2	Ziemniaki	7,60	8,99	7,7
3	Zielonki	1,1	1,7	1,8
4	Mleko pełne	18,5	17,5	13,7
5	Mleko chude	120,7	159,8	98,3
Drób na 10 sztuk dorosłych				
1	Tręściwe	3,81	4,23	3,66
2	Ziemniaki	2,60	3,5	3,0
3	Siano	0,4	0,1	0,1
4	Zielonki	0,9	0,2	0,1
5	Mleko pełne	8,6	8,2	6,4
6	Mleko chude	40,5	53,5	32,9
Konie na 1 sztukę efektywną				
1	Tręściwe	16,87	18,18	15,69
2	Ziemniaki	2,8	8,4	6,9
3	Okopowe pastewne	1,9	4,6	4,6
4	Siano	17,8	20,3	19,3
5	Zielonki	5,6	6,6	6,8
6	Pastwisko	10,4	9,3	10,5

^a Dane nieostateczne.

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7
1	Obszar efektywny	1,341	0,315	0,214	0,067	0,574
2	reprodukcji wewn.	0,397	0,093	0,064	0,020	0,171
3	całkowity	1,738	0,408	0,278	0,087	0,745
	Ilość produkcji finalnej^a					
4	Ogółem w gospodarstwie	34,5	8,3	4,6	1,7	14,1
5	z 1 ha pow. efektywnej	25,7	27,2	22,0	26,6	24,1
6	z 1 ha pow. całkowitej	19,8	20,3	16,5	19,5	18,9
	Na gospodarstwo					
7	nakłady pracy	92,3	8,2	4,7	1,5	13,9
8	nakłady pieniężne	10992	2010	1149	377	3422
9	koszty własne produkcji	25547	3303	1890	614	5614
10	wartość produkcji	34477	3336	1386	651	5248
11	dochód globalny	23485	1326	237	274	1826
12	dochód czysty	8930	33	-504	37	-366
	Na 1 ha pow. całkowitej					
13	nakłady pracy	53,1	20,1	16,9	17,2	18,7
14	nakłady pieniężne	6325	4926	4133	4333	4593
15	koszty własne produkcji	14699	8096	6798	7045	7542
16	wartość produkcji	19837	8176	4986	7483	7044
17	dochód globalny	13512	3250	853	3150	2451
18	dochód czysty	5138	80	-1812	438	498
	Na 1 dzień pracy					
19	wartość produkcji	373,0	406,8	294,9	434,0	377,5
20	dochód globalny	254,3	161,7	50,4	182,7	131,4
21	wskaznik opłacalności	135,0	100,9	73,3	106,0	93,5
	Udział produkcji finalnej w:					
22	powierzchni	25,9	6,1	4,1	1,3	11,1
23	nakładach pracy	20,4	1,8	1,0	0,3	3,0
24	nakładach pieniężnych	28,1	5,1	2,9	1,0	8,7
25	kosztach własnych produkcji	23,1	3,0	1,7	0,6	5,1
26	wartości produkcji	32,8	3,2	1,3	0,6	5,0
27	dochodzie globalnym	35,7	2,0	0,4	0,4	2,8

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13, 16 w q, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 16

produkcji finalnej w 1975 roku

Lp.	Ziemiaki	Buraki cukrowe	Oleiste	Len	Inne rośliny	Produkcja zwierzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogółem
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	0,210	0,170	0,059	0,032	0,296	3,826	2,065	1,163	0,514	5,167
2	0,062	0,050	0,018	0,010	0,086	1,136	0,613	0,345	0,153	1,533
3	0,272	0,220	0,077	0,042	0,382	4,962	2,678	1,508	0,667	6,700
4	34,3	56,0	1,2	1,5	15,7	69,0	31,5	8,0	10,5	104,9
5	182	329	20,5	44,8	53,0	18,0	15,3	6,9	20,4	20,3
6	126,1	254,6	15,6	35,7	41,1	13,9	11,8	5,3	15,7	15,6
7	15,1	15,1	1,7	1,3	45,2	359,8	186,4	121,9	43,7	452,1
8	1834	981	455	240	4060	28174	7782	14047	6345	39166
9	4215	3362	723	445	11188	84915	37177	33271	13236	110462
10	5046	6669	1176	667	15031	68971	31498	24157	10514	104870
11	3212	5688	721	427	10971	40797	23716	10110	4169	65704
12	831	3307	453	222	3843	-15944	-5679	-9114	-2722	-5592
13	55,5	68,6	22,1	31,0	118,3	72,5	96,6	80,8	65,5	67,5
14	6743	4459	5909	5714	10628	5678	2906	9315	9513	5846
15	15495	15277	9394	10603	29284	17111	13882	22057	19342	16491
16	18551	30314	15273	15881	39348	13900	11762	16019	15763	15652
17	11808	25855	9364	10167	28720	8222	8856	6704	6250	9806
18	3056	15037	5879	5278	10064	-3211	-2120	-6038	-4079	-839
19	334,2	441,7	691,8	513,1	332,5	191,7	169,0	198,2	240,6	231,9
20	212,7	376,7	424,1	328,5	242,7	113,4	127,2	82,9	95,4	145,3
21	119,7	198,4	162,7	149,9	134,3	81,2	84,7	72,6	79,4	94,9
22	4,1	3,3	1,1	0,6	5,7	74,1	40,0	22,5	10,0	100,0
23	3,4	3,3	0,4	0,3	10,0	79,6	41,2	27,0	9,7	100,0
24	4,7	2,5	1,2	0,6	10,4	71,9	19,9	35,9	16,2	100,0
25	3,8	3,0	0,7	0,4	10,1	76,9	33,7	30,1	12,0	100,0
26	4,8	6,3	1,1	0,6	14,3	65,8	30,0	23,0	10,0	100,0
27	4,9	8,6	1,1	0,6	16,7	62,1	36,1	15,4	6,3	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roś- linna	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	Owies	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Obszar efektywny	1,547	0,337	0,343	0,060	0,021	0,761
2	reprodukcji wewn.	0,485	0,105	0,108	0,019	0,006	0,238
3	całkowity	2,032	0,442	0,451	0,079	0,027	0,999
Ilość produkcji finalnej^a							
4	Ogółem w gospodarstwie	50,0	9,7	7,6	1,7	0,5	19,5
5	z 1 ha pow. efektywnej	32,3	29,8	23,0	29,0	24,0	25,6
6	z 1 ha pow. całkowitej	24,6	21,9	16,9	21,5	18,5	19,5
Na gospodarstwo							
7	nakłady pracy	104,4	9,5	8,2	1,5	0,5	19,7
8	nakłady pieniężne	13301	2278	1940	359	115	4692
9	koszty własne produkcji	32594	4034	3455	636	208	8333
10	wartość produkcji	49967	5093	3373	838	197	9501
11	dochód globalny	36666	2815	1433	479	82	4809
12	dochód czysty	17373	1059	-82	202	-11	1168
Na 1 ha pow. całkowitej							
13	nakłady pracy	51,4	21,5	18,2	19,0	18,5	19,7
14	nakłady pieniężne	6546	5154	4301	4544	4259	4697
15	koszty własne produkcji	16045	9127	7664	8055	7678	8338
16	wartość produkcji	24590	11523	7479	10608	7296	9511
17	dochód globalny	18044	6369	3178	6064	3037	4814
18	dochód czysty	8545	2396	-185	2553	-382	1173
Na 1 dzień pracy							
19	wartość produkcji	478,6	536,1	411,3	558,7	394,0	482,3
20	dochód globalny	351,2	296,3	174,8	319,3	164,0	244,1
21	wskaźnik opłacalności	153,3	126,3	97,6	131,8	94,7	114,0
Udział produkcji finalnej w:							
22	powierzchni	30,8	6,7	6,8	1,2	0,4	15,1
23	nakładach pracy	23,4	2,1	1,8	0,3	0,1	4,3
24	nakładach pieniężnych	30,1	5,2	4,4	0,8	0,2	10,6
25	kosztach własnych produkcji	25,8	3,2	2,7	0,5	0,2	6,6
26	wartości produkcji	40,6	4,1	2,7	0,7	0,2	7,7
27	dochodzie globalnym	46,5	3,6	1,8	0,6	0,1	6,1

^a Ilość produkcji w kolumnach od 4-13 i 17 w kwintalach w pozostałych w tys. zł.

produkcji finalnej w 1976 r.

Tabela 17

Lp.	Ziemi- niaki	Buraki cu- krowe	Ole- iste	Len	Inne roś- liny	Pro- dukcja zwie- rzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogó- łem
9	10	11/	12	13	14	15	16	17	18	19
1	0,214	0,188	0,091	0,037	0,256	3,478	2,111	0,845	0,413	5,025
2	0,067	0,059	0,029	0,011	0,081	1,090	0,662	0,264	0,130	1,575
3	0,281	0,247	0,120	0,048	0,337	4,568	2,773	1,109	0,543	6,600
4	39,1	54,1	2,1	1,4	19,2	71,6	35,8	5,5	12,0	123,1
5	203,0	287,0	22,7	38,5	75,0	20,6	17,0	6,5	29,1	24,5
6	139,1	219,0	17,5	29,2	57,0	15,7	12,9	4,9	22,1	18,7
7	16,4	17,8	2,8	1,6	46,1	341,3	196,4	98,3	37,2	445,7
8	2021	1186	760	321	4321	30875	10603	12387	6422	44176
9	5052	4475	1277	617	12840	93947	46897	30553	13297	126541
10	10425	7314	2169	719	19190	71624	35953	19322	11980	123061
11	8404	6128	1409	398	14869	40749	25350	6935	5558	78885
12	5373	2839	892	102	6350	-22323	-10944	-11231	-1317	-3480
13	58,4	72,1	23,3	33,3	137,8	74,7	70,8	88,6	68,5	67,5
14	7192	4802	6333	6688	12822	6760	3824	11170	11827	6693
15	17984	18126	10639	12842	38287	20565	16908	27543	24486	19167
16	37100	29611	18075	14979	56944	15680	12965	17423	22063	18646
17	29908	24809	11742	8291	44122	8920	9141	6253	10236	11953
18	19116	11485	7436	2137	18657	-4885	-3943	-10120	-2423	-521
19	635,7	410,9	774,6	449,4	416,3	209,9	183,1	196,6	322,0	276,1
20	512,4	344,3	503,2	248,8	322,5	119,4	129,1	70,5	149,4	177,0
21	206,4	163,4	169,9	116,5	149,5	76,2	76,7	63,2	90,1	97,2
22	4,3	3,8	1,8	0,7	5,1	69,2	42,0	16,8	8,2	100,0
23	3,7	4,0	0,6	0,4	10,4	76,6	44,1	22,1	8,3	100,0
24	4,6	2,7	1,7	0,7	9,8	69,9	24,0	28,0	14,5	100,0
25	4,0	3,5	1,0	0,5	10,2	74,2	37,1	24,1	10,5	100,0
26	8,5	5,9	1,8	0,6	15,6	58,2	29,2	15,7	9,7	100,0
27	10,7	7,8	1,8	0,5	18,8	51,7	32,1	8,8	7,0	100,0

Opłacalność i dochodowość

Lp.	Wyszczególnienie	Pro- dukcja roślin- na	Psze- nica	Zyto	Jęcz- mień	4 zboża
1	2	3	4	5	6	7
1	Obszar efektywny	1,378	0,310	0,264	0,039	0,614
2	reprodukcji wewn.	0,414	0,093	0,079	0,011	0,183
3	całkowity	1,792	0,403	0,343	0,050	0,797
	Ilość produkcji finalnej^a					
4	Ogółem w gospodarstwie	43,3	8,3	5,0	1,0	14,3
5	z 1 ha pow. efektywnej	31,4	27,8	19,7	26,6	23,3
6	z 1 ha pow. całkowitej	24,2	20,6	14,6	20,0	17,9
	Na gospodarstwo					
7	nakłady pracy	87,2	8,3	6,1	0,9	15,3
8	nakłady pieniężne	11756	2274	1647	252	4179
9	koszty własne produkcji	29928	4004	2918	440	7367
10	wartość produkcji	43262	4333	2221	502	7076
11	dochód globalny	31506	2059	574	250	2897
12	dochód czysty	13334	329	697	62	-291
	Na 1 ha pow. całkowitej					
13	nakłady pracy	48,7	20,6	17,8	18,0	19,2
14	nakłady pieniężne	6560	5643	4802	5040	5243
15	koszty własne produkcji	16709	9936	8512	8791	9244
16	wartość produkcji	24142	10752	6475	10040	8378
17	dochód globalny	17582	5109	1673	5000	3635
18	dochód czysty	7433	816	2037	1249	366
	Na 1 dzień pracy					
19	wartość produkcji	496,1	522,0	364,1	557,8	462,5
20	dochód globalny	361,3	248,1	94,1	277,8	189,3
21	wskaźnik opłacalności	144,6	108,2	76,1	114,1	96,1
	Udział produkcji finalnej w:					
22	powierzchni	27,2	6,1	5,2	0,8	12,1
23	nakładach pracy	19,6	1,8	1,4	0,2	3,4
24	nakładach pieniężnych	23,4	4,5	3,3	0,5	8,3
25	kosztach własnych produkcji	20,9	2,8	2,0	0,3	5,1
26	dochodzie globalnym	33,2	2,2	0,6	0,3	3,1
27	wartość produkcji	29,8	3,0	1,5	0,3	4,8

^a Ilość produkcji w kolumnach 4—13 i 16 w kwintalach, w pozostałych w tys. zł.

Tabela 18

produkcji finalnej 1977 r.

Lp.	Ziemiaki	Buraki cukrowe	Oleiste	Len	Inne rośliny	Produkcja zwierzęca	Bydło	Trzoda	Drób	Ogółem
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	0,095	0,178	0,088	0,026	0,377	3,700	1,990	1,158	0,443	5,078
2	0,029	0,054	0,026	0,008	0,114	1,108	0,596	0,346	0,133	1,522
3	0,124	0,232	0,114	0,034	0,491	4,808	2,586	1,504	0,576	6,600
4	14,6	54,9	1,4	1,1	22,1	99,2	44,7	7,5	15,3	144,1
5	169,0	307,0	15,5	41,8	58,6	26,8	22,5	6,5	34,5	28,6
6	117,7	236,6	12,3	32,4	45,0	20,6	17,3	5,0	26,6	22,0
7	7,1	16,5	2,6	1,1	44,6	358,6	188,0	122,1	38,2	445,8
8	961	1116	773	249	4478	38562	10841	17096	7253	50318
9	2441	4555	1315	478	13773	113294	50020	42542	15214	143223
10	3598	7490	1489	724	22139	99161	44713	31911	15264	145097
11	2637	6374	716	475	17661	60599	33872	14815	8011	94779
12	1157	2935	174	246	8366	-14133	-5307	-10631	50	1874
13	57,3	71,1	22,8	32,4	90,8	74,6	72,7	81,2	66,3	67,5
14	7750	4810	6780	7323	9120	8020	4192	11367	12592	7624
15	19691	19627	11532	14075	28043	23567	19343	28289	26409	21691
16	29016	32284	13061	21294	45090	20624	17290	21217	26500	21984
17	21266	27474	6281	13971	35970	12604	13098	9850	13908	14360
18	9325	12657	1529	7219	17047	-2943	-2053	-7072	91	293
19	506,8	453,9	572,7	658,2	496,4	276,5	237,8	261,4	399,6	325,5
20	371,4	386,3	275,4	431,8	396,0	169,0	180,2	121,3	209,7	212,6
21	147,4	164,4	113,2	151,5	160,7	87,5	89,4	75,0	100,3	101,3
22	1,9	3,5	1,7	0,5	7,5	72,8	39,2	22,8	8,7	100,0
23	1,6	3,7	0,6	0,2	10,1	80,4	42,2	27,4	8,6	100,0
24	1,9	2,2	1,6	0,5	8,9	76,6	21,5	34,0	14,4	100,0
25	1,7	3,2	0,9	0,3	9,6	79,1	34,9	29,7	10,6	100,0
26	2,8	6,7	0,8	0,5	18,6	64,0	35,7	15,6	8,5	100,0
27	2,5	5,2	1,0	0,5	15,3	68,3	30,8	22,0	10,5	100,0

JADWIGA REINSTEIN,
ZOFIA NAŁĘCZ,
GRAZYNA DĄBKOWSKA,
MARIA MATAK

9 Vyb. **JEDNOSTKOWE KOSZTY PRODUKTÓW ROLNICZYCH
W PAŃSTWOWYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH GOSPODARKI
ROLNEJ 1976/77 R.**

Obowiązujący w PPGR system sprawozdawczości i księgowości finansowej jest prowadzony w układzie rodzajowym. Daje on podstawy do obliczenia efektów ekonomicznych i wyniku finansowego jedynie w odniesieniu do całej działalności przedsiębiorstw, a następnie Zjednoczeń PPGR. Nie jest natomiast możliwe na podstawie tych materiałów bezpośrednie ustalenie kosztów i wyników poszczególnych odcinków działalności PPGR, w tym również działów podstawowych — produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Koszty jednostkowe produkcji rolniczej w państwowych gospodarstwach rolnych obliczane pozaksiegowo są przedmiotem badań i publikacji Instytutu Ekonomiki Rolnej od 1950 r. Do 1973 r. badania kosztów produkcji prowadzono w stałej reprezentacji 100PPGR. Zmiany w systemie organizacyjnym państwowych przedsiębiorstw rolnych spowodowały, że od 1973/74 r. IER podjął badania kosztów produkcji rolniczej w skali Zjednoczeń PPGR. Niniejsze opracowanie jest czwartym z kolei, w którym przedstawione są nakłady i koszty jednostkowe podstawowych ziemniaków i artykułów zwierzęcych w takim właśnie ujęciu.

Rachunek kosztów jednostkowych przeprowadzany jest dla 16 Zjednoczeń PPGR. Badania nie objęły Kętrzyńskiego i Sudeckiego Zjednoczeń Rolniczo-Przemysłowych, Zjednoczenia Nasiennictwa Rolniczego i Ogrodniczego, Hodowli i Obrotu Zwierzętami oraz Kombinat Rolnego „Noceń”. Szczególne cechy organizacyjne i produkcyjne tych Zjednoczeń nie upoważniają do stosowania dla nich techniki obliczeń, przyjętej dla pozostałych Zjednoczeń. Odrębność ta sugeruje potrzebę szczegółowych badań i analiz w zakresie poziomu i struktury kosztów, na szczeblu przedsiębiorstw.

Metoda obliczania kosztów

Wyjściowy materiał do obliczania kosztów produktów rolniczych stanowi sprawozdawczość rzeczowa i finansowa poszczególnych Zjednoczeń

dla określonego roku gospodarczego, uzupełniana sprawozdaniami (z zakresu zużycia nawozów mineralnych i nasion) roku poprzedniego.

Do przeprowadzenia rachunku kosztów z rocznych sprawozdań Zjednoczeń wykorzystuje się dane odnośnie:

- 1) stanu posiadania gruntów, struktury użytkowania ziemi, zbiorów i pól roślin,
- 2) stanów i obrotów inwentarzem żywym,
- 3) ilościowego rozdysponowania głównych produktów roślinnych i zwierzęcych,
- 4) stanu wyposażenia i ruchu środków trwałych, podziału amortyzacji między budynki, inwentarz martwy i melioracje,
- 5) poziomu zatrudnienia i funduszu płac, z podziałem na grupy pracowników,
- 6) kosztów w układzie rodzajowym i dochodów,
- 7) ilościowego zużycia pasz treściwych przez poszczególne gatunki zwierząt, nawozów mineralnych na grunty orne i użytki zielone, paliw i smarów przez poszczególne maszyny samobieżne,
- 8) nakładów ponoszonych w zakładach przemysłu rolnego, produkcji ogrodniczej pod szkłem, w wydzielonych warsztatach i grupach budowlano-remontowych, jednostkach handlowych itp.

Oprócz sprawozdawczości Zjednoczeń PPGR w rachunku kosztów wykorzystuje się dane z badanej reprezentacji PGR. Dane te służą do opracowywania kluczy podziałowych i wskaźników umożliwiających podział odpowiednich elementów nakładów produkcyjnych na miejsce ich powstawania. Do parametrów tych należą wielkości mówiące o proporcjach w:

- 1) nawożeniu poszczególnych roślin,
- 2) zużyciu pasz przez poszczególne gatunki i grupy produkcyjne zwierząt,
- 3) podziale funduszu płac, nakładów siły pociągowej żywej i mechanicznej pomiędzy działły a następnie gałęzie i produkty,
- 4) podziale amortyzacji i remontów między odpowiednie grupy środków trwałych,
- 5) podziale innych nakładów na działalności cząstkowe (np. paliwo, opał, środki ochrony roślin, koszty weterynaryjne).

Rachunek kosztów jednostkowych produktów przeprowadzany jest przy zastosowaniu metody rozdzielczej uorganicznej. Zasady tej metody są następujące:

- a) **Ogólna suma** kosztów na produkcję rolniczą dzielona jest na koszty bezpośrednie i pośrednie.
- b) Koszty **bezpośrednie** obejmują nakłady, które bezspornie ponoszone są dla wytworzenia konkretnego produktu i przypisywane są bezpośrednio odpowiednim rachunkom produkcyjnym (głównym) lub przydzielane im z przejściowych rachunków rozdzielczych, za pomocą odpowiednich nośników kosztów.
- c) Na rachunkach przejściowych, rozdzielczych obliczane są: koszty utrzymania budynków, siły pociągowej, parku maszynowego, nawożenia organicznego. Sposób podziału tych kosztów na rachunki główne jest zależny od charakteru kosztu.
- d) Koszty **pośrednie** obejmują koszty ogólnogospodarcze, dotyczące całoś-

ci gospodarstwa oraz koszty ogólnoprodukcyjne poszczególnych działów produkcyjnych. Koszty pośrednie zestawia się na odpowiednich rachunkach przejściowych rozdzielczych i przydziela poszczególnym produktom przy zastosowaniu umownych kluczy podziałowych.

Do kosztów **ogólnogospodarczych** zalicza się m. in. płace pracowników administracji, koszty utrzymania budynków administracyjnych, wydatki na delegacje służbowe, narzuty na rzecz jednostki nadrzędnej itp.

Koszty **ogólnoprodukcyjne** zestawiane są jedynie dla produkcji roślinnej. W produkcji zwierzęcej w zasadzie wszystkie koszty bezpośrednio przypisuje się poszczególnym grupom zwierząt. Do wspólnych kosztów produkcji roślinnej zalicza się koszt pracy robotników i siły pociągowej przy pracach pomocniczych wspólnych dla wszystkich roślin, umorzenia i remonty budynków takich jak: spichrze, stodoły, magazyny nawozów mineralnych i środków ochrony roślin, oraz maszyny i narzędzia używane przy uprawie i pielęgnacji wszystkich roślin, umorzenia melioracji, koszty paliw i smarów zużyte do maszyn i narzędzi służących produkcji roślinnej, usługi rolnicze.

Technika obliczania kosztów

Koszty pracy — przedmiotem podziału jest fundusz płac. Podziału funduszu płac na miejsca powstawania kosztów, dokonuje się na podstawie sprawozdań z zatrudnienia i płac, a w sposób bardziej szczegółowy — na podstawie wskaźników ustalonych w wyniku badań pracochłonności poszczególnych roślin, grup zwierząt, działów usługowych i innych.

Siła pociągowa — ogólne wykorzystanie siły pociągowej mechanicznej znane jest ze sprawozdawczości. Podziału nakładów mechanicznej i żywej siły pociągowej na działy, gałęzie, a następnie na produkty, dokonuje się na podstawie parametrów otrzymywanych z badanej reprezentacji przedsiębiorstw. Koszt siły pociągowej na poszczególnych rachunkach oblicza się według faktycznych kosztów utrzymania i eksploatacji pojazdów mechanicznych i kosztów utrzymania koni.

Amortyzacja — koszt amortyzacji w podziale na budynki i budowle, melioracje oraz inwentarz martwy znany jest ze sprawozdawczości. Wartość odpisów amortyzacyjnych na produkcję rolną otrzymuje się przez odjęcie części przypadającej na przemysł rolny, szklarnie, warsztaty naprawcze, grupy remontowo-budowlane, handel itd. Rozdziału amortyzacji w obrębie grup środków trwałych dokonuje się przy zastosowaniu kluczy podziałowych. Dla budynków inwentarskich kluczem podziałowym jest wartość amortyzacji (ustalana na podstawie szczegółowych badań) przypadająca na 1 sztukę poszczególnych grup zwierząt. Dla innych budynków wykorzystuje się wskaźniki obliczane w stosunku do powierzchni gruntów ornych, użytków rolnych itp. Koszty amortyzacji inwentarza martwego dzieli się proporcjonalnie do wartości amortyzacji obliczonej na podstawie stanów ilościowych maszyn i urządzeń i obowiązujących stawek amortyzacyjnych.

Remonty wykonane systemem gospodarczym — koszty remontów gospodarczych składają się z wartości zużytych materiałów, płac robotników

zatrudnionych przy ich wykonywaniu (z wydzielonych warsztatów, grup remontowych i innych) oraz kosztów zużytej siły pociągowej. Wartość materiałów zużytych do remontów oblicza się odejmując od ogólnego kosztu zużytych materiałów część przypadającą na inwestycje wykonane systemem gospodarczym, przemysł rolny, środki ochrony roślin. Wyliczone koszty remontów dzieli się na poszczególne budynki i grupy inwentarza martwego proporcjonalnie do wysokości amortyzacji.

Remonty wykonane systemem zleconym — po odjęciu kosztów remontów przypadających na przemysł rolny, wydzielone warsztaty mechaniczne i grupy remontowo-budowlane, pozostałe koszty remontów rozdzielane są pomiędzy odpowiednie grupy środków na podstawie przyjętych kluczy podziałowych.

Nawożenie mineralne. Nawozy mineralne zużyte pod zbiory określonego roku przyjmowane są w ilości wykazanej w sprawozdaniach rzeczowych z roku gospodarczego poprzedzającego okres zbiorów. Ilość nawozów dzielona jest między poszczególne rośliny według normatywów opracowanych na podstawie badanej zbiorowości PPGR. Koszt zużytych nawozów sprowadzany jest do faktycznej wartości wykazanej w sprawozdaniach o poniesionych kosztach.

Nawożenie organiczne. Koszt nawożenia organicznego obejmuje nawożenie obornikiem, wapnowanie i uprawę nawozów zielonych. Koszt nawozów zielonych wyceniany jest zgodnie z wartością nakładów ponoszonych na uprawy przeznaczone na przyoranie. Koszty nawożenia obornikiem i wapnem obejmują wartość obornika (wycenianą wg cen zaliczeniowych) i wapna oraz wartość nakładów pracy i siły pociągowej zużytych na wywóz lub rozsiew tych nawozów. Koszty nawożenia organicznego, po odjęciu części kosztów związanych z nawożeniem organicznym użytków zielonych, rozdziela się równomiernie na całą powierzchnię gruntów ornych i sadów.

Środki ochrony roślin. W sprawozdawczości Zjednoczeń nie wykazana jest wysokość kosztów ponoszonych na ochronę roślin. Koszt środków ochrony roślin przypadający na 1 ha poszczególnych upraw obliczony jest na podstawie wyników badań prowadzonych w wybranych przedsiębiorstwach.

Wartość stanowiska po roślinach motylkowych odejmowana jest od kosztów poniesionych przy produkcji tych roślin a dodawana do kosztów produkcji zbóż kukurydzy na ziarno i rzepaku, przy uwzględnieniu udziału tych roślin w strukturze zasiewów. Wartość stanowiska po roślinach motylkowych wyceniana jest szacunkowo na 1000 zł/ha, jako równa wartości ugoru czarnego, określonej metodą poniesionych kosztów.

Pasze. Sprawozdawczość rzeczowa podaje, w podziale na gatunki zwierząt, globalną ilość zużytych pasz treściwych, dostarcza też informacji o zużyciu zbóż, ziemniaków i mleka z własnej produkcji na cele paszowe. Zużycie innych (poza treściwymi) pasz z zakupu ustala się jako różnicę między wartością pasz z zakupu ogółem, a wartością zakupionych pasz treściwych. Ilość pasz objętościowych produkcji własnej ustala się według sprawozdań o zbiorach roślin pastewnych oraz informacji o ilości surowca przeznaczonego dla zakładów przemysłu rolnego. Podziału pasz między gatunki i grupy zwierząt dokonuje się biorąc pod uwagę jednostkowe

zużycie pasz (na 1 szt. lub 1 kg) ustalone na podstawie badań źródłowych. Wartość pasz z zakupu liczona jest zgodnie z obowiązującymi cenami, w tym mieszanki przemysłowe po cenach zbytu własnych mieszalni. Pasze będące przedmiotem obrotu wewnętrznego liczone są po własnych kosztach produkcji.

Paliwa i opał. Ogólna wartość zużytych paliw i opału znana jest ze sprawozdawczości. Po odjęciu od ogólnej wartości części przypadającej na przemysł rolny, szklarnie, wydzielone warsztaty itp., różnice dzieli się między pojazdy samobieżne i inne cele (przygotowywanie pasz, ogrzewanie biur itp.). Wartość paliw zużytych przez pojazdy obliczana jest na podstawie sprawozdań o zużyciu ilościowym. Ilość paliw i opału zużywanych na pozostałe cele wyliczana jest na podstawie wskaźników przyjętych z reprezentacji PPGR.

Koszty ogólnoprodukcyjne (wspólne dla produkcji roślinnej) dzielone są między ziemiopłody proporcjonalnie do wartości tzw. kluczowych kosztów bezpośrednich. Do kosztów tych nie jest wliczana wartość nasion i nawożenia organicznego obciążająca poszczególne uprawy.

Koszty ogólnogospodarcze na produkcję rolniczą otrzymuje się odejmując od ogólnej sumy tych kosztów w Zjednoczeniu ich część poniesioną dla: przemysłu rolnego, inwestycji wykonanych systemem gospodarczym, usług świadczonych poza przedsiębiorstwa, wyodrębnione warsztaty i grupy budowlane. Koszty ogólnogospodarcze na produkcję rolniczą dzielone są następująco: trwałe użytki zielone obciążone są kwotą odpowiadającą 20% tych kosztów przypadających na 1 ha użytków rolnych. Pozostała wartość dzielona jest między dział produkcji roślinnej i zwierzęcej proporcjonalnie do wielkości produkcji wyrażonej w jednostkach zbożowych. Jednostki zbożowe służą również jako klucz dalszego podziału kosztów ogólnogospodarczych w obrębie produkcji zwierzęcej. Część kosztów przypadająca na produkcję roślinną dzielona jest proporcjonalnie do wartości kluczowych kosztów bezpośrednich tej produkcji.

Produkty uboczne. Od wartości nakładów ponoszonych na dany produkt odejmuje się wartość produktów ubocznych obliczoną według cen zaliczeniowych. Dla roku 1976/77 cena 1 q słomy wynosiła 33 zł, obornika 35 zł, liści buraczanych 23 zł. Wartość nakładów pozostałą po odjęciu wartości produkcji ubocznej dzieli się przez ilość jednostek produktu głównego.

Produkcja sprzężona. W wypadku występowania dwóch lub więcej produktów głównych (np.: wełna, żywiec, mleko, przy chowie owiec) wartość poniesionych nakładów dzieli się pomiędzy te produkty proporcjonalnie do ich wartości wyrażonej w jednostkach przeliczeniowych — zbożowych.

Ogólna charakterystyka Zjednoczeń PPGR

Zasadniczym tematem niniejszego opracowania są jednostkowe koszty produktów rolnych w PPGR. Z tego względu nie przeprowadzamy szczegółowej analizy wskaźników charakteryzujących wyposażenie i wyniki działalności poszczególnych Zjednoczeń PPGR, które zamieszczone są w

kilku wstępnych tabelach. Ograniczamy się do krótkiego ich omówienia z uwzględnieniem niektórych zmian jakie zaszły, w ciągu ostatniego roku, w sytuacji ekonomicznej PPGR pod wpływem nowego systemu cen rolnych i innych czynników. Wskaźniki zamieszczone w tabelach mogą być przydatne przy analizie kształtowania się jednostkowych kosztów poszczególnych Zjednoczeń.

a) Podstawowe czynniki produkcji w Zjednoczeniach

Obszar użytków rolnych, który z początkiem roku gospodarczego 1976/77 był w użytkowaniu 16 badanych Zjednoczeń PPGR wyniósł 2334,1 tys. ha i był mniejszy w porównaniu ze stanem w początku poprzedniego roku gospodarczego o 36 tys. ha. W ciągu 1975/76 r. Zjednoczenia przejęły w użytkowanie około 90 tys. ha użytków rolnych z PFZ, jednakże z dniem 1.VII.1976 r. wyodrębniono (głównie z obszaru Zjednoczenia Poznań) nową jednostkę organizacyjną działającą poza badanymi Zjednoczeniami PPGR — Kombinat Rolny Noteć — o obszarze 123 tys. ha. W ciągu 1976/77 r. w stanie użytków rolnych 16 Zjednoczeń PPGR zaszły dalsze zmiany, w wyniku przejmowania nowych gruntów. Ogółem Zjednoczenia przejęły 64,4 tys. ha, a ogólny obszar użytków rolnych wzrósł w ciągu roku gospodarczego o 56 tys. ha, czyli o 2,3%. Równoczesne ubytki z tytułu zmian w użytkowaniu gruntów, pomiarów i innych przyczyn wyniosły w tym czasie 9,7 tys. ha.

Wyłączając sytuację zaistniałą w Zjednoczeniu Poznań, ogółem w ciągu dwu ostatnich lat obszar użytków Zjednoczeń zwiększył się o 6,4%. Wzrost obszaru miał miejsce we wszystkich szesnastu Zjednoczeniach. Najbardziej powiększyły swój obszar Zjednoczenia małe, działające w regionach o niewielkim zagęszczeniu przedsiębiorstw państwowych (Katowice, Kielce, Lublin, Rzeszów). Mimo znacznych zmian w stanie posiadania ziemi w wyżej wymienionych Zjednoczeniach i pomimo podziału administracyjnego największego dotychczas Zjednoczenia Poznań, różnice obszarowe między Zjednoczeniami nadal pozostały bardzo duże. Obszar użytków rolnych objęty działaniem poszczególnych Zjednoczeń wg stanu na 30 czerwca 1977 r. wahał się w granicach 10,9—308,2 tys. ha (tabela 1).

Poszczególne Zjednoczenia działają w różnych warunkach klimatycznych i glebowych. Wskaźnik bonitacji gleb ziemi użytkowanej rolniczo pozostającej we władaniu Zjednoczeń mieści się w granicach od 1,58 (w Zjednoczeniu Białystok) do 2,02 (w Zjednoczeniu Kielce), a procentowy udział gleb dobrych w ogólnej powierzchni użytków rolnych waha się odpowiednio od 29% do 67%. Z reguły wskaźnik bonitacji gruntów ornych kształtuje się na poziomie wyższym od wskaźnika dla użytków zielonych.

Różnice między Zjednoczeniami o glebach najlepszych, a posiadających gleby średnio lub relatywnie najsiłabsze przejawiają się nie tylko w samej produkcji roślinnej. Jakość gleby znajduje wyraz w strukturze zasiewów w postaci udziału roślin bardziej wymagających pod względem glebowym i agrotechnicznym (pszenica, rośliny przemysłowe, okopowe pastewne, warzywa, strączkowe na ziarno itp.) oraz w plonach roślin, cze-

Charakterystyka

Zjednoczenie PPGR	Obszar ^a —				
	Obszar ogólny ha	Użytki rolne ha	Grunty orne ha	Udział gleb dobrych w grun- tach ornych %	Wskaź- nik bo- nitacji gruntów ornych
Białystok	262 200	160 900	100 900	29	1,59
Bydgoszcz	247 500	191 500	165 900	57	1,89
Gdańsk	256 200	208 100	156 400	65	1,99
Katowice	55 500	46 500	36 700	59	1,95
Kielce	20 100	10 900	7 800	68	2,06
Koszalin	373 700	308 200	245 100	32	1,61
Lublin	71 100	57 400	37 300	59	1,96
Łódź	40 000	33 000	27 000	59	1,89
Olsztyn	252 600	180 500	132 600	43	1,75
Opole	122 700	115 600	96 000	61	1,96
Poznań	297 800	262 600	223 600	44	1,72
Rzeszów	56 700	43 800	23 800	47	1,83
Szczecin	304 800	248 800	192 000	49	1,81
Warszawa	62 300	53 100	40 500	42	1,72
Wrocław	220 800	196 300	153 800	58	1,90
Zielona Góra	311 700	272 900	214 400	36	1,62
Razem Zi. PPGR	2 955 700	2 390 100	1 853 800	47	1,77
ZNRiO	226 400	210 000	173 400	.	.
ZHIOZ	263 600	239 800	177 400	.	.
KZRP	69 400	63 800	44 700	.	.
SZRP	111 500	101 800	64 400	.	.
KR „Noteć”	147 200	128 200	100 000	.	.
Razem CZ PPGR	3 773 800	3 133 700	2 413 700	.	.
Pozostałe pgr	134 600	116 700	89 000	.	.
Ogółem pgr	3 908 400	3 250 400	2 502 700	50	1,81

^a Stan na 30.VI. 1977 r.

Tabela 1

Zjednoczeń PPRG i innych

dochody									
Udział trwałych użytków zielonych %	w tym łąki	Dochody ogółem na 1 ha uż.r. zi	w tym %						
			produkcja roślinna	produkcja zwierzęca	produkcja przemysłu rolnego	inwestycje gospodarcze	usługi	dotacje	inne
37,0	17,2	27846	14,0	37,5	6,4	6,2	2,8	25,0	8,1
12,5	8,6	43807	16,9	33,9	9,8	2,4	3,1	25,5	8,4
24,4	12,9	42057	20,1	29,4	8,5	3,8	6,2	24,3	7,7
19,9	9,4	59495	19,1	31,5	5,9	4,1	4,5	26,5	8,4
18,0	12,0	81078	16,3	27,2	11,9	3,0	8,2	23,2	10,2
20,2	12,7	32037	18,5	29,2	11,8	3,3	5,0	24,0	8,2
32,4	24,8	48082	16,8	21,8	19,5	3,5	2,1	25,4	10,9
16,8	10,8	86145	12,8	29,2	26,0	2,6	1,2	22,7	5,5
26,4	10,8	33187	15,2	31,3	8,1	6,1	2,9	25,8	10,6
15,7	9,5	48965	22,7	26,5	7,3	2,6	3,9	27,8	9,2
13,6	9,7	48331	17,4	33,7	10,0	2,7	2,4	25,9	7,9
44,8	16,1	40406	11,6	34,3	7,1	6,7	7,6	20,3	12,4
22,2	15,0	35273	19,0	30,4	7,4	3,6	3,3	27,1	9,2
21,5	12,6	76129	12,9	30,8	19,0	5,6	3,0	21,4	7,3
20,6	11,0	41680	19,0	29,3	5,6	5,9	6,7	23,7	9,8
20,7	15,1	40367	15,4	32,3	12,5	6,8	4,6	20,9	7,5
21,6	12,7	41345	17,4	31,0	10,2	4,2	4,0	24,6	8,6
16,8	9,2	47134	31,0	21,6	6,1	1,8	2,3	30,2	7,0
25,8	13,4	41598	17,0	32,1	5,4	4,3	3,4	28,1	9,7
29,8	12,6	43110	15,6	24,0	2,9	9,4	13,6	21,2	13,3
36,0	15,8	38947	13,7	20,1	8,4	9,5	16,0	22,1	10,2
21,7	15,4	36486	14,3	29,3	15,8	2,7	2,6	25,8	9,5
22,3	12,8	41513	18,1	29,8	9,5	4,3	4,4	25,2	8,7
21,0	11,4	60889	21,0	24,2	3,5	2,7	3,0	32,6	13,0
22,2	12,7	42213	18,3	29,5	9,2	4,2	4,3	25,6	8,9

Tabela 2

Jakość gleb a wybrane wskaźniki produkcyjno-ekonomiczne

Grupy Zjednoczeń PPGR	Wskaźnik bonitacji		Produkcja roślinna w jednostkach zbożowych z 1 ha		Udział roślina wymagających do- brzych gleb w strukturu- rze za- siewów ^a %	Udział produkcji mleka w glob. prod. zwierzęcej ^b %	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w tys. złotych	Produkcja końcowa netto na 1 ha użytków rolnych w tys. złotych				
	użytków rolnych	gruntów ornych	z 1 ha	użytków rolnych				roslinna	zwierzęca	razem		
	od — do	średnio	1,61	1,81	34,3	37,0	17,7	20,4	492	1337	8170	9507
Bk, Ko, Zg	do 1,69	1,60	1,61	1,81	34,3	37,0	17,7	20,4	492	1337	8170	9507
Pz, Wa, Rz, Szcz, Ol, Lb, Bg, Ł, Wr	1,70—1,89	1,77	1,81	40,1	43,8	26,0	21,3	647	3279	11298	14577	
Op, Ka, Kl, Gd	1,90 i więcej	1,99	1,98	44,1	47,7	35,9	27,0	817	4718	11479	16197	

^a Pszenica, rośliny przemysłowe, okopowe pastewne, strączkowe na ziarno, warzywa itp.

^b Produkcja globalna zwierzęca ogółem w jednostkach zbożowych = 100.

go wyrazem jest wielkość globalnej produkcji roślinnej z 1 ha użytków rolnych wyrażonej w jednostkach zbożowych. Równocześnie występują różnice w poziomie produkcji zwierzęcej oraz w udziale w niej produkcji mleka — gałęzi najbardziej uzależnionej od ilości i jakości pasz własnych przedsiębiorstw. Tak więc wraz z poprawą wskaźnika bonitacji wzrasta wartość produkcji końcowej netto, zarówno roślinnej, jak i zwierzęcej z 1 ha użytków rolnych (tabela 2).

Udział łąk i pastwisk w strukturze użytków rolnych wynosi średnio dla 16 Zjednoczeń — 22,3%. Szczególnie wysoki udział jest w Zjednoczeniach Rzeszów, Białystok i Lublin. Udział łąk i pastwisk w użytkach rolnych jest czynnikiem rzutującym dość wyraźnie na działalność produkcyjną PPGR. Przyczyną tego jest powszechnie nieracjonalne zagospodarowanie i niedostateczne wykorzystanie tych użytków. W skali Zjednoczeń plony z użytków zielonych są tym niższe, im wyższy jest udział łąk i pastwisk w strukturze użytkowania ziemi. Tendencja ta nie znajduje uzasadnienia w jakości gleb; różnice wskaźnika bonitacji użytków zielonych nie są znaczne i nie pokrywają się z różnicami w plonach (tabela 3). Niepokój budzi odsetek łąk i pastwisk nieużytkowanych. Średnio dla 16 Zjednoczeń wynosił on w 1976/77 r. 11% obszaru użytków zielonych, a w dwu Zjednoczeniach (Lublin i Rzeszów) aż 20 i 37%. Wzrost udziału łąk i pastwisk w użytkach rolnych wiąże się nie tylko z eksten-syfikacją ich wykorzystania, ale także z niedopasowaniem struktury produkcji zwierzęcej do naturalnych zasobów paszowych. Wyrazem tego stanu rzeczy jest zmniejszanie obsady przeżuwaczy przypadających na jednostkę powierzchni trwałych użytków zielonych i zupełnie nie znaczące różnice w udziale tej grupy zwierząt w strukturze produkcji zwierzęcej.

Tabela 3

Udział użytków zielonych w użytkach rolnych, a niektóre wskaźniki produkcyjne

Grupy Zjednoczeń PPGR	Użytki zielone w użytkach rolnych %		Wskaźnik bonitacji użytków zielonych	Plon zielonej masy z 1 ha		Bydło i owce na 100 ha użytków zielonych (użytkowanych) szt. d	Udział produkcji bydłej i owczarskiej w prod. zwierzęcej % ^a
	od—do	średnio		łąk i pastwisk ogółem q	łąk i pastwisk użytkowanych q		
Bg, Kl, Ł, Op, Pz	do 19	14,1	1,65	223	245	470	52,1
Gd, Ka, Ko, Ol, Szcz Wa, Wr, Zg	20—29	22,9	1,74	212	228	239	58,3
Bk, Lb, Rz	30 i więcej	38,2	1,56	170	193	141	53,3

^a Produkcja globalna zwierzęca w jednostkach zbożowych = 100.

Wyposażenie przedsiębiorstw w środki trwałe, wyrażone ich wartością przypadającą na 1 ha użytków rolnych wg stanu na 30 czerwca 1977 r., wynosiło średnio dla 16 Zjednoczeń PPGR 70,4 tys. zł, z tego na budynki mieszkalne przypadało 13,5 tys. zł, na inwentarz martwy 15,2 tys. zł.

W porównaniu do stanu z roku poprzedniego wyposażenie w środki trwałe na jednostkę powierzchni (w cenach stałych z 1977 roku) wzrosło o 8%, w tym wartość budynków i budowli gospodarczych o 10%, a wyposażenie w maszyny, urządzenia i środki transportowe o 14%. Różnice między Zjednoczeniami w wartości środków trwałych przypadających na jednostkę powierzchni pozostały dla skrajnych wartości, podobnie jak w 1975/76 r. trzykrotne. Do Zjednoczeń o najniższym wyposażeniu w środki trwałe należą Białystok, Zielona Góra, Koszalin. Najbardziej obciążone wartością środków trwałych są Zjednoczenia obszarowo najmniejsze (Warszawa, Łódź, Katowice, Kielce) w których z uwagi na małe i daleko od siebie położone gospodarstwa (zakłady) powstałe przedsiębiorstwa wieloobjektowe lub kombinaty mają na razie charakter formalny. Z tych samych względów ograniczone są możliwości rzeczywistych zmian w organizacji produkcji w ramach przedsiębiorstw, zmian w organizacji pracy, dyspozycyjności parku maszynowego, rozwoju zcentralizowanych działów usługowych. To też niezbędne okazuje się utrzymanie wysokiego poziomu wyposażenia tych Zjednoczeń w trwałe środki produkcji.

Największe różnice między Zjednoczeniami występują w zakresie wartości budynków i budowli gospodarczych. W większości Zjednoczeń wartość ich waha się w granicach 31—46 tys. zł na 1 ha użytków rolnych. Do najgorzej wyposażonych należą Zjednoczenia: Białystok, Zielona Góra, Szczecin, Koszalin (29—31 tys. zł na 1 ha). Odpowiednie wartości dla Zjednoczeń o krańcowo wysokim wyposażeniu w budynki produkcyjne wynoszą 67 tys. zł — 75 tys. zł na 1 ha (Warszawa, Łódź, Katowice), a nawet 105 tys. zł (Kielce). Znacznie mniejsze zachodzą różnice między Zjednoczeniami, jeśli chodzi o wyposażenie w inwentarz martwy. Wartość jego w przeliczeniu na jednostkę powierzchni waha się w granicach 12,4—23,4 tys. zł. Do Zjednoczeń o najwyższym i najniższym wskaźniku wartości inwentarza martwego na 1 ha należą te same, które wyróżniają się w zakresie wyposażenia w budynki (tabela 5).

Ogólna liczba pracowników na 100 ha użytków rolnych wynosiła w 1976/77 r. średnio w 16 Zjednoczeniach 13,4 osób, w tym 11,4 osób stanowili pracownicy działu gospodarczego. Stan zatrudnienia przypadający na jednostkę obszaru wahał się od 9,7 osób w Zjednoczeniu PPGR Białystok do 26,3 osób w Zjednoczeniu Kielce. Podobne rozpiętości dotyczą pracowników działu gospodarczego, których liczba, w tych samych Zjednoczeniach, wynosiła odpowiednio 8,2 oraz 22,0 osoby (tabela 6).

Należy podkreślić daleko idącą zbieżność jaka występuje między poziomem zatrudnienia, a poziomem wyposażenia Zjednoczeń w środki trwałe. Prawidłowości zachodzące w tym zakresie zawiera tabela 7, w której poszczególne Zjednoczenia zostały uszeregowane w kolejności poczynając od najniższego wyposażenia w środki trwałe. O liczebności załogi decydują w dużym stopniu te same względy co o wyposażeniu w środki trwałe jak intensywność gospodarowania, udział trwałych użytków zielonych, obsada inwentarzem żywym, a przede wszystkim wielkość i rozmieszczenie gospodarstw (zakładów) wchodzących w skład poszczególnych przedsiębiorstw. Im mniejsze gospodarstwa, bardziej rozrzucone w terenie, tym liczniejsza jest załoga zatrudniona we wszystkich działach i pionach przedsiębiorstw.

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Zjednoczenie PPGR	Koszty — Wynik finansowy										Dotacje ogółem na 1 ha uż. r. zi		
	Koszty ogółem na 1 ha uż. r. zi	w tym %							amorty- zacja	renta grun- towa		Wynik finan- sowy na 1 ha uż. r. zi	Produk- cja koń- cowa netto ^a na 1 ha uż. r. zi
		fundusz płac	nawozy mine- ralne	paliwo	mate- rialy i przed- mioty nie- trwale	usługi remon- towe	amorty- zacja	renta grun- towa					
Białystok	25930	16,8	5,6	4,8	11,8	3,0	7,8	0,5	1919	8652	6955		
Bydgoszcz	37075	17,1	4,4	4,9	12,2	3,2	6,6	0,9	6729	15508	11167		
Gdańsk	36415	16,8	4,5	4,5	12,4	5,5	6,7	1,1	5650	14030	10209		
Katowice	46924	19,8	5,0	5,2	13,3	2,8	6,9	0,9	12605	22089	15756		
Kielce	62819	16,7	3,0	5,9	14,0	2,2	6,7	0,9	18361	26670	18836		
Koszalin	29249	16,2	6,2	4,4	11,2	5,0	7,0	0,5	2790	10565	7690		
Lublin	38783	15,3	4,6	4,3	10,7	2,4	6,3	0,9	9268	16111	12224		
Łódź	66568	13,9	3,2	4,2	8,6	1,8	5,2	0,8	19517	28402	19585		
Olsztyn	29363	18,1	5,8	5,1	13,5	2,2	8,0	0,6	3826	10840	8570		
Opole	37025	17,9	6,3	5,0	17,3	3,4	7,0	1,4	11959	19273	13627		
Poznań	39467	17,3	5,0	4,4	11,2	2,4	6,2	1,1	8866	17624	12517		
Rzeszów	39264	15,9	4,6	3,9	12,3	3,1	6,3	0,7	1199	9512	8205		
Szczecin	31492	17,7	6,1	4,3	13,0	4,0	7,0	0,8	3782	12792	9556		
Warszawa	63103	13,3	3,4	5,1	10,9	2,1	5,1	0,3	12998	21778	16314		
Wrocław	35181	17,2	6,2	4,6	14,5	5,3	6,3	1,1	6512	14239	9888		
Zielona Góra	36285	14,7	5,9	3,8	11,8	2,8	5,4	0,6	4088	11238	8417		
Razem Zj. PPGR	35465	16,6	5,3	4,5	12,4	3,5	6,6	0,8	5880	18863	10158		
ZNRiO	35733	20,3	6,0	4,7	12,6	3,7	7,4	1,3	11411	18976	14226		
ZHiOZ	33168	19,4	6,4	4,2	13,1	4,4	7,0	1,1	8431	15542	11678		
KZRP	40009	15,8	6,0	4,4	18,2	4,2	7,2	0,8	3092	11085	9130		
SZRP	36302	18,3	4,9	4,3	20,6	4,9	5,8	0,8	2634	9703	8607		
KR „Notec”	30690	15,7	5,5	4,6	10,8	2,5	6,5	0,7	5808	12346	9424		
Razem CZ PPGR	35231	17,1	5,5	4,5	12,8	3,6	6,6	0,9	6282	14083	10446		
Pozostałe pgr	46171	24,1	4,9	4,6	13,0	3,3		0,7	14705	20346	19866		
Ogółem pgr	35626	17,4	5,4	4,5	12,8	3,6		0,9	6537	14309	10787		

^a Bez usług

Tabela 5

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Zjednoczenie PPGR	Wyposażenie w środki trwałe ^a										Wartość netto w wartości brutto środków trwałych %		
	Wartość brutto na 1 ha uż. r. zi					Wartość netto na 1 ha uż. r. zi					ogółem	budynki i budowle	inwentarz martwy
	ogółem	budynki i budowle	w tym: budynki mieszkalne	inwentarz martwy	melioracje	ogółem	budynki i budowle	inwentarz martwy	melioracje	ogółem			
											ogółem	budynki i budowle	inwentarz martwy
Białystok	53500	38400	9000	12400	2400	41900	31000	8700	78	81	70		
Bydgoszcz	82000	62800	16500	15900	2800	60700	48600	9600	74	77	60		
Gdańsk	74100	53300	13200	14300	4000	58000	44500	9700	78	80	68		
Katowice	118100	92100	24700	20500	4600	81100	64100	13300	69	70	65		
Kielce	156900	128500	23100	23400	1700	114400	95800	14800	73	75	63		
Koszalin	59300	42800	11700	13500	2600	42500	30900	9200	72	72	68		
Lublin	69000	50500	10200	15600	1400	54400	42100	10000	79	83	64		
Łódź	113100	86500	21400	22800	3000	77600	62100	13100	69	72	57		
Olsztyn	62400	44300	11000	15000	2800	48700	35000	11000	78	79	73		
Opole	76300	55700	15700	17600	1600	52500	38300	11800	69	69	67		
Poznań	81400	60900	16700	17300	2400	55600	42500	10600	68	70	61		
Rzeszów	81500	61900	13500	15100	3600	66700	53600	10000	82	87	66		
Szczecin	61500	42800	11700	15400	2700	46000	32500	10800	75	76	70		
Warszawa	106300	84100	15900	18700	2600	82900	68300	12000	78	81	64		
Wrocław	69900	52800	15500	14900	1600	45100	33500	9900	65	63	66		
Zielona Góra	57400	41200	11300	13500	2100	41100	29600	9100	72	72	67		
Razem Zi. PPGR	70400	52000	13500	15200	2600	51300	38600	10100	73	74	66		
ZNRiO	82500	61100	17900	17700	2900	57400	43700	11100	70	72	63		
ZHiOZ	76500	57700	16900	15700	2800	51400	39000	10000	67	68	64		
KZRP	66600	44200	11200	17000	5100	46000	29900	11700	69	68	69		
SZRP	62800	45700	14000	15300	1200	37200	26100	10000	59	57	65		
KR „Noteć”	58900	42000	11100	13800	2600	43700	32400	9000	74	77	65		
Pozostałe pgr ^b	70900	52200	14000	15400	2600	50800	38100	10200	72	73	66		
Ogółem pgr ^b													

^a Na 30.VI.1977 r.^b Brak danych.

Tabela 6

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Zjednoczenie PPGR	Załoga na 100 ha użytków rolnych — osób				Place roczne na 1 zatrudnionego — tys. zł				Premia roczna na 1 pra- cow- nika tys. zł			
	Ogółem	w tym pracownicy		Pracow- nicy działu gospo- darcze- go (z prze- mysłem rolnym)	w tym robot- nicy pro- dukcyj zwie- rzęcej	Pracow- nicy remon- towo- budow- lanych, warsz- tatów mecha- nicz- nych	na 1 robotnika					
		umys- łowi	fizycz- ni				adm.- biuro- wi	pro- dukcyj innej działu		pro- dukcyj zwie- rzęcej	pre- mysłu rol- nego	
Białystok	9,7	1,6	8,1	8,2	2,2	1,2	60,7	45,6	42,8	46,0	43,9	5,8
Bydgoszcz	15,5	2,4	13,1	13,1	2,6	1,9	56,3	39,3	38,6	45,8	39,7	4,5
Gdańsk	13,5	2,1	11,4	10,9	2,7	2,0	63,0	44,8	42,6	48,4	45,4	8,5
Katowice	20,1	3,1	17,0	17,3	4,1	2,2	62,6	45,2	40,8	49,0	42,7	12,9
Kielce	26,3	4,4	21,9	22,0	5,0	3,3	56,5	43,6	35,2	40,0	42,0	15,5
Koszalin	11,0	1,6	9,4	9,4	2,2	1,2	60,3	45,1	41,6	45,9	44,6	4,8
Lublin	13,6	2,7	10,9	11,6	2,4	1,4	62,5	45,6	39,8	42,6	39,0	14,5
Łódź	22,0	3,6	18,4	20,2	4,0	1,2	56,7	42,9	38,6	43,7	40,7	18,9
Olsztyn	11,7	1,8	9,9	9,5	2,3	1,7	65,6	46,0	44,1	49,3	45,5	8,8
Opole	14,5	2,2	12,3	11,7	2,9	2,3	65,8	46,9	44,7	47,5	44,3	17,1
Poznań	15,6	2,2	13,4	12,8	3,0	2,1	58,6	42,9	42,3	49,7	43,8	9,0
Rzeszów	15,7	2,5	13,2	12,3	3,8	2,6	56,0	42,9	37,7	39,8	34,0	5,4
Szczecin	12,3	1,6	10,7	10,3	2,7	1,7	58,7	42,3	43,2	46,8	44,8	5,2
Warszawa	19,0	3,3	15,7	15,8	3,5	2,4	59,6	45,6	40,5	48,4	47,6	14,5
Wrocław	13,4	2,0	11,4	10,5	2,9	2,5	58,7	46,1	43,9	44,6	44,1	7,3
Zielona Góra	11,7	1,6	10,1	9,8	2,3	1,6	67,4	47,6	44,4	47,0	45,1	8,0
Razem Zj. PPGR	13,4	2,0	11,4	11,1	2,7	1,8	60,9	44,4	42,2	46,8	43,3	8,4
ZNRiO	17,0	2,9	14,1	13,4	2,7	1,4	60,3	45,3	40,3	47,8	44,0	13,0
ZHIOZ	14,7	2,4	12,3	12,6	3,4	1,7	59,9	45,3	39,2	46,0	42,8	13,1
KZRP	13,0	2,2	10,8	9,7	2,2	2,8	62,1	41,8	46,7	46,2	42,5	4,4
SZRP	14,3	2,4	11,9	10,1	2,3	3,7	61,6	45,8	44,0	47,1	39,0	5,2
KR „Notec”	11,1	1,5	9,6	9,5	2,0	1,2	64,1	44,0	40,0	47,2	46,7	5,6
Razem CZ PPGR	13,6	2,1	11,5	11,2	2,7	1,8	60,9	44,6	41,8	46,8	43,2	8,9

Pozostałe pgr^aOgółem pgr^b^b Brak danych.

Wartość brutto środków trwałych, poziom zatrudnienia i techniczne uzbrojenie pracy

Zjednoczenie PPGR	Środki trwałe brutto na 1 ha uż. roln. w tys. zł		Zatrudnienie na 100 ha uż. roln. osób		Środki trwałe na 1 pracownika fizycznego w tys. zł	
	ogółem ^a	w tym inwentarz martwy	ogółem	w tym pracownicy fizyczni	ogółem ^a	w tym inwentarz martwy
Białystok	44,5	12,4	9,7	8,1	549,4	153,1
Zielona Góra	46,1	13,5	11,7	10,1	456,4	133,7
Koszalin	47,6	13,5	11,0	9,4	506,4	143,6
Szczecin	49,8	15,4	12,3	10,7	465,4	143,9
Olsztyn	51,4	15,0	11,7	9,9	519,2	151,5
Wrocław	54,4	14,9	13,4	11,4	477,2	130,7
Lublin	58,8	15,6	13,6	10,9	539,4	143,1
Opole	60,6	17,6	14,5	12,3	492,7	143,1
Gdańsk	60,9	14,3	13,5	11,4	534,2	125,4
Poznań	64,7	17,3	15,6	13,4	482,8	129,1
Bydgoszcz	65,5	15,9	15,5	13,1	500,0	121,4
Rzeszów	68,0	15,1	15,7	13,2	515,2	114,4
Warszawa	90,4	18,7	19,0	15,7	575,8	119,1
Łódź	91,7	22,8	22,0	18,4	498,4	123,9
Katowice	93,4	20,5	20,1	17,0	549,4	120,6
Kielce	133,8	23,4	26,3	21,9	611,0	106,8
Średnio	56,9	15,0	13,4	11,4	499,1	131,6

^a Bez budynków mieszkalnych, wg stanu na 30.VI.1977.

Podobna tendencja kształtowania się wartości środków trwałych i liczby pracowników na jednostkę powierzchni powoduje, że różnice we wskaźnikach technicznego uzbrojenia pracy, wyrażone wartością środków trwałych przypadające na 1 pracownika fizycznego, są stosunkowo małe i nie można ich traktować jako obiektywnych informacji o różnicach w możliwościach produkcyjnych przedsiębiorstw w poszczególnych Zjednoczeniach.

W stosunku do poprzedniego roku stan zatrudnienia na 100 ha użytków rolnych zmniejszył się w 10 Zjednoczeniach, natomiast w 4 Zjednoczeniach nastąpił wzrost liczby zatrudnionych pracowników. Średnio dla 16 Zjednoczeń ogólny stan załogi przypadający na jednostkę obszaru był w 1976/77 r. taki sam jak w 1975/76 r. Na nie zmienionym poziomie pozostał stan zatrudnienia zarówno pracowników fizycznych jak i umysłowych, zwiększyła się jednakże liczba pracowników zatrudnionych w dziale gospodarczym (z 10,6 do 11,1 osób na 100 ha) oraz w nieznacznym stopniu liczba pracowników grup budowlanych i warsztatów mechanicznych (z 1,7 do 1,8).

b) Produkcja, nakłady i wyniki ekonomiczne Zjednoczeń PPGR

Działalność produkcyjna państwowych gospodarstw rolnych w roku 1976/77 przebiegała w znacznie zmienionych, w stosunku do lat poprzed-

nich, warunkach ekonomicznych. Decydujący wpływ na nową sytuację miała zmiana systemu cen rolnych z lipca 1976 r. oraz modyfikacja systemu ekonomiczno-finansowego PPGR, która dotyczyła między innymi zasad obliczania i finansowania niektórych nakładów, systemu dotacji i odpisów na fundusz premii. Zaistniałe zmiany znalazły odbicie zarówno w wysokości dochodów PPGR jak i wartości ponoszonych nakładów.

Tabela 8

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Wyszczególnienie	Zasoby mechanicznej siły pociągowej			
	Traktory w sztukach fizycznych na 100 ha		Kombajny zbożowe na 100 ha	
	użytków rolnych	gruntów ornych	gruntów ornych	zboż i rzepaku
Białystok	2,0	3,2	0,34	0,69
Bydgoszcz	2,7	3,1	0,27	0,71
Gdańsk	2,5	3,4	0,32	0,69
Katowice	2,8	3,5	0,32	0,75
Kielce	3,8	5,4	0,47	1,21
Koszalin	2,2	2,8	0,29	0,67
Lublin	2,5	3,8	0,34	0,81
Łódź	3,1	3,9	0,39	0,99
Olsztyn	2,1	2,9	0,37	0,84
Opole	2,7	3,2	0,33	0,75
Poznań	2,8	3,3	0,28	0,73
Rzeszów	2,6	4,8	0,26	0,85
Szczecin	2,3	3,1	0,33	0,68
Warszawa	2,7	3,6	0,41	1,06
Wrocław	2,4	3,0	0,31	0,71
Zielona Góra	2,2	2,8	0,28	0,67
Razem Zj. PPGR	2,4	3,2	0,31	0,72
ZNRiO	2,9	3,5	0,41	1,00
ZHiOZ	2,5	3,4	0,39	0,88
KZRP	1,8	2,6	0,36	0,80
SZRP	2,2	3,5	0,39	0,88
KR „Notec”	2,3	3,0	0,30	0,70
Razem CZ PPGR	2,4	3,2	0,33	0,76
Pozostałe pgr	3,3	4,3	0,50	1,16
Ogółem pgr	2,5	3,2	0,33	0,77

Ogólna wartość dochodów przedsiębiorstw zgrupowanych w 16 Zjednoczeniach PPGR wynosiła w 1976/77 r., w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych 41,3 tys. zł i była wyższa w stosunku do wartości dochodów z roku poprzedniego o 11,1 tys. zł czyli o 37%¹. Zasadniczą przyczyną tego wzrostu było podniesienie cen zbytu produktów oraz zwiększenie rozmiaru

¹ Dochód w ujęciu sprawozdawczości PPGR jest to wartość wpływów pieniężnych z całej działalności gospodarczej ppgr skorygowana o zmianę wartości zapasów magazynowych, inwentarza żywego, rozliczeń między okresowych kosztów i produkcji w toku (budowlanej, warsztatowej i przemysłowej) — między stanem na początku i koniec roku, a także o zyski i straty nadzwyczajne. W dochodach ogółem uwzględniona jest ponadto wartość dotacji przedmiotowych.

dotacji przedmiotowych. Pierwszy z tych czynników znalazł odzwierciedlenie we wzroście wartości produkcji z działalności gospodarczej czyli poziomie dochodów bez dotacji. Wartość tych dochodów wzrosła, w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, z 24,0 tys. zł w 1975/76 r. do 31,1 tys. zł, to znaczy o 30%. W strukturze dochodów dominuje podstawowa produkcja rolnicza (roślinna i zwierzęca), ale i pozostałe działalności (przemysł rolny, inwestycje gospodarcze, usługi i inne) mają na tyle wysoki udział, że ich wyniki w sposób znaczący wpływają na globalne wyniki przedsiębiorstw, a tym samym i Zjednoczeń. W 1975/76 roku udział produkcji rolniczej w dochodach (bez dotacji) wynosił 66,2%, a w 1976/77 roku — 64,3%. Zmniejszenie to było wynikiem niższego przyrostu wartości dochodów z produkcji roślinnej i zwierzęcej w porównaniu do pozostałych działów. W stosunku do roku gospodarczego 1975/76 łączna wartość produkcji roślinnej i zwierzęcej wzrosła o 26%, a z pozostałych działalności o 37%.

Tabela 9

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Zjednoczenie PPGR	Wydajność pracy				
	Produkcja globalna na 1 pracownika produkcji roślinnej i zwierzęcej w jedn. zb.	Produkcja końcowa netto (bez usług) na 1 pracownika działu gospodarczego zł	Produkcja końcowa netto w zł na 1000 zł środków trwałych brutto (na początku roku)	Wartość środków trwałych brutto w zł na 100 zł funduszu płac	w tym wartość inwentarza martwego w zł na 100 zł funduszu płac
Białystok	980	105,9	185,7	125 928	29 173
Bydgoszcz	801	113,7	210,2	130 421	25 218
Gdańsk	886	123,4	214,4	122 067	23 552
Katowice	695	127,7	208,0	133 115	23 156
Kielce	512	121,6	199,0	158 270	23 634
Koszalin	890	112,6	201,4	124 486	28 398
Lublin	772	138,9	264,7	122 182	27 605
Łódź	765	140,7	269,1	125 850	25 374
Olsztyn	950	114,0	206,1	115 463	27 740
Opole	901	165,0	286,4	114 900	26 421
Poznań	879	138,0	240,9	119 850	25 455
Rzeszów	786	77,4	131,9	131 720	24 433
Szczecin	856	124,3	239,4	111 032	27 772
Warszawa	822	138,0	238,8	126 785	22 247
Wrocław	873	135,6	227,0	117 526	25 018
Zielona Góra	879	115,1	218,9	107 329	25 205
Razem Zj. PPGR	864	125,4	222,6	120 116	25 975
ZNRiO		141,4	257,0	114 215	24 438
ZHiOZ		123,3	224,5	121 924	25 085
KZRP		114,2	192,0	108 363	27 727
SZRP		96,4	172,3	98 454	24 030
KR. „Notec”		129,4	233,7	124 060	29 172
Razem CZ PPGR		125,6	223,9	118 911	25 852
Pozostałe pgr ^b					
Ogółem pgr ^b					

^b Brak danych.

Skala wzrostu dotacji przedmiotowych była znacznie wyższa aniżeli dochodów bez dotacji. Dotacje przedmiotowe osiągnęły w 1976/77 r. średnio w 16 Zjednoczeniach, poziom 10,2 tys. w przeliczeniu na jednostkę powierzchni, wobec 6,2 tys. zł w roku poprzednim, co oznacza wzrost tego elementu dochodów o 64%. W ogólnej sumie dochodów udział dotacji wzrósł z 20,6 do 24,6%, natomiast udział produkcji rolniczej zmniejszył się z 53,0 do 48,4. W poszczególnych Zjednoczeniach udział dotacji w dochodach ogółem wahał się w granicach 21—27%.

Ze względu na zmianę liczby tytułów dotacji i zasad ich naliczania zmieniła się ich struktura. Znacznie zwiększył się zarówno poziom jak i udział dotacji mających charakter dopłat do cen zbytu produktów rolnych. Zasadnicza część tych dotacji związana jest obecnie z poziomem i wzrostem produkcji końcowej netto.

Strukturę dotacji, w skali 16 Zjednoczeń PPGR, w obu kolejnych latach ilustruje następujące zestawienie:

	1975/76 r.	1976/77 r.
	Ogółem dotacje = 100	
Dotacje o charakterze dopłat do cen	55,4	87,3
w tym: dotacje do poziomu i przyrostu produkcji końcowej netto	30,6	80,0
Dotacje do mieszanek przemysłowych	25,6	7,6
Dotacje na remonty bieżące budynków, budowli PFZ oraz do gruntów przejętych z PFZ	5,5	2,7
Dotacje do wzrostu kosztów z tytułu odpisów amortyzacyjnych	9,9	—
Dotacje do wynagrodzeń i ubezpieczeń społecznych stażystów	0,6	0,5
Dotacje na remonty bieżące pałaców	0,1	0,2
Dotacje do kosztów prowadzenia urzędzeń socjalno-kulturalnych	2,9	1,7

Jednym z podstawowych mierników informujących o zmianach w poziomie intensywności jest wskaźnik charakteryzujący poziom nakładów w przeliczeniu na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Nakłady te nominalnie wzrosły z 28,7 tys. zł w roku 1975/76 do 35,5 tys. zł w roku 1976/77 tj. 23,7%. Zmiany jakie zaszły w systemie finansowym i sprawozdawczości PPGR powodują, że poszczególne wydatki pieniężne nie są ze sobą bezpośrednio porównywalne. Skutkiem tego, nie jest możliwe wykazanie jaka była rzeczywista skala wzrostu wydatków pieniężnych na zakup poszczególnych grup nakładów, a także o ile rzeczywiście wzrosła ogólna ich suma. Znając zmiany cen nakładów porównywać możemy jedynie ich poziom w niektórych grupach. Należą do nich: wydatki na zakup nasion i sadzenia, nawozów mineralnych, paliw, na zakup inwentarza żywego oraz materiałów do remontów i konserwacji środków trwałych. Realne zmiany w poziomie wymienionych grup nakładów w porównywalnych latach były stosunkowo niewielkie. Najszybciej wzrosły nakłady na paliwa (o 3,3%), zasadniczemu zmniejszeniu zaś uległ zakup

inwentarza żywego (o 18%). Pozostałe porównywalne grupy nakładów nie uległy właściwie zmianom. Przytoczony wyżej wskaźnik wzrostu wydatków pieniężnych na 1 ha użytków rolnych o 6,8 tys. zł, to jest o 23,7% był więc w zasadniczej części konsekwencją zmian cen środków produkcji zakupywanych przez PPGR oraz wzrostu płac pracowników.

Obserwowany w latach poprzednich stosunkowo wysoki wzrost nakładów materialnych zewnętrznych w gospodarstwach państwowych, sięgający w latach 1971—1973 — 17% rocznie uległ więc w ostatnich latach poważnemu zahamowaniu. Sądzić można, że konsekwencją tego stanu rzeczy może być obniżenie dynamiki wzrostu produkcji w PPGR.

Oceniając zmiany jakie wystąpiły w poziomie wydatków pieniężnych należy podkreślić bardzo zróżnicowaną skalę ich wzrostu w poszczególnych Zjednoczeniach od 2% do 37%. Oznacza to, że w szeregu Zjednoczeniach rzeczowy poziom nakładów uległ bardzo dużemu obniżeniu. Nie zmieniła się jednak skala rozpiętości w poziomie intensywności między Zjednoczeniami skrajnymi. Poziom wydatków pieniężnych na 1 ha użytków rolnych pozostał w 1976/77 r. bardzo zróżnicowany (od 25,9 tys. zł do 66 tys. zł). Najwyższą intensywnością produkcji charakteryzowały się Zjednoczenia: Łódź, Warszawa i Kielce. Należy podkreślić, że są to Zjednoczenia, którym podlegają niewielkie przedsiębiorstwa, składające się z małych obszarowo zakładów. Najniższą intensywność reprezentują, podobnie jak w latach poprzednich, Zjednoczenia: Białystok i Koszalin.

Wskutek wyższego wzrostu dochodów ogółem niż wydatków pieniężnych w 1976/77 roku poprawiła się relacja dochody — wydatki pieniężne dla całej działalności produkcyjnej i usługowej państwowych przedsiębiorstw zgrupowanych w 16 Zjednoczeniach PPGR. W 1975/76 r. na 100 zł wartości dochodów ogółem przypadały wydatki pieniężne w wysokości 95,0 zł, w analizowanym zaś roku 86,0 zł. Oznacza to jednocześnie poprawę wyniku finansowego, który w przeliczeniu na jednostkę powierzchni wzrósł w stosunku do 1975/76 r. o 4,4 tys. zł (z 1,5 tys. zł do 5,9 tys. zł na 1 ha). Wynik finansowy uległ poprawie we wszystkich Zjednoczeniach. Podczas gdy w roku 1975/76 dwa Zjednoczenia wykazały ujemny wynik finansowy, w 1976/77 r. wszystkie osiągnęły wynik dodatni. Dodatni wynik finansowy nie świadczy jednak o radykalnej poprawie opłacalności produkcji PPGR, gdyż osiągany jest on w dalszym ciągu jedynie dzięki uzyskanym dotacjom. Bez dotacji przedmiotowych wartość produkcji (dochody bez dotacji) równoważyła średnio w 16 Zjednoczeniach, zaledwie 88% ponoszonych wydatków pieniężnych (w roku poprzednim 84%). Tylko w trzech Zjednoczeniach (Warszawa, Kielce i Łódź) wartość produkcji była równa lub bliska ponoszonym nakładom. W pozostałych relacja ta wahała się w granicach od 81% do 93%.

Zróżnicowanie wyniku finansowego pomiędzy skrajnymi Zjednoczeniami wynosi jak 1:16. Szeregując Zjednoczenia według wzrastającego wyniku finansowego w przeliczeniu na 1 ha uż. r. można stwierdzić, że kształtuje się on wprost proporcjonalnie do wielkości nakładów pieniężnych. Rośnie także wskaźnik opłacalności produkcji wyrażonej stosunkiem dochodów bez dotacji do wydatków pieniężnych. Oznacza to między innymi, że dodatkowe nakłady intensyfikujące proces produkcyjny poprawiały także wskaźnik opłacalności produkcji i tym samym wynik finansowy Zjednoczeń. Innymi słowy w 1976/77 r. intensyfikacja proce-

su produkcyjnego była opłacalna. W badanych Zjednoczeniach przeciętny poziom nakładów na 1 ha użytków rolnych wynosił 35,5 tys. zł. Analiza efektywności nakładów pozwala stwierdzić, że warunkiem opłacalności produkcji w 1976/77 roku był poziom intensywności, któremu odpowiadały nakłady przekraczające 60 tys. zł na 1 ha uż. r. Warunek ten spełniały jedynie 3 Zjednoczenia, a mianowicie Warszawa, Kielce i Łódź. W tym miejscu należy podkreślić, że Zjednoczenia te charakteryzują się jednocześnie najwyższym wyposażeniem w takie czynniki produkcji jak kapitał (środki trwałe) i praca.

Jednostkowe koszty produkcji rolniczej Zjednoczeń PPGR w 1976/77 r.

Koszty a następnie opłacalność poszczególnych ziemiopłodów i produktów zwierzęcych w 1976/77 r., jak wcześniej podkreślaliśmy, ukształtowały się w znacznym stopniu pod wpływem zmian systemu cen rolnych z lipca 1976 r.

Jednostkowe koszty produkcji roślinnej zostały obliczone dla 12 ziemiopłodów towarowych i 8 zużywanych prawie całkowicie wewnątrz przedsiębiorstw na pasze. W zakresie produkcji zwierzęcej przedmiotem rachunku są koszty produkcji bydła, trzody chlewnej i owiec. Szczegółowe dane o wielkości i strukturze kosztów produktów będących przedmiotem kalkulacji przedstawione są w części tabelarycznej.

a) Jednostkowe koszty produkcji roślinnej

Koszty jednostkowe wszystkich roślin objętych rachunkiem kształtowały się w 1976/77 r. na wyższym poziomie niż w roku poprzednim. Porównanie kosztów ponoszonych na 1 ha poszczególnych ziemiopłodów uwidacznia zmiany jakie zaszły w tym zakresie, wywołane głównie wzrostem cen środków produkcji. Koszty nominalne ogółem ponoszone na 1 ha ziemiopłodów wzrosły w stosunku do roku poprzedniego od 12 do 47%. W najmniejszym stopniu wzrósł koszt nakładów na 1 ha rzepaku, a w największym na rośliny okopowe. Te bowiem jako najbardziej nakładochłonne najbardziej odczuły wzrost cen środków produkcji. Koszty ogółem ponoszone na uprawę ziemniaków były w 1976/77 r. wyższe niż w roku poprzednim średnio dla wszystkich Zjednoczeń o 7.200 zł na 1 ha (o 32%), na buraki cukrowe o 10.000 zł na 1 ha (o 47%), buraki pastewne o 8400 zł (o 36%). Wzrost nakładów na 1 ha poszczególnych zbóż kształtował się w granicach 1800—2500 zł tj. od 18 do 25% (tabela 12). Na wykazany wzrost kosztów na 1 ha poszczególnych roślin złożył się przyrost kosztów wszystkich grup nakładów (poza kosztami eksploatacji kombajnów i innych maszyn specjalnych). Przeciętnie dla 16 Zjednoczeń, z kosztów bezpośrednich w największym stopniu zwiększyły się koszty nasion (od 17 do 70%), środków ochrony roślin (od 25 do 100%) oraz kosztów bezpośredniej pracy robotników (od 30 do 40%). Relatywnie najniższy, (poniżej 10%) był wzrost kosztów siły pociągowej. Łącznie koszty bezpośrednio poszczególnych roślin wzrosły na jednostkę powierzchni w granicach od 10 do 30%. Znaczny wzrost (od 25—70%) wykazały koszty

Tabela 10

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Zjednoczenie PPGR	Struktura zasiewów w %							Powierzchnia paszowa				
	Zboża	w tym psze- nica	Motyl- kowe i strącz- kowe	Kuku- rydza na zie- lonkę	Okop- owe	w tym		Pozo- stałe	w uży- kach rol- nych % ^a	w grun- tach ornych %	na 1 sztukę duża ^a ha	w tym na uży- kach zielo- nych % ^a
						buraki cukro- we	ziem- niaki					
Białystok	42,6	6,5	22,2	14,7	8,2	1,9	3,7	3,4	51,5	30,7	0,79	0,50
Bydgoszcz	35,4	9,3	25,7	19,3	13,2	6,2	3,5	4,2	41,5	38,9	0,62	0,12
Gdańsk	42,6	20,1	25,8	13,5	11,0	5,0	3,0	2,1	46,3	33,3	0,70	0,33
Katowice	35,5	10,9	16,5	19,8	13,6	5,9	4,9	4,9	45,2	34,4	0,65	0,26
Kielce	38,7	9,8	21,4	20,0	13,2	4,0	4,8	3,8	39,5	37,9	0,53	0,17
Koszalin	38,9	4,8	27,1	13,6	12,1	1,6	7,7	2,8	44,3	36,6	0,74	0,25
Lublin	36,4	11,6	21,1	16,4	8,5	3,7	2,7	8,9	33,4	26,0	0,56	0,28
Łódź	34,8	8,7	21,9	21,9	12,8	5,3	3,0	2,7	44,7	40,1	0,48	0,13
Olsztyn	40,9	8,5	24,7	17,2	10,1	2,0	5,5	1,6	52,0	37,3	0,80	0,39
Opole	35,1	19,2	15,7	17,8	14,4	7,7	3,9	6,8	37,4	30,3	0,56	0,18
Poznań	32,0	6,6	16,6	22,2	16,0	7,8	4,3	7,1	38,8	35,4	0,49	0,11
Rzeszów	20,5	8,4	17,7	35,7	10,7	5,1	2,6	11,8	53,9	49,6	0,56	0,30
Szczecin	43,4	8,0	18,8	14,0	14,8	4,7	7,2	6,9	37,2	27,3	0,61	0,27
Warszawa	37,5	6,3	26,7	17,1	12,5	2,8	6,0	2,8	50,1	39,5	0,66	0,27
Wrocław	36,7	19,6	16,6	18,6	14,2	7,3	3,7	8,1	41,2	31,5	0,56	0,22
Zielona Góra	36,0	5,9	15,4	24,8	10,6	4,2	3,8	7,1	48,8	36,5	0,64	0,24
Razem Zj. PPGR	37,7	9,9	20,9	18,1	12,6	4,8	4,8	6,7	43,6	34,4	0,63	0,25
ZNRIO	36,0	15,3	23,7	14,5	11,7	3,4	4,4	6,1	43,2	33,5	0,63	0,23
ZHIOZ	36,4	15,9	24,0	14,3	12,3	5,1	2,8	9,4	48,6	36,2	0,78	0,35
KZRP	37,2	19,8	28,7	12,9	10,5	6,7	1,6	10,0	50,6	33,9	0,61	0,33
SZRP	39,1	23,7	25,7	9,4	9,9	5,5	1,6	11,3	49,3	28,8	0,84	0,52
KR „Notec”	38,2	4,4	20,5	18,4	13,7	2,8	7,1	5,3	41,1	33,1	0,72	0,27
Razem CZ PPGR	37,5	11,0	21,6	17,3	12,5	4,7	4,6	6,9	44,1	34,3	0,65	0,26
Pozostałe pgr	37,7	13,7	21,5	12,9	14,2	5,5	4,5	7,0	42,2	30,1	0,59	0,27
Ogółem pgr	37,6	11,1	21,6	17,1	12,5	4,7	4,6	6,9	44,1	34,1	0,65	0,26

^a Sztuki duże bez trzody chlewnej i drobleu przy przyjęciu 1/3 koni i bydła pracowników.

pośrednie, które z uwagi na wysoki udział w strukturze kosztów w bardzo poważnym stopniu przyczyniły się do wzrostu kosztów wszystkich ziemio-
 płodów, a zwłaszcza buraków cukrowych i pastewnych. Porównując
 wzrost kosztów poszczególnych grup nakładów z wzrostem cen środków
 produkcji można sądzić, że w szeregu przypadków nastąpiło ogranicze-
 nie wielkości ich zużycia. Jako przykład może służyć zmiana poziomu
 kosztów nawozów mineralnych. Wzrostowi kosztów nawożenia mineral-
 nego na 1 ha upraw od 10—30% towarzyszyło rzeczywiste zmniejszenie
 ilości wysianych nawozów, sięgające w niektórych ziemio-
 płodach ponad 10%.

Stosunkowo dużym zmianom kosztów na 1 ha towarzyszyły niewielkie
 zmiany w strukturze kosztów. Wyraźniejszy wzrost, w granicach od 2,0
 do 5,4 punktów wykazały jedynie koszty pośrednie. Udział kosztów bez-
 pośredniej pracy robotników wynosił od 4 do 23%. Podobnie jak w latach
 poprzednich najniższy udział kosztu pracy w całkowitym koszcie produk-
 cji mają zboża i inne rośliny uprawiane na ziarno, najwyższy zaś buraki
 cukrowe i pastewne.

Znacznie większe niż w nakładach na 1 hektar poszczególnych upraw
 były różnice wzrostu jednostkowych kosztów produkcji. Na skalę zmian
 kosztów 1 q wyraźny wpływ wywarły zmiany w poziomie plonów. Zbiory
 w 1976 r. były niekorzystne dla wielu ziemio-
 płodów, między innymi dla
 buraków cukrowych i pastewnych. Plony tych roślin, średnio dla 16 Zjed-
 noczeń, spadły w stosunku do plonów z roku poprzedniego o 30 q z 1 ha,
 skutkiem czego koszty produkcji 1 q korzeni wzrosły w stopniu znacznie
 wyższym niż koszty nakładów na 1 ha, bo o 70 i 46%. Spadek plonów
 był też główną przyczyną znacznego wzrostu jednostkowych kosztów pro-
 dukcji ziarna kukurydzy i strączkowych pastewnych (o 40—60%) oraz
 głównych roślin pastewnych, a mianowicie zielonek: z kukurydzy, łąk,
 pastwisk oraz poplonów. Relatywnie najmniej wzrosły koszty 1 q zbóż,
 rzepaku, a zwłaszcza ziemniaków tj. roślin których plony wzrosły lub co
 najmniej nie uległy zmniejszeniu w porównaniu do roku poprzedniego.

Ustalone ceny skupu zapewniały wyraźny wzrost opłacalności zbóż,
 roślin strączkowych jadalnych i pastewnych uprawianych na ziarno (ta-
 beła 13). Wyższy wskaźnik wzrostu cen żyta i owsa niż pozostałych zbóż
 był niewątpliwie słuszny, ich ceny przed regulacją były bowiem zdecy-
 dowanie nieopłacalne. Poprawa jaka nastąpiła nie była jednak dostatecz-
 nie duża, aby opłacalność żyta a zwłaszcza owsa zbliżyła się do poziomu
 opłacalności pszenicy i jęczmienia. Znaczny wzrost opłacalności zbóż był
 jednym z podstawowych czynników (poza działaniem administracyjnym)
 powodującym zwiększenie ich udziału w strukturze produkcji towarowej.
 Opłacalność innych roślin, poza zbożami i strączkowymi wzrosła tylko
 w przypadkach znaczniejszego przyrostu ich plonów. Przykładem jest
 poprawa opłacalności ziemniaków. Plony ziemniaków w 1976 r. osiągnęły
 poziom 187 q, podczas gdy w poprzedzającym roku wynosiły one 147 q.
 Mimo wyraźnej poprawy opłacalność produkcji ziemniaków w dalszym
 ciągu nie była w 1976/77 r. w stosunku do innych roślin wysoka. Wyraź-
 nie opłacalna pozostała produkcja rzepaku. Decydujące znaczenie dla
 utrzymania wysokiej opłacalności tej rośliny miał stosunkowo nieznaczny
 wzrost kosztów produkcji, który nie przekroczył niewielkiej podwyżki cen
 skupu. Wyjątkowo niekorzystnie przedstawiała się w 1976/77 r. opłacal-

Charakterystyka Zjednoczeń

Zjednoczenie PPGR	P l o n y ^a						
	Psze- nica ozima	Psze- nica jara	Zyto ozime	Jęcz- mień ozimy	Jęcz- mień jary	Owies	Kuku- rydza na ziarno
Białystok	30,1	24,3	26,0	—	28,7	27,0	—
Bydgoszcz	36,9	33,3	29,7	30,9	35,0	24,4	51,6
Gdańsk	43,2	39,6	32,1	41,4	36,3	29,9	—
Katowice	41,9	34,4	33,8	34,0	34,1	28,8	35,3
Kielce	41,3	—	29,7	—	36,8	25,6	—
Koszalin	35,7	26,6	27,3	27,4	28,5	24,3	—
Lublin	41,9	41,5	25,9	—	39,9	24,5	57,3
Łódź	41,0	28,4	32,0	26,5	37,0	26,4	54,6
Olsztyn	39,3	29,7	29,0	24,8	33,1	28,4	—
Opole	47,1	35,4	34,9	40,1	36,0	27,4	40,5
Poznań	38,2	32,5	31,9	30,4	33,7	21,9	43,8
Rzeszów	38,7	—	31,3	—	34,5	30,6	42,4
Szczecin	39,5	32,3	32,4	36,5	29,4	27,5	23,4
Warszawa	40,1	34,7	30,6	—	33,8	27,7	55,3
Wrocław	40,3	32,3	29,8	41,5	28,5	20,1	43,0
Zielona Góra	38,1	31,4	30,0	32,8	29,7	21,4	38,9
Razem Zj. PPGR	40,1	33,5	29,8	34,8	32,0	25,4	43,8
ZNRiO	45,9 ^b	.	36,8	40,9 ^c	.	33,4	40,7
ZHiOZ	42,8 ^b	.	33,0	38,7 ^c	.	33,0	48,0
KZRP	45,4 ^b	.	35,7	40,4 ^c	.	35,6	—
SZRP	33,5 ^b	.	33,5	28,0 ^c	.	23,5	27,0
KR „Noteć”	32,9 ^b	.	27,0	26,9 ^c	.	21,4	36,0
Razem CZ PPGR	40,1 ^b	.	30,1	33,0 ^c	.	26,3	43,6
Pozostałe pgr	42,1 ^b	.	32,9	37,9 ^c	.	29,6	54,5
Ogółem pgr	40,1 ^b	.	30,2	33,2 ^c	.	26,3	43,8

^a Zbiory 1976 r.

^b Dotyczy pszenicy ogółem.

^c Dotyczy jęczmienia ogółem.

^d Dotyczy rzepaku ogółem.

PPGR i innych (cd.)

Tabela 11

q/ha							
Rzepak ozimny	Groch	Buraki cukro- we	Buraki pastew- ne	Ziem- niaki	Kuku- rydza zielonka	Łąka siano	4 zboża
19,0	—	168	366	152	309	46	27,8
22,6	18,5	273	430	200	363	50	32,6
25,0	16,5	264	441	186	393	62	37,8
24,4	2,6	232	429	251	335	57	36,0
26,3	25,0	220	508	220	378	55	34,1
25,9	14,6	254	340	199	374	57	27,8
23,3	26,6	233	209	198	367	43	33,6
25,5	21,9	244	528	219	386	58	35,5
23,5	15,0	231	403	171	353	56	32,4
29,2	9,8	224	491	221	407	66	40,6
25,9	17,5	251	348	201	374	57	32,3
24,3	—	236	490	240	376	49	35,6
27,6	20,1	270	440	164	347	70	31,6
23,5	14,1	278	410	219	372	60	32,6
26,8	15,6	181	310	178	315	43	33,9
27,9	13,6	238	346	145	232	43	30,3
25,7	17,7	241	389	186	341	54	32,4
29,3 ^d	22,0	268	313	226	428	57	41,3
28,5 ^d	22,8	251	325	216	437	61	38,8
27,0 ^d	10,0	250	314	190	377	61	42,3
25,8 ^d	20,4	124	240	213	310	40	30,9
25,8 ^d	15,0	214	266	189	336	52	26,6
26,2 ^d	18,7	240	282	190	353	54	33,3
27,5 ^d	20,4	257	312	230	427	57	37,9
26,3 ^d	18,9	240	283	192	354	54	33,5

ność produkcji buraków cukrowych. Nawet pomijając spadek plonów tej rośliny, skala wzrostu kosztów produkcji 1 q korzeni buraka cukrowego stała w wyraźnej dysproporcji z relatywnie niewielkim wzrostem ich cen skupu.

W kosztach produkcji poszczególnych ziemiopłodów występują między Zjednoczeniami znaczne różnice. Dane obliczane corocznie w skali Zjednoczeń wskazują, że podstawowym czynnikiem różnicującym te koszty są różnice w uzyskiwanych plonach. Zestawienie zawierające średnie wielkości dla dwóch grup Zjednoczeń uszeregowanych według wzrastających plonów wybranych roślin, uwidacznia zależności zachodzące między wielkością plonów i kosztami produkcji w 1976/77 r. (tabela 14). We wszystkich podanych przypadkach koszty produkcji 1 q zdecydowanie niższe w grupie Zjednoczeń, które osiągnęły wyższe plony. Przytoczone dane te nie wskazują natomiast na jednoznaczne związki między wielkością plonów, a kosztami ogółem przypadającymi na 1 ha poszczególnych roślin. Mimo znacznych różnic w poziomie plonów, wartość nakładów ponoszonych na jednostkę powierzchni kształtowała się w obu grupach Zjednoczeń na zbliżonym poziomie. Widać natomiast wyraźną zależność między poziomem nakładów ponoszonych na nawozy mineralne a żyznością gleby. Wyższy poziom nawożenia mineralnego obserwuje się w tej grupie Zjednoczeń, w której dana roślina uprawiana była na gorszych glebach

Tabela 12

Koszty brutto na 1 ha, koszty jednostkowe oraz plony roślin w latach 1975/76 i 1976/77 (średnio dla 16 Zjednoczeń PPR)

Wyszczególnienie	Koszty brutto na 1 ha zł		Koszt 1 q zł		Plon q/ha	
	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77
Pszenica ozima	11 433	14 144	268	304	36,1	40,1
Pszenica jara	10 533	13 141	321	350	29,0	33,5
Zyto	10 432	12 422	309	357	28,3	29,8
Jęczmień ozimy	10 244	11 746	254	302	35,4	34,8
Jęczmień jary	10 041	11 854	305	334	29,4	32,0
Owies	10 144	12 163	367	439	24,9	25,4
Kukurydza — ziarno	13 148	15 073	195	311	58,2	43,8
Rzepak ozimy	13 152	14 716	522	573	25,2	25,7
Groch	12 968	15 926	619	786	17,8	17,7
Strączkowe pastewne — ziarno	11 079	13 407	922	1261	10,3	9,7
Buraki cukrowe	21 965	32 209	67	115	269	241
Ziemniaki	22 674	29 926	154	161	147	186
Okopowe pastewne	23 185	31 612	54	79	416	389
Kukurydza — zielonka	11 024	13 460	30	39	366	341
Koniczyna, lucerna — zielonka	8 472	10 766	26	35	282	282
Strączkowe i inne — zielonka	8 814	11 439	43	55	195	197
Łąka — zielonka	4 885	6 299	18	26	274	244
Pastwisko — zielonka	3 411	5 111	15	24	232	211
Poplony ozime — zielonka	7 082	8 431	43	55	163	154
Poplony jare — zielonka	4 601	6 069	48	71	96	86

i przy niższym nawożeniu obornikiem. Część stosowanych nawozów mineralnych ma w tej sytuacji charakter substytucyjny względem żyzności gleby.

Tabela 13

**Koszty jednostkowe i opłacalność produkcji głównych roślin towarowych
w 1975/76 i 1976/77 r.**
(średnio dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	Koszt jednostkowy 1 q zł (loco przedsiębiorstwo)			Cena 1 q ^a zł			Wskaźnik opłacalności %	
	1975/76	1976/77	1975/76	1975/76	1976/77	1975/76	1975/76	1976/77
			1976/77			1976/77		
Pszenvica ozima	268	304	113	417	584	140	156	192
Pszenvica jara	321	350	109	422	586	139	131	167
Zyto	309	357	116	316	512	162	102	143
Jęczmień ozimy	254	302	119	391	536	137	154	177
Jęczmień jary	305	334	110	394	542	138	129	162
Owies	367	439	120	318	503	158	87	115
Kukurydza — ziarno	195	311	159	460	591	128	236	190
Rzepak ozimy	522	573	110	968	1066	110	185	186
Buraki cukrowe	67	115	172	98	110	112	146	96
Ziemniaki	154	161	105	154	204	132	100	127
Groch	619	786	127	1600	1900	119	258	242
Strączkowe pastewne — ziarno	922	1261	137	1347	1944	144	146	154

^a Średnioważona cena ziarna i ziemniaków konsumpcyjnych i kwalifikowanych.

b) Jednostkowe koszty produkcji zwierzęcej

Zmiany nakładów¹, kosztów i opłacalności produkcji zwierzęcej kształtowały się nieco inaczej niż w produkcji roślinnej. Roczny koszt utrzymania 1 sztuki poszczególnych grup zwierząt wzrósł w stosunku do 1975/76 roku bardzo silnie bo od 28 do 37%. Relatywnie w najmniejszym stopniu wzrosły koszty utrzymania bydła mlecznego i cieląt, w największym koszty utrzymania trzody chlewnej. Wzrost kosztów utrzymania 1 sztuki inwentarza spowodowany został głównie wzrostem kosztów pasz. Pasje stanowią najpoważniejszą pozycję w strukturze kosztów, stąd wszelkie zmiany dotyczące tych nakładów mają decydujący wpływ na poziom kosztów produkcji zwierzęcej. W zależności od grupy zwierząt, koszt pasz przypadający na 1 sztukę rocznie zwiększył się od 38 do 50%, w tym koszt pasz treściwych od 49 do 63%. Pod wpływem zaistniałych zmian udział pasz w ogólnej wartości nakładów ponoszonych na utrzymanie zwierząt zwiększył się w porównaniu do roku poprzedniego o 4—7 punktów i wyniósł w 1976/77 r. — 57% w bydło mleczne, a ponad 72% w produkcji bydła rzeźnego i żywca wieprzowego.

Tabela 14

Plony i koszty

Grupy Zjednoczeń	Plon q/ha	Koszt na 1 ha zł	Koszt 1 q zł	Nawoże- nie mine- ralne na 1 ha zł	NPK na 1 ha gruntów ornych kg	Obornik na 1 ha gruntów ornych q	Udział gleb dobrych % /o
		Pszemica jara					
I Bk, Ko, Bg, Zg, Pz, Rz, Ol, Szcz	37,3	13667	313	1746	354	73	42
II Wa, Wr, Ł, Kl, Ka, Lb, Gd, Op	42,8	14607	294	1594	349	81	60
		Jęczmień jary					
I Ko, Wr, Bk, Szcz, Zg, Ol, Pz, Wa	30,4	11634	346	1245	359	74	43
II Ka, Rz, Bg, Op, Gd, Kl, Ł, Lb	35,8	12356	309	1097	340	78	61
		Rzepak ozimy					
I Bk, Bg, Lb, Ol, Wa, Rz, Ka, Gd	22,8	14996	658	1769	318	76	51
II Ł, Ko, Pz, Kl, Wr, Szcz, Zg, Op	27,1	14578	538	2081	374	74	45
		Buraki cukrowe					
I Bk, Wr, Kl, Op, Ol, Ka, Lb, Rz	205	33419	145	2228	349	75	50
II Zg, Ł, Pz, Ko, Gd, Szcz, Bg, Wa	258	31652	105	2202	355	75	46
		Ziemniaki					
I Zg, Bk, Szcz, Ol, Wr, Gd, Lb, Ko	176	30131	171	1762	351	71	45
II Bg, Pz, Wa, Ł, Kl, Op, Rz, Ka	211	29413	139	1463	358	82	52
		Wskaźnik wzrostu (I grupa = 100)					
		Pszemica ozima					
II	115	107	94	91	99	111	143
		Jęczmień jary					
II	118	106	89	88	95	105	142
		Rzepak ozimy					
II	119	97	82	118	118	97	88
		Buraki cukrowe					
II	126	95	72	99	102	100	92
		Ziemniaki					
II	120	98	81	83	102	115	116

Tabela 15

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (od.)

Wyszczególnienie	Obsada inwentarzem żywym na 100 ha użytków rolnych ^a									
	Ogółem szt. duże	Bydło szt. rzeźni- wiste	w tym krowy	Trzoda szt. rzeźni- wiste	w tym maciory	Owce szt. rzeźni- wiste	Drób szt. rzeźni- wiste	Zwie- rzęta futer- kowe szt. rzeźni- wiste	Konie szt. rzeźni- wiste	w tym robocze
Białystok	73,1	78,2	13,5	59,7	3,3	12,9	17,3	15,9	0,6	0,5
Bydgoszcz	88,3	81,5	20,1	127,7	8,5	33,3	35,4	—	1,3	1,0
Gdańsk	78,9	82,8	25,8	82,8	5,9	11,3	72,1	—	0,6	0,5
Katowice	88,8	82,4	33,3	143,5	12,7	5,4	193,1	13,6	0,9	0,6
Kielce	95,5	89,9	22,9	142,2	3,7	7,3	—	—	1,8	1,8
Koszalin	74,3	76,2	19,0	73,0	5,2	23,5	16,7	—	0,5	0,4
Lublin	71,8	76,1	12,9	66,7	3,5	1,4	33,1	—	0,7	0,7
Łódź	118,1	117,3	24,5	147,3	7,9	9,4	281,2	26,8	1,5	1,2
Olsztyn	82,3	78,8	18,6	111,3	6,1	24,5	33,5	19,3	0,6	0,6
Opole	78,3	81,6	24,2	76,5	5,0	15,4	76,9	5,7	0,3	0,3
Poznań	99,6	93,3	26,3	123,9	6,7	66,2	127,8	5,8	1,1	0,9
Rzeszów	108,7	111,1	18,7	102,4	7,8	45,4	—	—	0,9	0,7
Szczecin	78,3	76,5	18,4	93,2	5,9	34,7	45,4	1,1	0,4	0,3
Warszawa	105,6	95,6	25,6	182,8	8,3	8,5	456,1	20,0	1,1	0,9
Wrocław	85,2	90,5	23,0	74,0	4,4	14,7	104,9	3,9	0,5	0,5
Zielona Góra	84,0	86,3	16,0	80,4	4,2	31,1	34,1	0,4	0,4	0,4
Razem Zj. PPGR	84,0	83,7	20,6	94,5	5,7	27,1	66,8	5,5	0,7	0,6
ZNRIO	74,4	83,1	21,9	37,5	1,6	14,7	12,2	—	1,1	1,0
ZHIÖZ	75,4	72,2	22,1	61,5	3,5	37,1	106,6	14,9	5,5	3,2
KZRP	97,3	106,3	20,4	72,4	3,9	6,1	19,3	3,3	0,9	0,8
SZRP	64,2	69,9	18,4	31,2	1,7	36,7	27,7	5,3	0,7	0,4
KR „Noteć”	77,0	74,1	18,0	102,9	6,6	21,7	5,5	—	0,5	0,5
Razem CZ PPGR	82,0	82,4	20,6	86,0	5,2	26,7	61,4	5,5	1,1	0,8
Pozostałe pgr	87,6	89,7	22,7	79,0	5,1	36,7	147,5	0,8	1,1	0,9
Ogółem pgr	82,2	82,7	20,7	85,8	5,2	27,1	65,7	5,4	1,1	0,8

^a Na 30.VI. 1977 r.

Charakterystyka Zjednoczeń PPGR i innych (cd.)

Tabela 16

Wyszczególnienie	Wydajność zwierząt				
	mleczność ltr/krowę	młode opasy — przyrost kg/dzień	tuczniaki i warchlaki przyrost kg/dzień	wełna kg/szt. dorosła	jaja szt./nioske
Białystok	2980	0,528	0,343	3,27	154
Bydgoszcz	3369	0,630	0,419	4,29	178
Gdańsk	3091	0,564	0,388	3,65	211
Katowice	3274	0,564	0,393	3,04	185
Kielce	3301	0,562	0,390	4,00	—
Koszalin	3097	0,486	0,435	3,37	167
Lublin	3204	0,604	0,360	2,58	149
Łódź	3203	0,630	0,393	4,05	197
Olsztyn	3115	0,479	0,388	3,37	205
Opole	3396	0,593	0,418	4,08	213
Poznań	3407	0,498	0,369	3,87	201
Rzeszów	2838	0,546	0,401	2,96	—
Szczecin	2986	0,515	0,428	3,96	174
Warszawa	3296	0,571	0,360	2,96	203
Wrocław	3033	0,510	0,397	3,76	195
Zielona Góra	3124	0,569	0,361	4,28	216
Razem Zj. PPGR	3171	0,537	0,393	3,82	189
ZNRiO	3431	.	.	3,70	190
ZHiOZ	3733	.	.	3,89	183
KZRP	3332	.	.	3,23	171
SZRP	3052	.	.	3,51	182
KR „Noteć”	3230	.	.	3,47	199
Razem CZ PPGR	3239	.	.	3,65	196
Pozostałe pgr	3436	.	.	3,80	232
Ogółem pgr	3247	.	.	3,65	198

Zwiększenie kosztu pasz wynikało nie ze wzrostu ilości skarmianych pasz, gdyż różnice między obu latami były niewielkie, ile z kosztów jednostkowych pasz. Wzrosły bowiem nie tylko ceny pasz przemysłowych, ale również koszty produkcji pasz własnych. Świadczą o tym dane dotyczące poziomu zużycia pasz i ich kosztów jednostkowych dla podstawowych grup zwierząt w 1975/76 i 1976/77 roku przedstawione w tabeli 17.

Wydajność jednostkowa zwierząt utrzymała się w 1976/77 r. na poziomie zbliżonym do wydajności z 1975/76 r. skutkiem czego zmiany w jednostkowych kosztach poszczególnych produktów odpowiadają wielkości wzrostu rocznych kosztów utrzymania 1 sztuki inwentarza (tabela 18).

Koszty produkcji żywca wieprzowego w dużym stopniu obciążone są wysokimi kosztami produkcji prosiąt. Koszt produkcji 1 kg żywca wieprzowego uwzględniający udział kosztu prosięcia z własnej produkcji przedsiębiorstw jest o 15% wyższy w stosunku do kosztów ponoszonych na uzyskanie 1 kg przyrostu warchlaków i tuczników. Natomiast uwzględnienie kosztu produkcji cielęcia w kosztach produkcji żywca bydłowego powoduje, że koszt 1 kg żywca jest niższy od kosztu 1 kg przyrostu młodego bydła o 25%, zwiększając tym samym opłacalność jego produkcji.

Tabela 17

Zużycie i koszt jednostek owsianych i pasz treściwych w produkcji bydła i trzody chlewnej w latach 1975/76 i 1976/77 (średnia dla 16 Zjednoceń PGR)

Wyszczególnienie	Zużycie pasz w jednostkach pokarmowych (owsianych)		Koszt 1 jednostki pokarmowej paszy zł		Zużycie pasz treściwych q		Koszt 1 q paszy treściwej zł	
	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77
	Bydło mleczne (na 1 krowę rocznie)	4858	4993	2,04	2,74	6,80	6,01	323
Jadłowizna (na 1 szt. rocznie)	3182	3223	2,06	2,78	4,59	4,03	326	544
Cielęta (na 100 kg przyrostu)	430	430	4,03	5,59	2,04	1,86	336	573
Bydło opasowe (na 100 kg przyrostu od urodzenia do sprzedaży)	1090	1120	2,26	3,24	3,41	3,23	330	552
Warchlaki i tuczniaki (na 100 kg przyrostu)	590	590	3,50	5,09	4,74	4,84	335	510
Maciory (na 1 szt. rocznie)	2187	2345	3,50	5,13	16,82	18,03	336	503

Tabela 18

**Koszty jednostkowe i opłacalność produkcji zwierzęcej
w latach 1975/76 i 1976/77
(średnia dla 16 Zjednoczeń PPGR)**

Wyszczególnienie	Koszt utrzy- mania 1 sztu- ki rocznie zł		Wydajność roczna na 1 sztukę		Koszt jednostki produktu zł (loco przedsiębiorstwo)		Cena jednostki produktu zł		Wskaźnik opłacalności o/o	
	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77	1975/76	1976/77
					o/o				o/o	
Krowy — mleko	18558	23910	3175 ltr	3140 ltr	4,98	6,69	4,10	5,20	82	78
Jałowizna	9567	12727								
Cielęta — przyrost	6227	7891	206 kg	201 kg	28,80	37,50	28,00	38,00	97	101
Młode bydło opasowe — żywiec	10947	14246	197 kg	196 kg	38,3	50,1	29,0	37,0	76	74
Tuczniaki — żywiec	4391	5946	142 kg	143 kg	33,4	45,7	31,5	41,0	94	90
Maciory — prosięta	12639	17412	14,0 szt	13,9 szt.	854	1023	670 ^a	780 ^a	78	65
Owce ^b — wełna	1952	2585	3,8 kg	3,8 kg	205	290	252	252	100	123

^a Cena z uwzględnieniem 20% dopłaty za terminową dostawę przy sprzedaży w ramach kooperacji.

^b Dotyczy przeliczeniowej sztuki dorosłej.

Ceny produktów zwierzęcych wzrosły w porównaniu do poprzedniego roku dość znacznie, bo od 16 do 36%. Skala ich wzrostu nie dorównywała jednak podwyższonym kosztom produkcji, skutkiem czego opłacalność wszystkich podstawowych produktów zwierzęcych nie tylko nie wzrosła w stosunku do roku poprzedniego, ale nawet uległa wyraźnemu pogorszeniu. Z wyjątkiem żywca cielecego, którego produkcja znajduje się na granicy opłacalności, inne główne towarowe zwierzęce produkty w warunkach cen skupu obowiązujących w 1976/77 r. pozostały w poważnym stopniu nieopłacalne. Szczególnie niekorzystnie przedstawia się opłacalność produkcji mleka i żywca wołowego oraz prosiąt. Prosięta jednak w niewielkim zakresie są przedmiotem sprzedaży poza PPRG.

Podobnie jak w produkcji roślinnej również i w produkcji zwierzęcej występuje ścisły związek między wydajnością a jednostkowymi kosztami produktów. Obrazuje to zestawienie, w którym przedstawiono wskaźniki produkcji zwierzęcej dla dwu grup Zjednoczeń uszeregowanych według wzrastającej wydajności każdego rodzaju zwierząt (tabela 19). W każdym przypadku wraz ze wzrostem wydajności obniżają się znacząco jednostkowe koszty produktów a ponadto z reguły poprawia się techniczna efektywność żywienia. Przytoczone dane wskazują jednocześnie na wyraźną dodatnią współzależność między wydajnością zwierząt, a rocznym kosztem utrzymania 1 sztuki, co w powiązaniu z kosztami jednostkowymi wskazuje na celowość intensywnego chowu zwierząt. Wyjątek od tej prawidłowości stanowi bydło mleczne. Przyczyn tego zjawiska należy się dopatrywać w czynnikach, które nie znajdują bezpośredniego odbicia w strukturze ponoszonych nakładów. Obserwacja prawidłowości występujących między wydajnością roczną zwierząt, a poszczególnymi rodzajami nakładów pozwala ponadto stwierdzić, że wzrost wydajności uzyskiwany jest w wielu przypadkach przy wzrastającym zużyciu pasz treściwych. Tendencja ta w przypadku bydła mlecznego lub żywca wołowego może mieć pewne uzasadnienia w zasobności przedsiębiorstw w użytki zielone, generalnie jednak traktować ją trzeba jako zjawisko negatywne.

Koszty i opłacalność produkcji rolniczej

Koszty i opłacalność produkcji rolniczej, z uwzględnieniem działów produkcji roślinnej i zwierzęcej przedstawiono posługując się kosztami i opłacalnością przeliczeniowej jednostki zbożowej. Jednostka zbożowa jest najczęściej stosowaną naturalną jednostką przeliczeniową pozwalającą na wyrażenie całej produkcji roślinnej i zwierzęcej przedsiębiorstwa (Zjednoczenia) jedną liczbą. Określenie wielkości produkcji w jednostkach zbożowych jest przydatne dla oceny wielkości i dynamiki produkcji, niezależnie od zmian cen zachodzących w kolejnych latach, a ponadto do oceny zmiany w opłacalności produkcji rolniczej, zwłaszcza jej części towarowej. Ujemną stroną tego miernika jest niedostateczna precyzyjność współczynników stosowanych przy przeliczaniu poszczególnych produktów na jednostki zbożowe. Współczynniki te nie różnicują produktów pod względem jakości, gatunku, standardu itp. co nie pozwala na całkowicie obiektywne porównanie, pod względem produkcyjnym, przedsiębiorstw

różniących się jakością (intensywnością) produkcji. Wada ta nie ma istotnego znaczenia przy porównywaniu opłacalności produkcji. Wyższym kosztem ponoszonym na produkty wysokiej jakości odpowiadają z reguły wyższe ceny, stąd stosunek wartości 1 jednostki zbożowej towarowej produkcji do kosztów, oddaje rzeczowy poziom opłacalności.

Wydajność i koszty produkcji zwierzęcej

Tabela 19

Grupy Zjednoczeń	Wydajność roczna od 1 sztuki ltr, kg szt	Koszt utrzymania 1 sztuki rocznie zł	Koszt produkcji 1 litra, kg, szt zł	Pasze treściwe na 1 sztukę rocznie q	Udział pasztwisk w użytkach rolnych %	Jednostki pokarmowe na 1 ltr, kg
Bydło mleczne (mleko)						
I Rz, Bk, Szcz, Wr, Ko, Ol, Gd, Zg	3032	24419	7,09	5,92	10,6	1,7
II Lb, Ł, Wa, Ka, Kl, Op, Bg, Pz	3321	23059	6,07	6,17	5,4	1,4
Cielęta (przyrost żywej wagi)						
I Bk, Rz, Lb, Ł, Bg, Wa, Gd, Szcz	187	7841	40,0	3,90	10,5	4,6
II Zg, Ka, Ol, Ko, Wr, Pz, Op, Kl	212	7930	35,7	3,63	7,8	3,9
Młode bydło opasowe (przyrost żywej wagi)						
I Ol, Ko, Pz, Wr, Szcz, Bk, Rz, Kl	184	13748	63,3	7,96	10,2	4,2
II Gd, Ka, Zg, Wa, Lb, Ł, Bg, Op	215	15027	60,1	8,84	7,1	4,4
Chlewnia macior (prosięta)						
I Bk, Lb, Zg, Ol, Op, Wr, Rz, Kl	11,5	16923	1408	18,20	11,5	
II Gd, Ł, Pz, Szcz, Ka, Wa, Bg, Ko	15,4	17739	1111	17,91	7,0	
Tucz trzody chlewnej (przyrost żywej wagi)						
I Bk, Wa, Zg, Lb, Pz, Gd, Kl, Ol	135	5762	40,6	6,67	9,9	6,1
II Ka, Ł, Wr, Rz, Op, Bg, Szcz, Ko	152	6153	38,6	7,21	7,9	5,6
Wskaźnik wzrostu (I grupa = 100)						
			Bydło mleczne			
II	110	94	86	104	51	82
			Cielęta			
II	113	101	89	93	74	85
			Młode bydło opasowe			
II	117	109	95	111	70	105
			Chlewnia macior			
II	134	105	79	98	61	
			Tucz trzody chlewnej			
II	113	107	95	108	80	92

Fizyczny rozmiar rolniczej produkcji globalnej liczony w jednostkach zbożowych, osiągnął w 1976/77 r. średnio dla 16 Zjednoczeń poziom 64,5 jednostek zbożowych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych. W porównaniu do poziomu z roku poprzedniego (62,8 j.zb.) stanowi to wzrost o 2,7%. Na wzrost ten w jednakowym stopniu złożył się przyrost globalnej produkcji roślinnej jak i zwierzęcej (tabela 20). Wydatniej niż produkcja globalna, bo o 6%, — wzrosła wielkość produkcji towarowej. W 1976/77 r. wynosiła ona 38,8 jednostek zbożowych na 1 ha, w roku 1975/76 36,6 j.zb. Nieco większy był wzrost towarowej produkcji roślinnej (8,8%) niż zwierzęcej (4,1%).

Tabela 20

Produkcja globalna i towarowa w jednostkach zbożowych na 1 ha użytków rolnych w latach 1975/76 i 1976/77 (średnia dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	1975/76	1976/77	$\frac{1976/77}{1975/76}$
Produkcja globalna			
roślinna	37,9	38,9	102,6
zwierzęca	24,9	25,9	102,8
razem	62,8	64,5	102,7
Produkcja towarowa			
roślinna	14,7	16,0	108,8
zwierzęca	21,9	22,8	104,1
razem	36,6	38,8	106,0

W stosunku do roku poprzedniego nastąpiły pewne zmiany w strukturze produkcji towarowej. Dotyczyły one głównie produkcji roślinnej. Średnio w skali 16 Zjednoczeń nastąpił niewielki wzrost udziału produkcji roślinnej w ogólnej produkcji towarowej wyrażonej w jednostkach zbożowych (z 40,2% do 41,2%). W poszczególnych Zjednoczeniach, a zwłaszcza takich jak Olsztyn, Rzeszów, Lublin, Opole wzrost był znacznie większy i wyniósł od 5 do 10 punktów. We wszystkich Zjednoczeniach z wyjątkiem Zjednoczenia Poznań wyraźnie wzrósł udział zbóż w produkcji towarowej roślinnej. Średnio dla 16 Zjednoczeń udział ten zwiększył się z 47% w roku poprzednim do 53% w 1976/77 r. W pięciu Zjednoczeniach udział zbóż zwiększył się od 10—20 punktów, w ośmiu 5—10 punktów (tabela 21).

Zmiana cen skupu produktów rolnych z lipca 1976 roku spowodowała, że skala wzrostu wartości produkcji towarowej (bez dotacji) była znacznie większa od wzrostu fizycznych rozmiarów tej produkcji. Wpływy pieniężne ze sprzedaży, łącznie produkcji roślinnej i zwierzęcej wynosiły w 1976/77 r. średnio dla 16 Zjednoczeń 20 tys. zł na 1 ha użytków rolnych. W odniesieniu do poziomu z 1975/76 r. (16 tys. zł) przyrost pieniężny wartości produkcji towarowej wyniósł 25%, był więc ponad czterokrotnie wyższy od wzrostu rzeczowego rozmiaru tej produkcji wyrażonego w jednostkach zbożowych.

Tabela 21
Produkcja towarowa w jednostkach zbożowych na 1 ha użytków rolnych w 1976/77 r.

Zjednoczenie PPGR	Produkcja roślinna							Produkcja zwierzęca						Ogółem produkcja roślinna i zwierzęca
	zboża	w tym: pszenica	rzepak	buraki cukrowe	ziemniaki	inne	razem	budyła mleczne	w tym: mleko	młode budyła opasowe	tucz trzody chlewnej	inne	razem	
Białystok	6,2	1,0	1,9	0,5	0,5	0,6	9,7	3,6	3,4	7,0	5,0	4,8	20,4	30,1
Bydgoszcz	8,6	2,6	1,5	3,5	0,7	2,6	16,9	6,0	5,6	6,2	8,5	5,5	26,2	43,1
Gdańsk	10,4	5,7	1,7	2,4	0,6	2,1	17,2	7,3	6,4	5,1	5,9	3,7	22,0	39,2
Katowice	8,0	2,9	3,6	2,6	1,4	6,5	22,1	10,6	9,5	3,4	10,3	6,5	30,8	52,9
Kielce	6,6	2,2	0,9	1,5	0,9	9,1	19,0	6,9	6,4	9,0	7,9	10,2	34,0	53,0
Koszalin	7,4	1,2	2,2	0,8	1,6	0,9	12,9	5,1	4,6	4,7	4,0	3,3	17,1	30,0
Lublin	6,6	2,7	2,4	1,3	0,5	4,3	15,1	3,5	3,4	8,0	3,9	3,5	18,9	34,0
Łódź	8,1	2,4	2,3	2,6	0,7	6,3	20,0	7,4	6,8	12,4	11,9	10,0	41,7	61,7
Olsztyn	7,8	2,0	1,5	0,8	0,9	1,4	12,4	4,9	4,5	5,9	5,0	4,0	19,8	35,2
Opole	10,4	6,6	4,7	3,5	1,0	4,5	24,1	7,2	6,7	6,0	5,9	4,1	23,2	47,3
Poznań	7,8	1,9	3,0	4,0	0,8	3,6	19,2	7,8	7,3	6,0	8,0	7,2	29,0	48,2
Rzeszów	2,8	1,4	2,7	1,5	0,3	2,2	9,4	4,4	4,3	10,7	5,1	5,2	25,4	34,8
Szczecin	9,1	2,1	2,8	2,3	1,2	1,9	17,3	4,8	4,3	4,9	5,9	3,8	19,4	36,7
Warszawa	7,6	1,6	0,9	1,4	1,4	5,8	17,1	7,4	6,8	7,1	14,5	9,0	38,0	55,1
Wrocław	8,5	5,4	3,3	2,5	0,6	2,9	17,8	6,0	5,6	5,2	4,6	6,1	21,9	39,7
Zielona Góra	7,5	1,6	3,0	1,6	0,6	2,0	14,7	4,7	4,1	6,8	5,3	5,2	22,0	36,7
Srednia	8,1	2,7	2,5	2,1	0,9	2,4	16,0	5,8	5,3	5,9	6,1	5,0	22,8	38,8
%/o	20,9	7,0	6,4	5,4	2,3	6,2	41,2	15,0	13,7	15,2	15,7	12,9	58,8	100,0

Nowo wprowadzone ceny skupu w większym stopniu przyczyniły się do wzrostu wartości produkcji zwierzęcej aniżeli roślinnej. Licząc w cenach realizacji, cena uzyskiwana za jednostkę zbożową produkcji towarowej wzrosła średnio o 20% (z 450 do 538 zł), w tym produkcji roślinnej o 17% (z 419 do 491 zł), zwierzęcej o 21% (z 470 do 569 zł). W poszczególnych Zjednoczeniach proporcje te mogły kształtować się odmiennie w zależności od różnic w strukturze produkcji.

Dokonana w 1976 roku podwyżka cen większości środków produkcji i usług, oraz wzrost płac pracowników zatrudnionych w PPGR spowodowały, że jednostkowe koszty produkcji rolniczej w 1976/77 r. kształtowały się, w porównaniu z poprzednim rokiem, na znacznie wyższym poziomie. Średnio, koszt przeliczeniowej jednostki zbożowej produkcji globalnej, wzrósł o 28%. W znaczniejszym stopniu zwiększyły się koszty produkcji zwierzęcej niż roślinnej. Koszt jednostki zbożowej globalnej produkcji roślinnej był wyższy w stosunku do kosztu z poprzedniego roku o 23%, koszt jednostki globalnej produkcji zwierzęcej wzrósł w tym samym czasie o 31%.

Koszty produkcji przeliczeniowych jednostek zbożowych poszczególnych produktów zwierzęcych i roślinnych wykazują duże zróżnicowanie, różna też była skala wzrostu kosztów w ciągu ostatniego roku. Rozpiętość w kosztach jednostki zbożowej produkcji roślinnej kształtowała się jak 1:5,1 w produktach zwierzęcych 1:2,7. Mimo pewnych zmian w proporcjach kosztów produkcji, podział na produkty wykazujące najwyższe lub najniższe koszty jednostki przeliczeniowej pozostał podobny jak w latach poprzednich. Najtańszą jednostkę przeliczeniową w produkcji roślinnej uzyskiwano z pastwisk, łąk i mieszanek motylkowych. Do roślin o najwyższych kosztach należały w dalszym ciągu strączkowe pastewne uprawiane na ziarno oraz buraki pastewne a nawet ziemniaki (tabela 22). W produkcji zwierzęcej najtańszą jednostkę zbożową dał tucz trzody chlewnej oraz produkcja mleka. Krańcowo wysokich kosztów, odbiegających od wszystkich pozostałych produktów zwierzęcych, wymaga produkcja prosiąt (tabela 23). Średni koszt jednostki zbożowej globalnej produkcji zwierzęcej, który wynosił 721 zł był ponad dwukrotnie wyższy od kosztu tejże jednostki w produkcji roślinnej (323 zł). Należy jednocześnie podkreślić, że w 1976/77 r. różnice w kosztach jednostek przeliczeniowych występujące między Zjednoczeniami były znacznie mniejsze niż w roku poprzednim. Rozpiętość w koszcie jednostki zbożowej produkcji roślinnej wynosiła w 1975/76 r. jak 1:1,29, natomiast w omawianym roku jak 1:1,17. W produkcji zwierzęcej zmiana była jeszcze wyraźniejsza. Zróżnicowanie w koszcie jednostki zbożowej produkcji zwierzęcej zmniejszyło się między krańcowymi Zjednoczeniami ze stosunku 1:1,32 do proporcji 1:1,14.

Opłacalność produkcji obliczono dla towarowej części produkcji, porównując ceny i koszty przeliczeniowej jednostki zbożowej produktów towarowych. Cenę jednostki zbożowej produkcji towarowej ustalono na podstawie wpływów pieniężnych ze sprzedaży produktów, natomiast koszt jednostki obliczono na podstawie struktury rzeczowej produkcji towarowej.

Wskaźnik opłacalności obliczony dla całej towarowej produkcji rolniczej kształtował się średnio dla 16 Zjednoczeń PPGR, poniżej granicy opłacalności, gdyż wynosił 95%. Na wynik ten składa się wysoko opłacal-

Koszt produkcji jednostki zbożowej globalnej

Lp.	Zjednoczenie PPGR	Pszonica ozima	Pszonica jara	Żyto	Jęczmień ozimy	Jęczmień jary	Owies	Kukurydza ziarno	Rzepak ozimy	Groch	Strączkowe pastewne ziarno
1	Białystok	377	436	381	—	344	370	—	369	—	630
2	Bydgoszcz	307	317	322	332	292	411	201	327	496	1210
3	Gdańsk	298	298	369	287	314	401	—	334	630	634
4	Katowice	277	328	310	321	320	371	328	334	3493	1007
5	Kielce	268	—	317	—	273	389	—	259	353	1172
6	Koszalin	319	400	361	366	348	422	—	279	575	1229
7	Lublin	269	254	393	—	254	426	193	300	328	1053
8	Łódź	288	385	322	389	275	388	197	293	412	741
9	Olsztyn	299	379	358	435	322	376	—	298	557	617
10	Opole	266	347	335	296	318	440	309	291	1000	1113
11	Poznań	291	322	300	321	283	443	215	265	493	1129
12	Rzeszów	326	—	348	—	326	387	296	333	—	736
13	Szczecin	299	349	322	288	358	394	483	262	458	1844
14	Warszawa	283	310	326	—	310	384	188	306	597	1057
15	Wrocław	298	360	359	262	376	535	263	287	596	2088
16	Zielona Góra	285	333	318	296	338	474	264	239	618	2332
17	Średnia	296	337	337	296	323	414	249	287	516	949

Tabela 22

produkcji roślinnej zebranej w 1976 r. w złotych

Buraki cukrowe przemysłowe	Buraki pastewne	Ziemiaki	Kukurydza zielonka	Strączkowe i sonecznik zielonka	Koniczyna i lucerna zielonka	Poplony ozime	Poplony jare	Łąka zielonka	Pastwisko zielonka	Sredni koszt j. zboż. produkcji roślinnej	Lp.
634	861	797	319	489	222	397	—	197	144	308	1
360	687	622	267	596	238	414	459	216	234	330	2
438	765	764	292	519	262	482	579	208	187	326	3
461	740	544	311	644	221	362	559	255	198	327	4
430	572	554	234	542	251	358	447	252	278	309	5
388	864	627	272	448	225	366	422	174	219	335	6
433	1483	622	279	686	271	386	—	248	190	318	7
415	590	575	265	553	226	364	302	207	253	308	8
428	750	666	282	431	232	412	208	179	144	304	9
475	658	604	285	614	228	525	627	203	165	315	10
338	721	504	274	536	205	403	392	186	194	295	11
503	713	563	315	602	335	477	510	226	219	327	12
372	694	708	313	528	212	474	851	157	183	327	13
357	730	562	261	554	256	363	447	229	246	321	14
525	876	680	337	627	233	442	470	254	207	348	15
386	798	772	428	629	255	430	713	223	183	345	16
405	740	645	303	522	231	421	544	198	186	323	17

Tabela 23

Koszt produkcji jednostki zbożowej globalnej produkcji zwierzęcej w złotych

Zjednoczenie PPGR	Bydło mleczne	Cieleta	Jało- wizna	Młode bydło opasowe	Chlew- nia macior	Tucz trzody chlewnej	Owce	Sredni koszt j.zb. produkcji roślinnej i zwierzęcej	Sredni koszt j.zb. produkcji zwierzęcej
Białystok	582	614	730	765	1859	763	704	710	465
Bydgoszcz	572	561	1015	724	1364	635	677	692	483
Gdańsk	639	719	1020	736	1304	697	746	742	488
Katowice	585	618	944	810	1222	642	774	682	484
Kielce	559	549	853	754	1722	707	520	680	487
Koszalin	617	571	980	885	1328	675	751	740	485
Lublin	622	660	982	852	1659	711	762	766	492
Łódź	559	531	952	741	1288	624	524	669	477
Olsztyn	577	490	965	828	1416	645	659	702	458
Opole	628	653	999	807	1790	668	664	741	465
Poznań	497	602	889	761	1616	716	643	676	454
Rzeszów	599	668	1101	774	1512	661	703	752	531
Szczecin	666	675	995	808	1436	717	698	768	491
Warszawa	526	516	879	720	1299	680	630	671	488
Wrocław	611	555	926	795	1634	686	638	721	493
Zielona Góra	646	593	934	862	1715	696	649	761	514
Srednia	595	602	949	801	1476	685	674	721	482

na towarowa produkcja roślinna dla której relacje ceny do kosztów jednostki zbożowej wynosiły 138% oraz zdecydowanie nieopłacalna produkcja zwierzęca, której ceny uzyskiwane za jednostkę zbożową pokrywały zaledwie 80% jej kosztu.

Niedostateczna opłacalność produkcji zwierzęcej przy relacjach cen obowiązujących w 1976/77 r. miała miejsce we wszystkich Zjednoczeniach. Zaledwie w 4 Zjednoczeniach (Katowice, Kielce, Łódź, Warszawa) — wskaźnik opłacalności tej produkcji był wyższy od 90%. W żadnym jednak nie przekraczał 100%. Wyniki wszystkich Zjednoczeń wskazują natomiast na pełną opłacalność produkcji roślinnej przy obowiązujących cenach skupu (tabela 24).

Porównanie wskaźników opłacalności z 1976/77 r. ze wskaźnikami z roku poprzedniego dowodzi, że w omawianym roku opłacalność produkcji rolniczej w PPGR pogorszyła się. Relacja ceny do kosztu jednostki zbożowej dla całej produkcji towarowej wynosząca w roku 1976/77 95%, w roku 1975/76 kształtowała się na poziomie 98% (tabela 25).

Różnica w kierunku i skali zmian opłacalności produkcji roślinnej i zwierzęcej wskazuje, że pogorszenie to nastąpiło głównie wskutek obniżenia się opłacalności produkcji zwierzęcej. Podczas gdy wskaźnik opłacalności produkcji roślinnej zwiększył się w analizowanym roku o 13 punktów w stosunku do roku poprzedniego (z 125 do 138%), opłacalność produkcji zwierzęcej obniżyła się w tym samym czasie o 7 punktów (z 87 do 80%).

Opłacalność produkcji PPGR w znacznym stopniu regulowana jest przez system dotacji, z których podstawowa część ma charakter dopłat do cen zbytu produktów rolnych, umożliwiających pokrycie kosztów produkcji. Ogólna wartość dotacji o tym charakterze wynosiła w dwu kolejnych latach średnio w 16 Zjednoczeniach 3410 zł i 9000 zł w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych. Jak już nadmieniano wskutek zmian w systemie finansowym PPGR, w ciągu ostatniego roku znacznie zwiększył się zarówno poziom jak i udział dotacji do poziomu produkcji netto. Wysokość tych dotacji w roku 1975/76 w przeliczeniu na 1 ha wynosiła 670 zł, a w 1976/77 roku 6100 zł. Jeżeli, podobnie jak w latach poprzednich, do wartości przychodów pieniężnych za sprzedaną produkcję doliczy się dotacje do poziomu produkcji netto wówczas produkcja towarowa Zjednoczeń 1976/77 okaże się w pełni opłacalna, i to nie tylko produkcja roślinna, ale w większości Zjednoczeń także zwierzęca. Jedynie w 6 Zjednoczeniach cena realizacji produkcji zwierzęcej powiększona o dotacje do poziomu produkcji końcowej netto nie równoważyła poniesionych kosztów. W roku 1975/76 dotyczyło to wszystkich w zasadzie Zjednoczeń, z wyjątkiem zaledwie dwóch.

Struktura jednostkowych kosztów w układzie rodzajowym

Zamieszczone w aneksie nakłady ponoszone na 1 ha upraw i 1 sztukę zwierząt przedstawiają poszczególne składniki w tzw. kalkulacyjnym ujęciu kosztów. Większość wykazanych elementów stanowią koszty złożone, powstałe z większej liczby prostych kosztów rodzajowych. Złożoność tych

Opłacalność jednostki zbożowej

Zjednoczenie PPGR	Produkcja roślinna					Produkcja	
	Koszt jedno- stki zbo- żowej zł	cena jednostki zbożowej zł		wskaźnik opłacalności %		Koszt jednost- ki zbo- żowej zł	cena jed zbożo faktycz- nie uzy- skana
		faktycz- nie uzyskana	z dopła- tą do po- ziomu produk- cji koń- cowej netto	według cen rea- lizacji	z uwz- ględnie- niem dopłaty do po- ziomu produk- cji koń- cowej netto		
Białystok	409	437	555	107	136	725	522
Bydgoszcz	351	477	621	136	177	670	571
Gdańsk	366	525	680	143	186	724	565
Katowice	363	573	749	158	206	653	628
Kielce	335	769 ^a	1008	230	301	691	673
Koszalin	390	487	638	125	164	744	550
Lublin	347	600 ^a	826	173	238	776	577
Łódź	334	595	796	178	238	667	616
Olsztyn	367	451	588	123	160	706	529
Opole	342	527	708	154	207	722	566
Poznań	309	460	608	149	197	665	568
Rzeszów	375	555	684	148	182	725	558
Szczecin	365	431	572	118	157	743	553
Warszawa	357	634 ^a	793	178	222	662	626
Wrocław	366	511	667	140	182	718	565
Zielona Góra	331	473	596	143	180	766	603
Srednia	356	491	640	138	180	713	569

^a Stosunkowo wysoka średnia cena przeliczeniowej jednostki zbożowej wynika z większego niż w innych Zjednoczeniach udziału cennych upraw ogrodniczych oraz kwalifikatów roślin rolniczych w produkcji towarowej.

Tabela 24

produkcji towarowej 1976/77

zwierzęca			Razem				
nostki wej zł	wskaźnik opłacalności %		Koszt jednost- ki zbo- zowej zł	wskaźnik opłacalności %		cena jednostki zbożowej zł	
	według cen reali- zacji	z uwz- ględnie- niem dopłaty do po- ziomu produk- cji koń- cowej netto		fakty- cznie uzys- kana	z dopłatą do po- ziomu produk- cji koń- cowej netto	według cen rea- lizacji	z uwz- ględnie- niem dopłaty do po- ziomu produk- cji koń- cowej netto
663	72	91	616	495	628	80	102
743	85	111	547	535	697	98	127
732	78	101	569	548	710	96	125
821	96	126	543	606	792	112	146
883	97	128	592	707	927	119	157
720	74	97	590	524	686	89	116
794	74	102	601	587	808	98	134
824	92	124	570	609	815	107	143
689	75	98	575	500	651	87	113
761	78	105	535	547	735	102	137
751	85	113	523	526	695	101	133
688	77	95	637	557	687	87	108
733	74	99	567	498	660	88	116
783	95	118	580	628	785	108	135
737	79	103	555	542	707	98	127
760	79	99	594	553	697	93	117
742	80	104	567	538	701	95	124

**Porównanie opłacalności jednostki zbożowej produkcji towarowej
w latach 1975/76 i 1976/77
(średnia dla 16 Zjednoczeń PPR)**

Wyszczególnienie	1975/76	1976/77	$\frac{1976/77}{1975/76}$
Koszt produkcji jednostki zbożowej produkcji towarowej			
roślinnej	336	356	106
zwierzęcej	543	713	131
średnio	460	567	123
Cena uzyskana za jednostkę zbożową			
roślinną: bez dotacji ^a	419	491	117
z dotacją ^b	436	640	147
zwierzęcą: bez dotacji ^a	470	569	121
z dotacją ^b	489	742	152
średnio: bez dotacji ^a	450	538	120
z dotacją ^b	468	701	150
Wskaźnik opłacalności %			
prod. roślinna: bez dotacji ^a	125	138	110
z dotacją ^b	130	180	138
prod. zwierzęca: bez dotacji ^a	87	80	92
z dotacją ^b	90	104	116
średnio: bez dotacji ^a	98	95	97
z dotacją ^b	102	124	122

^a Ceny skupu

^b Ceny skupu powiększone o dotacje do poziomu produkcji krańcowej netto.

składników wynika z techniki obliczania kosztów, zgodnie z którą pewne koszty rodzajowe grupowane są na przejściowych rachunkach rozdzielczych, a końcowe sumy tych rachunków dzielone są między rachunki główne.

Gdyby w technice liczenia kosztów przyjęto zasadę dzielenia każdego nakładu rodzajowego bezpośrednio na rachunki główne, bez uprzedniego grupowania ich na rachunkach przejściowych, wówczas struktura kosztów jednostkowych uwidoczniłaby poszczególne koszty rodzajowe. Zestawienie rodzajowego układu kosztów jest bardziej pracochłonne niż wyliczenie kosztów w układzie kalkulacyjnym, a przy obu technikach liczenia suma kosztów produkcji poszczególnych produktów jest identyczna.

W tabeli 26 przedstawione są przykładowo koszty w ujęciu rodzajowym obliczone dla wybranych produktów roślinnych i zwierzęcych. W ich strukturze występują elementy na pozór niezwiązane z daną produkcją np. pasze treściwe w nakładach na rośliny, lub nawozy mineralne w kosztach produktów zwierzęcych. Wynika to z wzajemnych związków produkcyjnych poszczególnych działów i gałęzi przedsiębiorstw rolnych. Z tego też względu poszczególne elementy kosztów rodzajowych są wielkościami zagregowanymi, np. pozycja „płace” obejmuje nie tylko wynagrodzenie pracowników zatrudnionych bezpośrednio przy produkcji określonej rośliny czy grup zwierząt, ale również płace osób zatrudnionych w in-

nych działach, które również świadczą na rzecz konkretnych produktów (np. przy remontach środków trwałych, transporcie środków produkcji i produktów, obsłudze koni itp.).

Porównanie struktury kosztów jednostkowych w układzie rodzajowym z lat 1975/76 i 1976/77 dla wybranych roślin i produktów zwierzęcych wskazuje, że w ciągu ostatniego roku, mimo poważnego wzrostu jednostkowych kosztów produkcji, zmiany proporcji między poszczególnymi składnikami kosztów nie były duże. Różnice udziału większości elementów w strukturze procentowej wahały się w granicach od 0—2,7 punkta. W większym stopniu zwiększył się jedynie procentowy udział pasz treściwych z kupna w kosztach produkcji żywca wołowego i wieprzowego (o około 8 pkt.). Równocześnie w odniesieniu do wszystkich produktów wyraźnemu obniżeniu (od 4,3 do 6,4 punkta) uległ wskaźnik udziału odpisów amortyzacyjnych w związku ze zmianą zasad obliczania tych odpisów w nowym systemie ekonomiczno-finansowym PPGR.

Rodzajowy układ kosztów ma praktyczne zastosowanie przy rozważaniach liczbowych (kalkulacji) odnośnie wpływu na koszt jednostki produktu, projektowanych zmian w technologii produkcji lub zmian cen środków produkcji czy płac. Przy obliczaniu wpływu zmiany cen nakładów może być wykorzystywany następujący wzór

$$x = \frac{a \cdot b}{100}$$

gdzie:

- x = procentowa zmiana kosztu jednostki produktu
- a = udział procentowy składnika kosztu, który uległ zmianie
- b = procentowa zmiana ceny składnika.

Podany niżej przykład ilustruje wpływ zmiany cen nawozów mineralnych o 29% na koszt produkcji 1 q rzepaku przy założeniu, że ceny pozostałych środków produkcji pozostały bez zmian oraz, że nie zmienił się uzyskany plon

$$\frac{15,0 \cdot 29}{100} = 4,4\%$$

Uzyskany wynik wskazuje, że przy założonym wzroście cen nawozów koszt jednostkowy rzepaku wzrósłby o 4,4%.

Siła pociągowa

Wyposażenie PPGR w siłę pociągową na którą składają się ciągniki, kombajny zbożowe, samochody i konie robocze przedstawione są w tabelach charakteryzujących organizację i wyniki działalności Zjednoczeń. Stopień mechanizacji siły pociągowej średnio dla 16 Zjednoczeń wynosi 96% a różnice w tym wskaźniku między Zjednoczeniami nie są duże (92—98%). Konie używane są wyłącznie przy obsłudze inwentarza żywego oraz pracach podwórzowych.

Struktura kosztów jednostkowych podstawowych produktów netto

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Placie administracji	Placie robotników	Nasiona i sadzeniaki	Nasiona na nawozy zielone	Nawozy mineralne	Wapno	Obornik	Środki ochronny roślin	Amortyzacja	Materiały do remontów	Remonty zlecone	Energia elektryczna
Pszenica ozima	zł	95	433	300	11	375	30	537	62	254	218	171	33
	%	3,1	14,2	9,9	0,4	12,3	1,0	17,7	2,0	8,3	7,2	5,6	1,1
Żyto	zł	104	553	286	15	434	39	700	20	323	254	200	36
	%	2,9	15,5	8,0	0,4	12,2	1,1	19,6	0,6	9,1	7,1	5,6	1,0
Jęczmień jary	zł	98	507	275	14	356	39	695	45	296	236	183	34
	%	2,9	15,2	8,2	0,4	10,7	1,2	20,8	1,3	8,9	7,1	5,5	1,0
Owies	zł	130	674	348	19	496	49	871	50	398	315	247	44
	%	3,0	15,4	7,9	0,4	11,3	1,1	19,9	1,1	9,1	7,2	5,6	1,0
Groch	zł	206	1001	2083	26	584	67	1167	191	537	477	352	71
	%	2,6	12,7	26,5	0,3	7,4	0,9	14,9	2,4	6,8	6,1	4,5	0,9
Rzepak ozimy	zł	197	914	65	22	802	54	964	202	540	458	363	68
	%	3,4	16,0	1,1	0,4	14,0	0,9	16,8	3,5	9,4	8,0	6,3	1,2
Buraki cukrowe przemysłowe	zł	47	352	29	2	82	5	88	55	81	95	77	16
	%	4,1	30,6	2,5	0,2	7,1	0,4	7,6	4,8	7,0	8,3	6,7	1,4
Ziemniaki	zł	51	341	298	3	93	7	128	32	140	121	96	18
	%	3,2	21,2	18,5	0,2	5,8	0,4	7,9	2,0	8,7	7,5	6,0	1,1
Mleko	zł	217	1713	172	9	449	23	397	38	517	509	261	75
	%	3,3	25,6	2,6	0,1	6,7	0,3	5,9	0,6	7,7	7,6	3,9	1,1
Żywiec cielęcy ^a	zł	107	817	49	2	120	6	115	11	239	253	103	37
	%	2,9	21,8	1,3	0,0	3,2	0,2	3,1	0,3	6,4	6,7	2,7	1,0
Żywiec młodego bydła opasowego ^a	zł	161	1008	146	7	360	19	321	33	397	380	200	58
	%	2,6	16,3	2,4	0,1	5,8	0,3	5,2	0,5	6,4	6,1	3,2	0,9
Żywiec wieprzowy ^a	zł	75	366	34	0	24	1	33	5	136	162	65	26
	%	1,9	9,2	0,9	0,0	0,6	0,0	0,8	0,1	3,4	4,1	1,6	0,7
Wełna ^b	zł	784	5469	624	33	1430	81	1413	142	1949	1903	932	273
	%	2,7	18,9	2,1	0,1	4,9	0,3	4,9	0,5	6,7	6,6	3,2	0,9

^a Na 1 q przyrostu^b Na 1 q

Tabela 26

w układzie rodzajowym na 1 tonę w zł i % (loco przedsiębiorstwo)

	Opał	Paliwo i smary	Pasze treściwe z zakupu	Mleko chude	Pasze inne z zakupu	Leczenie	Delegacje	Usługi rolnicze	Transport obcy	Podatek gminny	Renta gruntowa	Inne wydatki	Narzut dla Zjednoczeń	Inseminacja	Razem
	6	144	2	—	—	—	5	81	35	9	34	188	17	—	3040
	0,2	4,7	0,1	—	—	—	0,2	2,7	1,1	0,3	1,1	6,2	0,6	—	100,0
	8	169	19	—	—	—	5	93	38	9	37	208	20	—	3570
	0,2	4,7	0,5	—	—	—	0,1	2,6	1,1	0,3	1,0	5,8	0,6	—	100,0
	8	171	2	—	—	—	5	84	35	9	34	194	20	—	3340
	0,2	5,1	0,1	—	—	—	0,1	2,5	1,1	0,3	1,0	5,8	0,6	—	100,0
	9	228	2	—	—	—	6	116	47	12	46	259	24	—	4390
	0,2	5,2	0,1	—	—	—	0,1	2,6	1,1	0,3	1,0	5,9	0,5	—	100,0
	14	307	4	—	—	—	10	152	74	19	73	407	38	—	7860
	0,2	3,9	0,1	—	—	—	0,1	1,9	1,0	0,2	0,9	5,2	0,5	—	100,0
	15	294	3	—	—	—	10	174	72	18	69	389	37	—	5730
	0,3	5,1	0,1	—	—	—	0,2	3,0	1,3	0,3	1,2	6,8	0,7	—	100,0
	3	40	0	—	—	—	2	40	17	4	16	90	9	—	1150
	0,3	3,5	0,0	—	—	—	0,2	3,5	1,5	0,3	1,4	7,8	0,8	—	100,0
	3	76	1	—	—	—	3	47	18	5	18	102	9	—	1610
	0,2	4,7	0,1	—	—	—	0,2	2,9	1,1	0,3	1,1	6,3	0,6	—	100,0
	3	237	905	—	260	75	14	90	78	19	77	444	41	67	6690
	0,1	3,6	13,5	—	3,9	1,1	0,2	1,3	1,2	0,3	1,2	6,6	0,6	1,0	100,0
	25	79	1065	182	149	25	6	24	38	10	38	224	20	6	3750
	0,7	2,1	28,4	4,8	4,0	0,7	0,1	0,6	1,0	0,3	1,0	6,0	0,5	0,2	100,0
	2	187	1936	—	365	50	11	73	58	14	57	327	30	—	6200
	0,0	3,0	31,2	—	5,9	0,8	0,2	1,2	1,0	0,2	0,9	5,3	0,5	—	100,0
	6	57	2334	43	305	55	3	7	26	6	27	151	13	0	3960
	0,2	1,4	58,9	1,1	7,7	1,4	0,1	0,2	0,7	0,2	0,7	3,8	0,3	0,0	100,0
	19	823	8476	—	981	901	47	308	282	75	278	1628	149	—	29000
	0,1	2,8	29,2	—	3,4	3,1	0,2	1,1	1,0	0,3	1,0	5,5	0,5	—	100,0

W niniejszym rozdziale w tabelach 27, 28 przedstawione są dane obrazujące wykorzystanie oraz koszty eksploatacji traktorów i kombajnów zbożowych. Głównym składnikiem kosztów eksploatacji ciągników są koszty paliw (35%), amortyzacji (32%) i remontów (29%), a w kosztach eksploatacji kombajnów przede wszystkim koszty amortyzacji (44%) i remontów (36%). Z uwagi na wysoki udział kosztów stałych (amortyzacja, remonty) w ogólnej sumie kosztów obu omawianych pojazdów samobieżnych, obniżenie jednostkowego kosztu ich pracy uzależnione jest przede wszystkim od ich pełniejszego wykorzystania.

Roczny koszt utrzymania ciągników w 1976/77 r. był wyższy w stosunku do roku poprzedniego o 8%, głównie w wyniku wzrostu kosztów remontów. Średnio w 16 Zjednoczeniach liczba godzin przepracowanych przez ciągniki nie uległa w tym czasie zmianie, skutkiem czego koszt 1 godziny pracy ciągnika zwiększył się w analogicznym stopniu jak i roczne koszty eksploatacji czyli o 8% (z 82,7 do 89,2 zł).

Systematycznie wzrasta stopień wykorzystania kombajnów. Przeciętnie 1 kombajnem skoszono w 1974/75 r. 96 ha zbóż i innych roślin, rok później 114 ha, a w roku 1976/77 149 hektarów. Mimo wzrostu rocznego

Tabela 27

Struktura kosztu eksploatacji traktorów i kombajnów zbożowych
(średnia dla 16 Zjednoczeń PPGR)

Wyszczególnienie	Na 1 traktor rocznie		Na 1 kombajn zbożowy rocznie	
	zł	%	zł	%
Paliwo i smary	34134	35,4	17295	18,1
Amortyzacja	32906	34,2	41917	44,0
Remonty bieżące	27903	29,0	34167	35,8
Traktorzysta, kombajnista przy konserwacji	1336	1,4	2009	2,1
Razem	96279	100,0	95388	100,0

Tabela 28

Wykorzystanie i koszt eksploatacji traktorów i kombajnów zbożowych

Zjednoczenie PPGR	Traktory		Kombajny zbożowe	
	liczba godzin pracy na 1 traktor rocznie	koszt 1 trak- torogodziny zł	liczba hekta- rów zbiera- nych rocznie na 1 kombajn	koszt eksploa- tacji kombaj- nu na 1 ha zebrany zł
Białystok	1067	86,8	158	655
Bydgoszcz	1040	82,3	132	547
Gdańsk	1020	95,7	163	583
Katowice	1017	95,5	136	683
Kielce	916	88,0	82	816
Koszalin	1040	88,6	160	572
Lublin	884	98,6	147	563
Łódź	944	89,0	122	662
Olsztyn	1134	91,9	143	707
Opole	1012	104,0	151	743
Poznań	1237	79,7	147	740
Rzeszów	828	108,7	130	610
Szczecin	1151	86,5	153	643
Warszawa	1039	93,1	113	871
Wrocław	1083	95,7	149	662
Zielona Góra	1102	86,8	162	578
Średnia	1080	89,2	149	639

kosztu eksploatacji kombajnu w 1976/77 r. w porównaniu do roku poprzedniego o 0,4%, koszt przypadający na 1 ha roślin sprzątniętych kombajnem obniżył się z 808 do 639 zł, tj. 21%.

Koszty pośrednie

Na koszty pośrednie składają się koszty ogólnogospodarcze dotyczące całej działalności produkcyjnej przedsiębiorstw, oraz koszty ogólnoprodukcyjne czyli tzw. wspólne dla danego działu. Sposób wyliczania i podziału tych kosztów między produkcję roślinną i zwierzęcą, a następnie poszczególne produkty, został podany w części dotyczącej metody i techniki obliczania kosztów.

Głównymi składnikami kosztów ogólnogospodarczych są wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w administracji, przy dozorze mienia, pracach porządkowych, zaopatrzeniu i innych oraz koszty remontów środków trwałych o charakterze ogólnogospodarczym, renta gruntowa, opłaty na rzecz jednostki nadrzędnej itp. (tab. 29). Średnio w 16 Zjednoczeniach koszty te w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wynosiły 7000 zł, a dla poszczególnych Zjednoczeń wahały się w granicach od 5100 zł do 12350 zł. Koszty ogólnogospodarcze są związane głównie z utrzymaniem ośrodka gospodarczego. W wyniku tego w odniesieniu do jednostki powierzchni, koszty te najwyższe są w Zjednoczeniach obszarowo najmniejszych, w których przeważają małe, terytorialnie rozproszone przedsiębiorstwa. Wysokość ich narzutu na jednostkę produkcji zależy natomiast od poziomu pro-

Tabela 29
Struktura kosztów ogólnoprodukcyjnych produkcji roślinnej i kosztów ogólnogospodarczych

Wyszczególnienie	Ogólnoprodukcyjne koszty działu produkcji roślinnej		Ogólnogospodarcze koszty	
	na 1 ha uż.r. zł	%	na 1 ha uż.r. zł	%
Płace i ubezpieczenia	369	20,7	1814	25,8
w tym płace administracji	—	—	840	11,9
Siła pociągowa	44	2,5	380	5,4
Umorzenie budynków produkcji roślinnej	94	5,3	—	—
Umorzenie maszyn i narzędzi	173	9,7	—	—
Umorzenie melioracji	74	4,1	—	—
Umorzenie środków trwałych o charakterze ogólnogospodarczym	—	—	129	1,9
Remonty i materiały	608	34,0	1738	24,7
Usługi rolnicze	384	21,5	—	—
Delegacje	—	—	44	0,6
Narzut na jednostkę nadrzędną	—	—	152	2,2
Renta gruntowa	—	—	297	4,2
Pozostałe	40	2,2	2478	35,2
Razem	1786	100,0	7032	100,0

dukcji i wykorzystania środków trwałych w Zjednoczeniu. Udział kosztów ogólnogospodarczych w ogólnych kosztach produkcji w odniesieniu do poszczególnych ziemiopłodów wahała się od 22,0% (groch) do 34% (buraki cukrowe) a w produkcji zwierzęcej od 6,2% do 16,4%.

Koszty ogólnoprodukcyjne (wspólne) wyodrębniane są jedynie w odniesieniu do produkcji roślinnej. Poszczególne składniki tych kosztów związane są najczęściej z obszarem przedsiębiorstw, stąd wartość kosztów wspólnych roślinnych przypadająca na jednostkę powierzchni nie wykazuje między Zjednoczeniami bardzo dużych różnic. Średnia w 16 Zjednoczeniach kształtowała się w 1976/77 r. 1790 zł na 1 ha użytków rolnych (1975/76 r. — 981 zł) przy rozpiętości od 1400 zł do 2000 zł. Udział kosztów ogólnoprodukcyjnych w ogólnej wartości kosztów wahał się w granicach od 9,0% do 23,7% (tab. 30).

Jednostkowe koszty produkcji przemysłu rolnego

Ogólna liczba zakładów przemysłu rolnego w PPGR wynosi około 1900, w tym ponad 900 stanowią gorzelnie.

Działalność zakładów przemysłu rolnego nie jest przedmiotem analizy niniejszego opracowania. W celu uzupełnienia obrazu kosztów jednostkowych produkcji PPGR podajemy jednakże jednostkowe koszty produktów i strukturę kosztów dla poszczególnych typów zakładów w oparciu o obowiązującą w tym zakresie sprawozdawczość (tabela 31).

Tabela 30

Koszty pośrednie w złotych

Zjednoczenie PPGR	Ogólnogospodarcze			Wspólne — roślinne		
	na 1 jednostkę zbożową produkcji globalnej roślinnej i zwierzęcej	na 100 zł bezpośrednich kosztów kluczowych produkcji roślinnej (bez łąk i pastwisk)	na 1 ha użytków rolnych	na 100 zł bezpośrednich kosztów kluczowych produkcji roślinnej	na 1 ha użytków rolnych	Koszty pośrednie razem na 1 ha użytków rolnych
Białystok	105,4	84,9	5114	47,7	1569	6683
Bydgoszcz	103,4	92,0	7970	32,9	1401	9371
Gdańsk	111,3	110,6	7785	59,2	2280	10065
Katowice	113,9	96,5	10134	40,6	1960	12094
Kielce	142,1	95,7	12344	36,8	1771	14115
Koszalin	105,2	99,4	6084	43,5	1687	7771
Lublin	127,4	97,8	7275	37,7	1429	8704
Łódź	92,2	77,6	9155	29,6	1424	10579
Olsztyn	82,5	65,9	6073	34,9	1391	7464
Opole	109,8	98,2	8398	39,8	2013	10411
Poznań	80,5	69,1	8322	36,3	1800	10122
Rzeszów	119,1	95,9	7434	41,7	1471	8905
Szczecin	95,4	76,7	6184	46,8	2024	8208
Warszawa	70,1	57,2	8939	44,4	1944	10883
Wrocław	115,0	93,1	7740	47,2	2097	9837
Zielona Góra	89,7	68,8	5634	40,8	1729	7363
Średnia	98,9	83,3	7032	42,3	1786	8818

Struktura kosztów jednostkowych produkcji przemysłu rolnego
(średnia dla 16 Zjednoczeń PPRG)

Wyszczególnienie	Gorzelnie na 1 ltr spirytusu		Krochmalnie na 1 q mączki ziemniaczanej		Płatkarnie na 1 q płatków ziemniaczanych		Suszarnie zielonek na 1 q suszu		Mieszalnie pasz na 1 q mieszanki	
	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%
Płace i ubezpieczenia	1,82	6,35	172,44	9,95	62,33	6,50	22,57	8,69	12,96	2,15
Opał	0,81	2,82	28,62	1,65	46,85	4,89	23,59	9,08	—	—
Energia elektryczna	0,12	0,42	24,27	1,40	8,25	0,86	9,72	3,74	1,85	0,31
Materiały inne	0,61	2,13	34,00	1,96	5,82	0,61	0,77	0,30	1,20	0,20
Remonty bieżące	1,17	4,08	13,27	0,77	22,68	2,36	10,91	4,20	1,39	0,23
Transport	1,47	5,12	69,93	4,04	7,58	0,79	5,11	1,97	8,96	1,48
Amortyzacja	0,70	2,44	44,02	2,54	35,21	3,67	14,06	5,41	3,25	0,54
Inne koszty bezpośrednie i opakowania	0,68	2,37	64,46	3,72	7,89	0,82	23,89	9,19	6,09	1,01
Koszty pośrednie	3,26	11,37	149,52	8,63	19,10	1,99	8,95	3,44	4,15	0,69
Surowiec	18,04	62,90	1131,90	65,34	743,38	77,51	140,25	53,98	563,47	93,39
Razem	28,68	100,00	1732,43	100,00	959,09	100,00	259,82	100,00	603,32	100,00

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
Pszenica							
1	Robotnicy	574	696	555	556	438	625
2	Siła pociągowa	804	797	871	880	823	737
3	Kombajny	646	522	575	596	776	496
4	Nasiona	1382	1293	1267	1430	1753	1331
5	Środki ochrony roślin	200	250	300	200	250	300
6	Nawozy mineralne	1549	1650	1459	1254	857	1806
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	8128	8194	8226	8498	8145	8109
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1855	1304	2278	1525	1283	1730
10	Koszty ogólnogospodarcze	3420	3702	4344	3895	3642	3388
11	Koszt stanowiska	353	461	408	277	344	419
12	Razem koszty brutto	13756	13661	15256	14195	13414	13646
13	Wartość słomy	1643	1905	2018	2353	2238	1802
14	Koszt produkcji ziarna	12113	11756	13238	11842	11176	11844
15	Plon q/ha	30,1	36,9	43,2	41,9	41,3	35,7
16	Koszt 1 q ziarna	402	319	306	283	271	332
Pszenica							
1	Robotnicy	514	664	529	505	—	593
2	Siła pociągowa	757	717	825	880	—	691
3	Kombajny	596	482	506	552	—	472
4	Nasiona	1424	1475	1171	1297	—	1304
5	Środki ochrony roślin	80	140	250	100	—	160
6	Nawozy mineralne	1293	1327	1109	1200	—	1523
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	—	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	7637	7791	7589	8116	—	7557
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1604	1099	1954	1414	—	1509
10	Koszty ogólnogospodarcze	2977	3085	3733	3607	—	2972
11	Koszt stanowiska	353	461	408	277	—	419
12	Razem koszty brutto	12571	12436	13684	13414	—	12457
13	Wartość słomy	1152	1489	1606	1671	—	1162
14	Koszt produkcji ziarna	11419	10947	12078	11743	—	11295
15	Plon q/ha	24,3	33,3	39,6	34,4	—	26,6
16	Koszt 1 q ziarna	470	329	305	341	—	425

roślin zebranych w 1976 roku (w złotych)

Tabela 32

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
ozima											
545	665	715	469	558	450	553	510	376	542	543	1
859	768	814	899	821	833	849	822	805	692	821	2
477	606	683	580	583	521	586	867	568	500	574	3
1351	1501	1565	1322	1711	1598	1243	1511	1279	1229	1353	4
170	250	300	300	300	170	300	250	300	300	283	5
1419	1686	1864	1668	1656	1636	1831	1322	1794	1822	1669	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3181	7
7870	9124	9080	8562	8894	9359	8429	9034	8299	8304	8424	8
1361	1278	1557	1635	1429	1614	1975	1824	1877	1610	1755	9
3667	3686	3019	4218	2736	3968	3345	2688	3840	2798	3628	10
379	349	418	276	306	306	290	400	246	239	337	11
13277	14437	14074	14691	13365	15247	14039	13946	14262	12951	14144	12
1905	2322	1966	2048	1963	2031	1899	2339	1890	1864	1950	13
1372	12115	12108	12643	11402	13216	12140	11607	12372	11087	12194	14
41,9	41,0	39,3	47,1	38,2	38,7	39,5	40,1	40,3	38,1	40,1	15
271	295	308	268	298	341	307	289	307	291	304	16
jara											
516	638	697	445	545	—	525	485	358	515	510	1
812	730	769	899	778	—	804	782	763	656	784	2
459	553	655	556	557	—	562	796	568	500	535	3
1238	1142	1415	1257	1338	—	1207	1291	1232	1138	1263	4
120	180	180	250	170	—	150	150	200	200	191	5
1140	1400	1701	1562	1535	—	1684	1162	1654	1660	1464	6
3049	3648	3139	3324	3265	—	3067	3752	3177	3219	3147	7
7334	8291	8556	8293	8188	—	7999	8418	7952	7888	7894	8
1200	1127	1425	1551	1301	—	1796	1641	1731	1481	1616	9
3242	3254	2767	4000	2479	—	3062	2436	3545	2592	3295	10
379	349	418	276	306	—	290	400	246	239	336	11
12155	13021	13166	14120	12274	—	13147	12895	13474	12200	13141	12
1633	1391	1287	1334	1446	—	1346	1756	1311	1330	1400	13
10522	11630	11879	12786	10828	—	11801	11139	12163	10870	11741	14
41,5	28,4	29,7	35,4	32,5	—	32,3	34,7	32,3	31,4	33,5	15
254	410	400	361	333	—	365	321	377	346	350	16

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
							Z y
1	Robotnicy	559	839	595	669	516	609
2	Siła pociągowa	804	797	962	880	823	784
3	Kombajny	646	422	667	481	659	543
4	Nasiona	895	987	916	1023	1029	1027
5	Środki ochrony roślin	50	40	51	40	40	35
6	Nawozy mineralne	1337	1268	1310	1200	734	1475
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	7264	7339	7700	7875	7049	7287
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1691	1094	2179	1437	1149	1511
10	Koszty ogólnogospodarcze	3160	3026	4168	3686	3307	2977
11	Koszt stanowiska	353	461	408	277	344	419
12	Razem koszty brutto	12468	11920	14455	13275	11849	12194
13	Wartość słomy	1705	1839	1799	2277	1933	1653
14	Koszt produkcji ziarna	10763	10081	12656	10998	9916	10541
15	Plon q/ha	26,0	29,7	32,1	33,8	29,7	27,3
16	Koszt 1 q ziarna	414	339	394	325	334	386
							Jęczmień
1	Robotnicy	—	680	543	531	—	577
2	Siła pociągowa	—	757	825	880	—	692
3	Kombajny	—	502	575	566	—	542
4	Nasiona	—	1065	839	944	—	963
5	Środki ochrony roślin	—	120	180	100	—	160
6	Nawozy mineralne	—	1152	1107	976	—	1190
7	Nawożenie organiczne	—	2986	3199	3582	—	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	—	7262	7268	7579	—	6938
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	—	1066	1962	1344	—	1387
10	Koszty ogólnogospodarcze	—	3014	3750	3451	—	2733
11	Koszt stanowiska	—	461	408	277	—	419
12	Razem koszty brutto	—	11803	13388	12651	—	11477
13	Wartość słomy	—	1170	1409	1397	—	1013
14	Koszt produkcji ziarna	—	10633	11979	11254	—	10464
15	Plon q/ha	—	30,9	41,1	34,0	—	27,4
16	Koszt 1 q ziarna	—	344	291	331	—	382

Tabela 33

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem. Zjednoczenia	Lp.
597	732	733	503	612	463	567	534	415	557	612	1
904	845	860	999	864	834	894	822	848	729	826	2
515	629	713	628	689	542	609	867	615	542	600	3
975	1045	938	1023	934	1004	889	1004	966	914	953	4
100	80	100	150	70	80	80	80	90	90	67	5
1125	1278	1661	1491	1395	1212	1567	1085	1493	1517	1439	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3105	7
7265	8257	8144	8118	7829	8286	7673	8144	7604	7568	7602	8
1275	1148	1450	1584	1310	1424	1789	1661	1702	1439	1518	9
3443	3323	2818	4105	2471	3557	3043	2494	3510	2511	2953	10
379	349	418	276	306	306	290	400	246	239	349	11
12362	13077	12830	14083	11916	13573	12795	12699	13062	11757	12422	12
1412	2176	1741	1819	1969	1966	1866	2139	1673	1762	1792	13
10950	10901	11089	12264	9947	11607	10929	10560	11389	9995	10630	14
25,9	32,0	29,0	34,9	31,9	31,3	32,4	30,6	29,8	30,0	29,8	15
423	341	382	351	312	371	337	345	382	333	357	16
ozimy											
—	621	724	457	545	—	525	—	367	515	520	1
—	769	817	899	778	—	804	—	805	656	754	2
—	545	645	583	556	—	586	—	568	500	549	3
—	886	936	1136	995	—	889	—	843	820	891	4
—	120	180	180	170	—	150	—	200	200	172	5
—	1060	1487	1322	1179	—	1319	—	1302	1277	1262	6
—	3648	3139	3324	3265	—	3067	—	3177	3219	3141	7
—	7649	7928	7901	7488	—	7340	—	7262	7187	7289	8
—	1016	1364	1444	1172	—	1620	—	1592	1325	1452	9
—	2975	2626	3742	2232	—	2739	—	3273	2329	2711	10
—	349	418	276	306	—	290	—	246	239	294	11
—	11989	12336	13363	11198	—	11989	—	12373	11080	11746	12
—	1099	908	1279	1145	—	1286	—	1427	1175	1240	13
—	10890	11428	12084	10053	—	10703	—	10946	9905	10506	14
—	26,5	24,8	40,1	30,4	—	36,5	—	41,5	32,8	34,8	15
—	411	461	301	331	—	293	—	264	302	302	16

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Jęczmień					
		Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
1	Robotnicy	499	632	529	518	409	561
2	Siła pociągowa	756	757	779	836	782	691
3	Kombajny	595	542	552	619	716	543
4	Nasiona	910	984	894	981	1054	950
5	Środki ochrony roślin	120	100	150	100	190	130
6	Nawozy mineralne	996	1152	1033	976	597	1189
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	6849	7153	7136	7612	6996	6878
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1472	1067	1851	1340	1109	1366
10	Koszty ogólnogospodarcze	2739	3046	3539	3438	3171	2692
11	Koszt stanowiska	353	461	408	277	344	419
12	Razem koszty brutto	11413	11727	12934	12667	11620	11355
13	Wartość słomy	1149	1322	1245	1404	1463	1054
14	Koszt produkcji ziarna	10264	10405	11689	11263	10157	10301
15	Plon q/ha	28,7	35,0	36,3	34,1	36,8	28,5
16	Koszt 1 q ziarna	358	297	322	330	276	361
							O w
1	Robotnicy	559	664	555	531	419	609
2	Siła pociągowa	757	757	871	837	781	738
3	Kombajny	621	522	598	596	688	566
4	Nasiona	950	883	897	1007	1105	917
5	Środki ochrony roślin	110	90	100	80	90	130
6	Nawozy mineralne	1034	1176	1234	953	696	1320
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	7004	7078	7454	7586	7027	7094
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1532	1070	2031	1321	1105	1475
10	Koszty ogólnogospodarcze	2857	3043	3866	3397	3167	2907
11	Koszt stanowiska	353	461	408	277	344	419
12	Razem koszty brutto	11746	11652	13759	12581	11643	11895
13	Wartość słomy	1183	1005	1119	1293	1108	981
14	Koszt produkcji ziarna	10563	10647	12640	11288	10535	10914
15	Plon q/ha	27,0	24,4	29,9	28,8	25,6	24,3
16	Koszt 1 q ziarna	391	436	423	392	412	449

Tabela 34

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
jary											
516	572	697	457	531	438	510	472	367	515	537	1
769	692	769	849	778	790	759	740	763	656	751	2
476	582	653	580	530	500	586	834	568	521	572	3
924	917	925	919	977	1015	929	962	909	919	938	4
110	120	180	200	170	130	150	150	200	200	153	5
1005	1060	1464	1253	1107	1043	1319	1016	1232	1418	1200	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3148	7
6849	7591	7827	7582	7358	8067	7320	7926	7216	7448	7299	8
1135	993	1342	1403	1137	1307	1607	1566	1538	1385	1389	9
3074	2929	2611	3643	2178	3238	2751	2332	3167	2411	2820	10
379	349	418	276	306	306	290	400	246	239	346	11
11437	11862	12198	12904	10979	12918	11968	12224	12167	11483	11854	12
1928	1535	1213	1148	1271	1324	1035	1445	978	1066	1176	13
10109	10327	10985	11756	9708	11594	10933	10779	11189	10417	10678	14
39,9	37,0	33,1	36,0	33,7	34,5	29,4	33,8	28,5	29,7	32,0	15
253	279	332	327	288	336	372	319	393	351	334	16
i e s											
543	586	715	481	558	536	525	510	396	529	569	1
859	730	814	899	778	834	849	781	805	692	786	2
496	606	683	605	557	519	586	867	591	521	587	3
933	926	995	1018	952	1081	885	955	900	890	922	4
90	110	130	180	120	130	140	140	200	200	133	5
1082	1081	1464	1459	1251	1232	1465	1062	1211	1467	1300	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3085	7
7052	7687	7940	7966	7481	8483	7517	8067	7280	7518	7382	8
1211	1021	1358	1521	1191	1451	1721	1641	1578	1433	1493	9
3281	3009	2643	3939	2284	3565	2939	2452	3257	2511	2934	10
379	349	418	276	306	306	290	400	246	239	354	11
11923	12066	12359	13702	11262	13805	12467	12560	12361	11701	12163	12
889	1195	1136	953	899	1284	1057	1290	754	837	1016	13
11034	10871	11223	12749	10363	12521	11410	11270	11607	10864	11147	14
24,5	26,4	28,4	27,4	21,9	30,6	27,5	27,7	20,1	21,4	25,4	15
450	412	395	465	473	409	415	407	577	508	439	16

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
Kukurydza							
1	Robotnicy	—	1168	—	952	—	—
2	Siła pociągowa	—	877	—	1145	—	—
3	Kombajny	—	603	—	916	—	—
4	Nasiona	—	295	—	296	—	—
5	Środki ochrony roślin	—	400	—	450	—	—
6	Nawozy mineralne	—	1683	—	1463	—	—
7	Nawożenie organiczne	—	2986	—	3582	—	—
8	Razem koszty bezpośrednie	—	8012	—	8804	—	—
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	—	1591	—	2146	—	—
10	Koszty ogólnogospodarcze	—	4562	—	5462	—	—
11	Koszt stanowiska	—	461	—	277	—	—
12	Razem koszty brutto	—	14626	—	16689	—	—
13	Wartość słomy	—	1774	—	1320	—	—
14	Koszt produkcji ziarna	—	12852	—	15369	—	—
15	Plon q/ha	—	51,6	—	35,3	—	—
16	Koszt 1 q ziarna	—	249	—	435	—	—
Rzepak							
1	Robotnicy	676	902	661	719	565	721
2	Siła pociągowa	899	877	962	969	863	922
3	Kombajny	776	763	805	871	1041	708
4	Nasiona	127	198	107	108	109	127
5	Środki ochrony roślin	400	600	700	500	500	420
6	Nawozy mineralne	1714	1880	1604	1796	970	2111
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	7565	8206	8038	8545	7296	7823
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	2171	1630	2849	2113	1574	2117
10	Koszty ogólnogospodarcze	3951	4500	5400	5374	4384	4115
11	Koszt stanowiska	353	461	408	277	344	419
12	Razem koszty brutto	14040	14797	16695	16309	13598	14474
13	Wartość słomy	—	—	—	—	—	—
14	Koszt produkcji ziarna	14040	14797	16695	16309	13598	14474
15	Plon q/ha	19,0	22,6	25,0	24,4	26,3	25,9
16	Koszt 1 q ziarna	739	655	668	668	517	559

Tabela 35

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
na ziarno											
1178	1331	—	1056	1020	1083	947	1125	676	1084	984	1
904	883	—	1099	950	921	983	944	848	838	922	2
668	811	—	725	716	651	703	991	710	625	695	3
291	296	—	294	295	295	295	295	295	293	294	4
400	400	—	400	600	550	350	450	450	450	493	5
1520	1665	—	1877	1980	1851	2078	1321	1956	1913	1916	6
3049	3648	—	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3249	7
8010	9034	—	8775	8826	9502	8423	8878	8112	8422	8553	8
1813	1609	—	2158	1916	2279	2491	2362	2302	2035	2055	9
4837	4558	—	5574	3660	5648	4351	3532	4787	3501	4183	10
379	349	—	276	306	306	290	400	246	239	282	11
15039	15550	—	16783	14708	17735	15555	15172	15447	14197	15073	12
1735	2060	—	1174	1670	1480	748	2150	1342	1268	1437	13
13304	13490	—	15609	13038	16255	14807	13022	14105	12929	13636	14
57,3	54,6	—	40,5	48,8	42,4	23,4	55,3	43,0	38,9	43,8	15
232	247	—	385	267	383	633	235	328	332	311	16
ozimym											
703	799	843	620	748	585	652	669	484	610	678	1
950	883	905	1099	864	877	939	863	890	766	905	2
648	815	891	846	875	716	773	1100	781	625	778	3
107	133	193	108	141	107	106	128	108	106	126	4
400	500	550	700	500	500	400	450	500	550	513	5
1636	1873	1903	2213	2009	2017	2080	1505	2118	2053	1979	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3167	7
7493	8651	8424	8910	8402	8953	8017	8467	8058	7929	8146	8
1668	1547	1784	2231	1772	2049	2300	2232	2332	1908	2079	9
4410	4403	3380	5615	3260	4927	3850	3316	4775	3281	4164	10
379	349	418	276	306	306	290	400	246	239	327	11
13950	14950	14006	17032	13740	16235	14457	14415	15411	13357	14716	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
13950	14950	14006	17032	13740	16235	14457	14415	15411	13357	14716	14
23,3	25,5	23,5	29,2	25,9	24,3	27,6	23,5	26,8	27,9	25,7	15
599	586	596	583	531	668	524	613	575	479	573	16

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
G r							
1	Robotnicy	—	791	595	579	576	673
2	Siła pociągowa	—	678	917	964	863	735
3	Kombajny	—	702	573	572	794	595
4	Nasiona	—	4178	4163	4156	4180	4180
5	Środki ochrony roślin	—	500	300	300	200	180
6	Nawozy mineralne	—	1100	1206	768	631	1107
7	Nawożenie organiczne	—	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	—	10935	10953	10921	10492	10284
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	—	1310	2250	1407	1235	1467
10	Koszty ogólnogospodarcze	—	3877	4411	3627	3468	2944
11	Razem koszty brutto	—	16122	17614	15955	15195	14695
12	Wartość słomy i stanowiska	—	2084	1873	1163	2355	1833
13	Koszt produkcji ziarna	—	14038	15741	14792	12840	12862
14	Plon q/ha	—	18,5	16,5	2,6	25,0	14,6
15	Koszt 1 q ziarna	—	759	954	5689	514	881
Strączkowe pastewne							
1	Robotnicy	564	605	551	504	396	585
2	Siła pociągowa	767	694	888	857	788	707
3	Kombajny	639	459	662	537	752	478
4	Nasiona	2595	2353	2886	2637	2603	2419
5	Środki ochrony roślin	150	300	300	250	200	120
6	Nawozy mineralne	774	1185	1178	934	631	1058
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	8462	8582	9664	9301	8618	8181
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1436	1093	2188	1344	1137	1291
10	Koszty ogólnogospodarcze	2674	3142	4204	3423	3243	2541
11	Razem koszty brutto	12572	12817	16056	14068	12998	12013
12	Wartość słomy i stanowiska	1385	1171	1110	1098	1134	1168
13	Koszt produkcji ziarna	11187	11646	14946	12970	11864	10845
14	Plon q/ha	12,9	7,1	19,1	10,2	7,7	6,4
15	Koszt 1 q ziarna	867	1640	783	1272	1541	1695

Tabela 36

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
o c h											
584	599	733	493	680	—	582	510	434	542	703	1
769	690	761	898	821	—	849	776	805	656	752	2
383	570	599	595	662	—	659	865	614	560	667	3
4180	4168	4180	4185	4363	—	4160	4152	4182	4180	4218	4
150	250	150	250	300	—	180	200	200	250	386	5
993	1156	1206	1238	1201	—	1202	970	1280	1239	1148	6
3049	3648	3139	3324	3265	—	3067	3752	3177	3219	3112	7
10108	11081	10768	10983	11292	—	10699	11225	10692	10646	10986	8
1157	1131	1269	1489	1335	—	1715	1623	1677	1409	1435	9
3185	3514	2574	3931	2554	—	3010	2425	3530	2574	3505	10
14450	15726	14611	16403	15181	—	15424	15273	15899	14629	15926	11
2208	2241	1850	1483	2021	—	1967	1930	1828	1755	2009	12
12242	13485	12761	14920	13160	—	13457	13343	14071	12874	13917	13
26,6	21,9	15,0	9,8	17,5	—	20,1	14,1	15,6	13,6	17,7	14
460	616	851	1522	752	—	670	946	902	947	786	15
na ziarno											
587	594	742	483	595	572	566	507	445	520	580	1
811	695	840	921	792	807	845	777	799	660	791	2
502	586	721	603	644	548	572	818	602	503	588	3
2643	2382	2810	2585	2040	2683	2505	2308	2580	2521	2556	4
200	300	100	120	300	120	150	150	200	200	199	5
892	1084	1087	1240	1342	1161	1224	986	1211	1239	1124	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3118	7
8684	9289	9439	9276	8978	10042	8929	9298	9014	8862	8956	8
1192	1063	1246	1413	1345	1437	1622	1581	1607	1320	1468	9
3257	3115	2426	3660	2592	3542	2772	2359	3324	2333	2983	10
13133	13467	13111	14349	12915	15021	13323	13238	13945	12515	13407	11
1128	1506	1214	1206	1257	1241	1086	1129	1123	1079	1173	12
12005	11961	11897	13143	11658	13780	12237	12109	12822	11436	12234	13
8,8	10,8	15,0	8,7	7,2	14,4	5,0	8,8	4,4	3,6	9,7	14
1364	1107	793	1511	1619	957	2447	1376	2914	3177	1261	15

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
Buraki							
1	Robotnicy	7276	6764	6632	5400	4459	7936
2	Siła pociągowa	1560	1415	1624	1550	1466	1383
3	Kombajny, maszyny specjalne	816	287	426	614	643	498
4	Nasiona	617	840	841	841	844	840
5	Środki ochrony roślin	1500	1500	1500	1500	1200	1500
6	Nawozy mineralne	2032	2210	2163	1882	1117	2229
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3200	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	16774	16002	16386	15369	12977	17200
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	6459	4180	7477	5301	4312	5501
10	Koszty ogólnogospodarcze	11850	12235	14250	14707	13918	9837
11	Razem koszty brutto	35083	32417	38113	35377	31207	32538
12	Wartość liści	3083	5020	4851	4276	4044	4679
13	Koszt produkcji korzeni	32000	27397	33262	31101	27163	27859
14	Plon q/ha	168	273	264	232	220	254
15	Koszt 1 q korzeni	190	100	126	134	123	110
Buraki							
1	Robotnicy	7550	7471	7427	5964	4780	8234
2	Siła pociągowa	2364	1929	2056	2049	2068	2145
3	Kombajny, maszyny specjalne	816	287	426	614	643	498
4	Nasiona	824	839	840	840	852	841
5	Środki ochrony roślin	200	600	450	500	500	350
6	Nawozy mineralne	1725	1921	1914	1575	1011	2001
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	16452	16033	16312	15124	13102	16883
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	6336	4198	7248	5224	4429	5451
10	Koszty ogólnogospodarcze	11902	12309	13507	14580	14417	9945
11	Razem koszty brutto	34690	32540	37067	34928	31948	32279
12	Wartość liści	843	990	1013	987	1168	781
13	Koszt produkcji korzeni	33847	31550	36054	33941	30780	31498
14	Plon q/ha	366	430	441	429	508	340
15	Koszt 1 q korzeni	92	73	82	79	61	93

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Tabela 37

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
cukrowe											
6368	6096	9006	5881	6233	6370	6961	5563	4426	6655	6342	1
1462	1373	1608	1761	1536	1754	1564	1459	1497	1354	1522	2
485	517	523	425	457	755	459	873	468	364	450	3
840	841	617	840	700	841	840	841	840	839	800	4
1500	1600	1600	1600	1600	1600	1600	1500	1500	1500	1544	5
1690	2130	2060	2319	2180	2281	2191	1669	2390	2350	2211	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3192	7
15394	16205	18553	16150	15971	17752	16682	15657	14298	16281	16061	8
4715	4144	5017	5182	4237	6008	6117	6205	5361	5108	5220	9
13214	13132	9027	13785	7732	15459	10341	10903	11667	8885	10928	10
33323	33481	32597	35117	27940	39219	33140	32765	31326	30274	32209	11
4293	4499	4251	4122	4613	4345	4962	5121	3330	4372	4436	12
29030	28982	28346	30995	23327	34874	28178	27644	27996	25902	27773	13
233	244	231	224	251	236	270	278	181	238	241	14
125	119	123	138	93	148	104	99	155	109	115	15
pastewne											
7091	6677	9606	6264	6678	6504	6807	5827	4319	7099	7169	1
2014	1841	2132	2272	1969	1973	2055	2076	2005	1645	1987	2
485	517	523	426	457	755	459	873	468	364	443	3
933	834	839	834	815	875	842	835	842	839	833	4
600	700	600	600	600	700	500	600	600	800	568	5
1632	2109	2126	2319	1922	2232	2140	1631	2320	2300	2007	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3159	7
15804	16326	18965	16039	15706	17190	15870	15594	13731	16266	16166	8
4826	4258	5088	5249	4151	5859	6213	6241	5081	5122	5055	9
13481	13686	9172	14225	7713	15355	11517	11090	11090	8961	10391	10
34111	34270	33225	35513	27570	38404	33600	32925	29902	30349	31612	11
481	1215	927	1128	800	1126	1012	943	713	795	894	12
33630	33055	32298	34385	26770	37278	32588	31982	29189	29554	30718	13
209	528	403	491	348	490	440	410	310	346	389	14
161	63	80	70	77	76	74	78	94	85	79	15

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
							Ziem
1	Robotnicy	3452	4429	3311	3774	2822	3749
2	Siła pociągowa	2222	2072	2612	2314	2272	2120
3	Kombajny, maszyny specjalne	1142	1226	1287	1809	1472	1270
4	Sadzeniaki	5446	5760	5455	5623	5262	6075
5	Środki ochrony roślin	500	500	600	450	500	700
6	Nawozy mineralne	1567	1614	1604	1210	941	1975
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	17302	18587	18068	18762	16517	18703
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	4497	3279	5898	4253	3506	4242
10	Koszty ogólnogospodarcze	8549	9311	11565	11029	10530	8217
11	Razem koszty brutto	30348	31177	35531	34044	30553	31162
12	Plon q/ha	152	200	186	251	220	199
13	Koszt 1 q kłębów	200	156	191	136	139	157
							Kukurydza na
1	Robotnicy	734	791	661	631	536	962
2	Siła pociągowa	1040	956	1146	1056	1029	1014
3	Maszyny specjalne	118	108	120	178	167	107
4	Nasiona	355	413	413	354	413	413
5	Środki ochrony roślin	220	350	400	400	400	350
6	Nawozy mineralne	1790	1766	1720	1472	822	1909
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	7230	7370	7659	7673	6615	7569
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1945	1345	2480	1642	1241	1907
10	Koszty ogólnogospodarcze	3637	3886	4777	4211	3609	3767
11	Razem koszty brutto	12812	12601	14916	13526	11465	13243
12	Plon q/ha	309	363	393	335	378	374
13	Koszt 1 q zielonki	41	35	38	40	30	35

Tabela 38

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
niaki											
3183	3592	4403	2813	3266	3163	2978	3035	2414	3796	3483	1
2261	1825	2105	2765	2161	2193	2145	2261	2133	1749	2156	2
1669	1834	1262	1616	1500	1715	1211	1411	1382	1333	1333	3
4848	5389	5023	5804	4195	5599	5829	5805	5605	5481	5527	4
500	650	600	600	600	650	600	600	500	700	610	5
1396	1486	1615	1587	1454	1481	1729	1178	1646	1743	1677	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3110	7
16906	18424	18147	18509	16441	18952	17559	18042	16857	18021	17896	8
3652	3204	3519	4057	3145	4229	4196	4659	4217	3741	4025	9
10140	9824	6722	10797	5670	10663	7192	8010	9192	6139	8005	10
30698	31452	28388	33363	25256	33844	28947	30711	30266	27901	29926	11
198	219	171	221	201	240	164	219	178	145	186	12
155	144	166	151	126	141	177	140	170	192	161	13
zielonkę											
729	799	918	703	790	668	708	729	512	813	765	1
1176	1076	1221	1399	1210	1272	1251	1192	1102	1057	1129	2
138	137	141	170	151	123	149	160	121	103	129	3
412	413	354	413	404	413	413	412	413	413	404	4
450	350	500	400	550	500	350	400	400	400	410	5
1454	1641	1833	1823	1935	1630	2143	1230	1928	1881	1841	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3180	7
7408	8064	8106	8232	8305	8757	8081	7875	7653	7886	7858	8
1578	1320	1647	1904	1707	1898	2225	1862	2003	1810	1835	9
4323	3916	3210	4973	3313	4720	3808	2879	4137	3227	3767	10
13309	13300	12963	15109	13325	15375	14114	12616	13793	12923	13460	11
367	386	353	407	374	376	347	372	315	232	341	12
36	34	37	37	36	41	41	34	44	56	39	13

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
Koniczyna i lucerna							
1	Robotnicy	699	913	686	712	547	727
2	Siła pociągowa	969	868	1036	912	881	834
3	Maszyny specjalne	119	108	120	178	167	107
4	Nasiona	808	799	762	869	845	981
5	Środki ochrony roślin	60	80	100	100	100	100
6	Nawozy mineralne	881	1062	1036	793	486	857
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	6509	6816	6939	7146	6274	6420
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1379	994	1820	1215	929	1156
10	Koszty ogólnogospodarcze	2619	2772	3495	3183	2733	2287
11	Razem koszty brutto	10507	10582	12254	11544	9936	9863
12	Wartość stanowiska	1000	1000	1000	1000	1000	1000
13	Koszt produkcji zielonki	9507	9582	11254	10544	8936	8863
14	Plon q/ha	285	269	286	318	238	263
15	Koszt 1 q zielonki	33	36	39	33	38	34
Strączkowe i inne							
1	Robotnicy	574	712	560	512	402	641
2	Siła pociągowa	871	786	958	912	844	828
3	Maszyny specjalne	119	108	120	178	167	107
4	Nasiona	1641	1267	1598	1573	1337	1877
5	Środki ochrony roślin	50	120	80	80	80	80
6	Nawozy mineralne	984	1130	1207	931	627	1238
7	Nawożenie organiczne	2973	2986	3199	3582	3248	2814
8	Razem koszty bezpośrednie	7212	7109	7722	7768	6705	7585
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1303	973	1804	1169	892	1262
10	Koszty ogólnogospodarcze	2454	2830	3491	3044	2598	2469
11	Razem koszty brutto	10969	10912	13017	11981	10195	11316
12	Wartość stanowiska	646	377	563	527	479	713
13	Koszt produkcji zielonki	10323	10535	12454	11454	9716	10603
14	Plon q/ha	191	186	223	179	182	208
15	Koszt 1 q zielonki	54	57	56	64	53	51

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Tabela 39

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
na zielonkę											
722	759	780	672	710	613	668	684	460	658	706	1
1077	1095	1235	1278	1025	978	965	1088	920	758	973	2
138	137	141	170	151	123	149	160	121	103	130	3
674	812	815	688	659	950	769	827	660	683	776	4
100	100	80	100	100	100	100	100	100	100	94	5
849	988	961	1064	1179	1080	1054	869	1022	1165	1017	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3138	7
6609	7539	7151	7296	7089	7995	6772	7480	6460	6686	6834	8
1178	1022	1161	1416	1157	1327	1426	1489	1316	1196	1280	9
3289	3046	2317	3760	2226	3339	2455	2371	2764	2160	2652	10
11076	11607	10629	12472	10472	12661	10653	11340	10540	10042	10766	11
1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	12
10076	10607	9629	11472	9472	11661	9653	10340	9540	9042	9766	13
248	313	277	336	309	232	304	269	273	236	282	14
41	34	35	34	31	50	32	38	35	38	35	15
pastewne w plonie głównym											
582	599	711	494	553	552	582	535	436	560	601	1
1047	929	956	1133	869	893	943	949	855	733	876	2
138	137	141	170	151	123	149	160	121	103	125	3
1766	1322	1467	1904	1422	1275	1391	1535	1490	1537	1561	4
80	80	60	80	80	60	60	80	80	80	79	5
977	1013	1207	1228	1204	1198	1288	915	1295	1233	1185	6
3049	3648	3139	3324	3265	4151	3067	3752	3177	3219	3124	7
7639	7728	7681	8333	7544	8252	7480	7926	7454	7465	7551	8
1140	918	1111	1324	1068	1301	1475	1329	1397	1153	1277	9
3155	2748	2202	3479	2117	3283	2550	2066	2935	2057	2611	10
11934	11394	10994	13136	10729	12836	11505	11321	11786	10675	11439	11
671	401	571	688	725	375	446	537	504	549	574	12
11263	10993	10423	12448	10004	12461	11059	10784	11282	10126	10865	13
145	206	225	188	164	212	213	184	179	153	197	14
78	53	46	66	61	59	52	59	63	66	55	15

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
Poplony ozime							
1	Robotnicy	529	553	503	442	341	513
2	Siła pociągowa	993	797	1100	880	905	922
3	Maszyny specjalne	119	108	120	178	167	107
4	Nasiona	1815	1860	1860	1862	1919	1860
5	Środki ochrony roślin	60	—	—	—	50	70
6	Nawozy mineralne	1102	1379	1282	887	727	1293
7	Nawożenie organiczne	—	—	—	—	—	—
8	Razem koszty bezpośrednie	4618	4697	4865	4249	4109	4765
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1396	961	1834	1056	904	1274
10	Koszty ogólnogospodarcze	2611	2774	3517	2726	2592	2509
11	Razem koszty brutto	8625	8432	10216	8031	7605	8548
12	Plon q/ha	167	157	163	170	164	180
13	Koszt 1 q zielonki	52	54	63	47	46	47
Poplony jare							
1	Robotnicy	—	442	411	353	292	480
2	Siła pociągowa	—	717	916	704	737	691
3	Maszyny specjalne	—	108	60	89	83	53
4	Nasiona	—	2159	2161	2040	1224	2160
5	Środki ochrony roślin	—	—	—	—	—	—
6	Nawozy mineralne	—	454	454	384	297	465
7	Nawożenie organiczne	—	—	—	—	—	—
8	Razem koszty bezpośrednie	—	3880	4002	3570	2633	3849
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	—	589	1132	691	603	731
10	Koszty ogólnogospodarcze	—	1716	2187	1817	1779	1415
11	Razem koszty brutto	—	6185	7321	6078	5015	5995
12	Plon q/ha	—	104	97	84	86	109
13	Koszt 1 q zielonki	—	59	75	72	58	55

Tabela 40

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
na zielonkę											
530	559	733	469	476	511	567	460	358	515	500	1
1040	1076	1040	1249	951	877	983	1028	848	729	909	2
138	68	141	170	151	123	149	160	121	103	126	3
1857	1856	1859	1860	1860	1862	1860	1859	1860	1860	1860	4
—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	13	5
934	1158	1390	1383	1209	1438	1485	861	1233	1373	1300	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
4499	4717	5213	5131	4647	4811	5044	4368	4420	4580	4708	8
1061	942	1194	1379	1026	1312	1540	1250	1268	1157	1231	9
2922	2788	2315	3585	1994	3215	2634	1917	2630	2062	2492	10
8482	8447	8722	10095	7667	9338	9218	7535	8318	7799	8431	11
169	178	163	148	146	151	150	159	145	139	154	12
50	47	54	68	53	62	61	47	57	56	55	13
na zielonkę											
—	466	587	409	380	425	469	364	318	434	405	1
—	768	815	999	735	794	894	863	763	656	781	2
—	68	70	85	75	61	75	79	61	51	68	3
—	2040	1792	2040	2160	2031	2040	2043	2040	2160	2094	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
—	436	394	413	432	378	438	367	422	421	429	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	3778	3658	3946	3782	3689	3916	3716	3604	3722	3777	8
—	594	675	826	601	763	917	850	792	677	758	9
—	1822	1338	2200	1176	1923	1588	1335	1678	1235	1534	10
—	6194	5671	6972	5559	6375	6421	5901	6074	5634	6069	11
—	158	210	86	109	96	58	102	99	61	86	12
—	39	27	81	51	66	111	58	61	92	71	13

Nakłady na 1 ha i koszty jednostkowe roślin

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
							Ł a
1	Robotnicy	587	1107	661	820	583	721
2	Siła pociągowa	898	877	1054	1321	1029	784
3	Maszyny specjalne	119	108	120	178	167	107
4	Nasiona	—	—	—	—	—	—
5	Środki ochrony roślin	—	—	—	—	—	—
6	Nawozy mineralne	1158	1583	1772	2128	2116	1596
7	Nawożenie organiczne	—	—	—	—	—	—
8	Razem koszty bezpośrednie	2762	3675	3607	4447	3895	3208
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	1384	1174	2220	1892	1538	1409
10	Koszty ogólnogospodarcze	1163	1491	1700	2239	2754	1195
11	Razem koszty brutto	5309	6340	7527	8578	8187	5812
12	Plon q/ha	207	226	278	259	250	257
13	Koszt 1 q zielonki	26	28	27	33	33	23
							P a s t
1	Robotnicy	131	189	118	150	115	144
2	Siła pociągowa	295	344	300	309	327	314
3	Maszyny specjalne	3	54	60	89	83	53
4	Nasiona	29	66	33	20	83	199
5	Środki ochrony roślin	—	—	—	—	—	—
6	Nawozy mineralne	1289	1420	1749	1982	1590	1831
7	Nawożenie organiczne	173	1081	352	404	1058	1118
8	Razem koszty bezpośrednie	1920	3154	2612	2954	3256	3659
9	Koszty ogólnoprodukcyjne	841	702	1351	1071	840	1059
10	Koszty ogólnogospodarcze	1067	1723	1612	2133	2636	1256
11	Razem koszty brutto	3828	5579	5575	6158	6732	5974
12	Plon q/ha	204	183	229	240	186	210
13	Koszt 1 q zielonki	19	30	24	26	36	28

Tabela 41

zebranych w 1976 roku (w złotych)

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
k a											
743	772	918	610	612	608	595	669	434	651	675	1
1040	845	905	1249	951	1009	894	1069	932	911	937	2
138	137	141	170	151	123	149	160	121	103	128	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
1448	1944	1464	2188	1539	1558	1756	1995	1633	1438	1595	6
3369	3698	3428	4217	3253	3298	3394	3893	3120	3103	3335	8
1321	1201	1198	1764	1200	1472	1648	1924	1546	1306	1493	9
1589	2190	1214	1891	1716	1718	1368	2228	1705	1219	1471	10
6279	7089	5840	7872	6169	6488	6410	8045	6371	5628	6299	11
195	263	251	299	255	220	314	271	193	194	244	12
32	27	23	26	24	29	20	30	33	29	26	13
w i s k o											
119	173	146	115	122	108	98	230	96	108	129	1
308	269	280	355	375	232	259	534	285	249	302	2
69	68	70	85	25	61	75	80	61	51	54	3
23	30	12	33	105	7	28	48	43	41	59	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
1298	1846	1461	2108	1528	1590	1703	1778	1612	1474	1608	6
788	1224	144	616	1092	175	487	1003	461	735	575	7
2605	3610	2113	3312	3247	2173	2650	3673	2558	2658	2727	8
719	756	695	1099	773	860	1027	1254	997	802	950	9
1566	2029	1246	1775	1744	1558	1299	1990	1608	1208	1434	10
4890	6395	4054	6186	5764	4591	4976	6917	5163	4668	5111	11
198	194	216	289	229	161	209	216	192	196	211	12
25	33	19	21	25	29	24	32	27	24	24	13

Nakłady na bydło mleczne i

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
Bydło mleczne —							
1	Pasze ogółem	11636	13751	14255	13391	11787	14164
2	w tym treściwe	3105	3400	3192	3449	3848	3301
3	Ściółka	362	381	421	354	304	389
4	Inseminacja	267	216	195	218	212	246
5	Robotnicy	3682	3198	3404	3534	3046	3316
6	Siła pociągowa	759	853	888	675	721	851
7	Koszty weterynaryjno- hodowlane	332	274	281	160	202	256
8	Utrzymanie budynków	1229	1026	1368	1034	969	1139
9	Razem koszty bezpośrednie	18267	19699	20812	19366	17241	20361
10	Koszty pośrednie	4028	4345	4390	4676	5875	3925
11	Razem koszty brutto	22295	24044	25202	24042	23116	24286
12	Wartość obornika	3511	3504	3501	3506	3503	3508
13	Razem koszty netto	18784	20540	21701	20536	19613	20778
14	Przyrost (ubytek) wartości	-706	-578	-540	-600	-393	-590
15	Koszt produkcji mleka	19490	21118	22241	21136	20006	21368
16	Mleczność roczna ltr	2946	3338	3076	3254	3271	3056
17	Koszt netto 1 litra mleka	6,62	6,33	7,23	6,50	6,12	6,99
Jałowizna —							
1	Pasze ogółem	6651	9659	9500	9023	7785	9296
2	w tym treściwe	1790	2429	2536	2536	2683	2214
3	Ściółka	181	190	210	177	182	194
4	Robotnicy	999	947	1176	1178	862	1066
5	Siła pociągowa	483	537	567	448	487	521
6	Koszty weterynaryjno- hodowlane	199	164	168	96	121	153
7	Utrzymanie budynków	394	427	729	458	319	508
8	Razem koszty bezpośrednie	8907	11924	12350	11380	9756	11738
9	Koszty pośrednie	1505	1352	1512	1562	1951	1334
10	Razem koszty brutto	10412	13276	13862	12942	11707	13072
11	Wartość obornika	2137	2092	2163	2146	2240	2144
12	Razem koszty netto	8275	11184	11699	10796	9467	10928
13	Przyrost wartości	4628	4022	4199	4296	4156	4090

Tabela 42

jałowiznę w złotych — 1976/77 r.

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
na 1 krowę											
13543	13328	13115	14620	11675	11773	14724	13046	13240	15991	13638	1
3585	3528	2874	3090	3417	3146	3540	3315	2717	3540	3269	2
435	352	392	460	382	125	409	344	420	401	392	3
275	183	220	234	193	323	264	203	289	286	237	4
3427	3061	3265	3429	3261	3371	4059	3058	3290	3525	3411	5
992	832	885	774	880	866	892	745	662	783	826	6
347	304	281	266	204	202	245	236	228	225	249	7
993	842	1370	1943	1039	1223	1356	1117	1174	962	1204	8
20012	18902	19528	21726	17634	17883	21949	18749	19303	22173	19957	9
5139	3735	3248	4594	3405	4409	3657	2884	4454	3563	3953	10
25151	22637	22776	26320	21039	22292	25606	21633	23757	25736	23910	11
3511	3500	3505	3506	3501	3520	3511	3501	3514	3510	3507	12
21640	19137	19271	22814	17538	18772	22095	18132	20243	22226	20403	13
-653	-691	-565	-504	-612	-557	-712	-568	-559	-545	-591	14
22293	19828	19836	23318	18150	19329	22807	18700	20802	22771	20994	15
3166	3180	3071	3331	3372	2818	2962	3249	3002	3102	3140	16
7,04	6,24	6,46	7,00	5,38	6,86	7,70	5,76	6,93	7,34	6,69	17
na 1 sztukę											
8865	9254	9335	9162	8726	8959	9323	8291	8466	8956	8951	1
2553	2615	2349	2356	2233	2616	1999	1908	1849	2039	2193	2
217	176	196	230	191	63	204	172	210	200	196	3
1224	1025	1000	1294	875	1123	1244	1019	1118	1024	1061	4
617	545	556	504	529	541	559	476	407	461	509	5
208	182	169	159	122	121	147	142	137	135	148	6
514	411	656	880	445	488	822	658	487	405	544	7
11645	11593	11912	12229	10888	11295	12299	10758	10825	11181	11409	8
1736	1242	1114	1510	1084	1370	1305	933	1535	1189	1318	9
13381	12835	13026	13739	11972	12665	13604	11691	12360	12370	12727	10
2135	2104	2137	2169	2089	2089	2133	2176	2117	2086	2121	11
11246	10731	10889	11570	9883	10576	11471	9515	10243	10284	10606	12
4266	4231	4191	4281	4245	3134	4294	4017	4138	4132	4173	13

Nakłady na cielęta w złotych

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Ćdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
1	Pasze ogółem	3886	4333	6083	5007	5428	4800
2	w tym treściwe	2253	2214	2322	2266	2579	2132
3	Ściółka	150	159	175	148	152	162
4	Opał	53	52	45	50	51	48
5	Robotnicy	921	703	941	916	656	806
6	Siła pociągowa	114	128	133	101	108	128
7	Koszty weterynaryjno- hodowlane	56	46	47	27	34	43
8	Utrzymanie budynków	331	301	503	458	319	467
9	Razem koszty bezpośrednie	5511	5722	7927	6707	6748	6454
10	Koszty pośrednie	1143	1293	1452	1515	2357	1368
11	Razem koszty brutto	6654	7015	9379	8222	9105	7822
12	Wartość obornika	350	350	350	350	350	350
13	Koszty przyrostu	6304	6665	9029	7872	8755	7472
14	Przyrost roczny 1 sztuki kg	164	192	201	205	260	211
15	Koszt netto 1 kg przyrostu	38,4	34,7	44,9	38,4	33,7	35,4
16	Waga sztuki z urodzenia kg	30	33	30	32	30	30
17	Waga sztuki odchowanej kg	183	192	184	185	188	184
18	Koszt sztuki z urodzenia	990	1089	990	1056	990	990
19	Koszt sztuki odchowanej	6865	6606	7905	6931	6315	6442
20	Przyrost dzienny 1 sztuki kg	0,449	0,525	0,550	0,562	0,712	0,579
21	Koszt netto 1 kg żywca	37,5	34,4	43,0	37,5	33,6	35,0

Tabela 43

na 1 sztukę — 1976/77 r.

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
4307	3620	3741	5443	5376	4140	5529	4964	4465	5087	4845	1
2202	1976	1612	1947	1768	2127	2269	2280	1930	2605	2144	2
181	147	163	191	159	94	170	143	175	167	163	3
48	58	46	52	50	52	48	52	51	49	50	4
759	801	861	1165	1259	1086	955	739	857	830	913	5
149	125	133	116	132	130	134	112	99	117	124	6
58	51	47	44	34	34	41	39	38	38	42	7
374	365	453	880	505	469	740	408	416	329	461	8
5876	5167	5444	7891	7515	6005	7617	6457	6101	6617	6598	9
1407	1084	1101	1595	1159	1302	1254	887	1592	1181	1293	10
7283	6251	6545	9486	8674	7307	8871	7344	7693	7798	7891	11
350	350	350	350	350	350	350	350	350	350	350	12
6933	5901	6195	9136	8324	6957	8521	6994	7343	7448	7541	13
167	179	206	225	223	166	202	194	214	203	201	14
41,5	33,0	30,1	40,6	37,3	41,9	42,2	36,1	34,3	36,7	37,5	15
33	33	30	32	32	30	30	32	30	31	31	16
182	191	183	181	185	185	174	179	178	194	184	17
1089	1089	990	1056	1056	990	990	1056	990	1023	1023	18
7272	6303	5595	7105	6763	7484	7067	6363	6066	7005	6760	19
0,459	0,492	0,564	0,618	0,612	0,454	0,554	0,532	0,587	0,555	0,551	20
40,0	33,0	30,6	39,3	36,6	40,5	40,6	35,5	34,1	36,1	36,7	21

Nakłady na młode bydło opasowe

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
1	Pasze ogółem	9600	10081	9824	10488	9191	10813
2	w tym treściwe	4184	4807	4405	4361	4409	4859
3	Ściółka	121	127	140	118	91	130
4	Robotnicy	921	1023	1052	1243	1150	1040
5	Siła pociągowa	379	427	444	337	361	425
6	Koszty weterynaryjno- -hodowlane	155	128	131	75	94	119
7	Utrzymanie budynków	410	490	798	512	307	549
8	Razem koszty bezpośrednie	11586	12276	12389	12773	11194	13076
9	Koszty pośrednie	1850	2047	2044	2091	2600	1665
10	Razem koszty brutto	13436	14323	14433	14864	13794	14741
11	Wartość obornika	2100	2100	2100	2100	2100	2100
12	Koszt przyrostu	11336	12223	12333	12764	11694	12641
13	Przyrost roczny 1 sztuki kg	193	230	206	206	205	178
14	Koszt netto 1 kg przyrostu	58,7	53,1	59,9	62,0	57,0	71,0
15	Waga sztuki wstawionej kg	180	180	180	180	185	180
16	Waga sztuki sprzedanej kg	389	403	385	382	399	407
17	Koszt sztuki wstawionej	6750	6190	7725	6739	6213	6300
18	Koszt sztuki sprzedanej	19018	18031	20004	19263	18411	22417
19	Przyrost dzienny 1 sztuki kg	0,528	0,630	0,564	0,564	0,562	0,486
20	Koszt netto 1 kg żywca	48,9	44,7	52,0	50,4	46,1	55,1

Tabela 44

w złotych na 1 sztukę — 1976/77 r.

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
11461	10844	9901	10555	9842	9684	10020	9717	9531	12213	10315	1
5563	5512	3704	4328	4642	4256	3997	4423	3868	5412	4521	2
145	117	131	153	127	31	136	115	140	134	128	3
1102	883	972	1165	597	999	982	1083	1055	966	966	4
495	416	442	387	440	432	445	372	330	391	414	5
162	142	131	124	95	94	114	110	107	105	119	6
561	434	719	854	416	508	617	627	516	456	552	7
13926	12836	12296	13238	11517	11748	12314	12024	11679	14265	12494	8
2448	1824	1361	2084	1361	2138	1648	1297	1974	1657	1752	9
16374	14660	13657	15322	12878	13886	13962	13321	13653	15922	14246	10
2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	2100	11
14274	12560	11557	13222	10778	11786	11862	11221	11553	13822	12146	12
220	230	175	216	182	199	188	208	186	208	196	13
64,9	54,6	66,0	61,2	59,2	59,2	63,1	53,9	62,1	66,5	62,0	14
180	190	180	175	180	185	170	175	170	190	180	15
349	372	367	406	376	359	390	400	395	395	386	16
7189	6270	5505	6862	6576	7484	6898	5618	5792	6858	6596	17
18157	16207	17847	20999	18179	17785	20780	17745	19764	20490	19368	18
0,604	0,630	0,479	0,593	0,498	0,546	0,515	0,571	0,510	0,569	0,537	19
52,0	43,6	48,6	51,7	48,3	49,5	53,3	44,4	50,0	51,9	50,2	20

Nakłady na chlewnię macior

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
1	Pasze ogółem	11972	11788	9595	10995	13997	12409
2	w tym treściwe	9403	8974	6628	7895	10419	8703
3	Ściółka	151	159	175	148	153	162
4	Opał	11	24	18	29	23	49
5	Utrzymanie knura	849	863	642	1002	1453	1156
6	Robotnicy	1670	1778	1411	1963	2069	1873
7	Siła pociągowa	196	229	238	186	320	237
8	Koszty weterynaryjno- -hodowlane	333	274	281	160	205	256
9	Utrzymanie środków trwałych	985	835	1046	748	790	784
10	Razem koszty bezpośrednie	16167	15950	13406	15231	19010	16926
11	Koszty pośrednie	921	1238	1191	1462	1580	1283
12	Razem koszty brutto	17088	17188	14597	16693	20590	18209
13	Wartość obornika	1105	1105	1098	1117	1050	1121
14	Razem koszty netto	15983	16083	13499	15576	19540	17088
15	Przyrost (ubytek) wartości macior	-58	-997	-299	-586	-214	-360
16	Koszt produkcji prosiąt	16041	17080	13798	16162	19754	17448
17	Liczba odchowanych prosiąt	10,1	16,3	14,3	15,5	13,8	16,7
18	Koszt 1 prosięcia	1588	1048	965	1043	1431	1045

Tabela 45

w złotych na 1 sztukę macior — 1976/77 r.

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
11082	10669	10270	12667	14849	11771	12387	12674	12178	12052	12030	1
9178	8823	8039	9045	10565	9556	9556	10816	9788	9465	9075	2
181	147	163	191	159	93	170	143	175	167	163	3
8	20	15	30	3	18	16	9	31	15	20	4
868	781	809	703	1076	1125	1319	1131	876	798	943	5
1261	1707	1862	1980	1882	1685	1636	2090	1713	1876	1776	6
264	217	226	197	245	236	245	209	170	205	223	7
347	304	281	266	204	202	245	236	228	225	250	8
783	636	1045	1436	836	983	1085	866	804	775	920	9
14794	14481	14671	17470	19254	16113	17103	17358	16175	16113	16325	10
1158	1056	858	1096	953	1282	1124	926	1158	846	1087	11
15952	15537	15529	18566	20207	17395	18227	18284	17333	16959	17412	12
1110	1106	1108	1091	1109	1123	1132	1119	1106	1102	1110	13
14842	14431	14421	17475	19098	16272	17095	17165	16227	15857	16302	14
—719	—468	—241	—473	—449	—601	—266	—865	48	—401	—417	15
15561	14899	14662	17948	19547	16873	17361	18030	16179	16258	16719	16
10,5	14,7	11,5	11,8	14,8	13,1	15,1	16,1	12,0	11,1	13,9	17
1482	1014	1275	1521	1321	1288	1150	1120	1348	1465	1203	18

Nakłady na tucz trzody chlewnej w złotych na

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
1	Pasze ogółem	4277	4138	4192	3895	4238	4713
2	w tym treściwe	3525	3587	3352	3508	3472	3476
3	Ściółka	51	53	59	50	33	55
4	Opał	3	5	2	4	10	16
5	Robotnicy	300	282	294	356	263	296
6	Siła pociągowa	142	154	167	126	143	161
7	Koszty weterynaryjno- -hodowlane	111	91	94	54	68	85
8	Utrzymanie budynków	179	168	212	112	113	157
9	Razem koszty bezpośrednie	5063	4891	5020	4597	4868	5483
10	Koszty pośrednie	812	951	954	992	1225	953
11	Razem koszty brutto	5875	5842	5974	5589	6093	6436
12	Wartość obornika	285	271	276	285	278	279
13	Razem koszty netto	5590	5571	5698	5304	5815	6157
14	Przyrost roczny kg	125	153	142	144	142	159
15	Koszt netto kg przyrostu	44,7	36,4	40,1	36,8	40,9	38,7
16	Waga sztuki wstawionej kg	13	13	13	15	14	14
17	Waga sztuki sprzedanej kg	107	111	107	110	109	111
18	Koszt sztuki wstawionej	1588	1048	965	1043	1431	1045
19	Koszt sztuki sprzedanej	5790	4615	4735	4539	5316	4799
20	Przyrost dzienny 1 sztuki kg	0,343	0,419	0,388	0,393	0,390	0,435
21	Koszt netto 1 kg żywca	54,1	41,6	44,3	41,3	48,8	43,2

Tabela 46

I sztukę średniego stanu rocznego — 1976/77 r.

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
3823	3911	4010	4301	4479	4022	4999	4229	4276	4159	4332	1
3160	3377	3291	3543	3262	3401	4171	3723	3750	3550	3536	2
60	49	54	65	54	16	57	49	59	56	54	3
4	4	7	7	2	7	8	4	6	4	6	4
294	268	333	313	277	298	306	235	312	286	294	5
186	155	167	147	169	159	169	146	124	150	157	6
116	101	94	89	68	67	82	79	76	75	83	7
205	132	166	217	162	219	216	160	169	151	174	8
4688	4620	4831	5139	5211	4788	5837	4902	5022	4881	5100	9
1024	801	708	1011	661	1051	896	564	1011	723	846	10
5712	5421	5539	6150	5872	5839	6733	5466	6033	5604	5946	11
280	279	279	287	279	289	281	286	284	282	280	12
5432	5142	5260	5863	5593	5550	6452	5180	5749	5322	5666	13
132	144	142	152	135	146	156	131	145	132	143	14
41,2	35,7	37,0	38,6	41,4	38,0	41,4	39,5	39,6	40,3	39,6	15
14	14	14	14	14	14	14	15	14	14	14	16
109	110	103	115	106	107	115	108	109	106	109	17
1482	1014	1275	1521	1321	1288	1150	1120	1348	1465	1203	18
5396	4441	4568	5420	5130	4822	5331	4793	5110	5173	4965	19
0,360	0,393	0,388	0,418	0,369	0,401	0,428	0,360	0,397	0,361	0,393	20
49,5	40,4	44,3	47,1	48,4	45,1	46,4	44,4	46,9	48,8	45,6	21

Nakłady na owce w złotych na

Lp.	Wyszczególnienie	Białystok	Bydgoszcz	Gdańsk	Katowice	Kielce	Koszalin
1	Pasze ogółem	1378	1686	1708	1464	1173	1623
2	w tym treściwe	736	834	863	786	595	725
3	Ściółka	88	91	101	86	86	94
4	Robotnicy	276	269	223	262	230	221
5	Siła pociągowa	65	74	79	60	69	75
6	Koszty weterynaryjno- -hodowlane	111	91	94	53	67	85
7	Utrzymanie budynków	87	126	173	108	86	137
8	Razem koszty bezpośrednie	2005	2337	2378	2033	1711	2235
9	Koszty pośrednie	353	421	417	351	644	344
10	Razem koszty brutto	2358	2758	2795	2384	2355	2579
11	Wartość obornika	177	181	180	183	207	183
12	Razem koszty netto	2181	2577	2615	2201	2148	2396
13	Koszt przyrostu	1177	1333	1432	1155	1276	1287
14	Koszt produkcji wełny	1004	1244	1183	1046	872	1109
15	Wełna od 1 sztuki rocznie kg	3,27	4,29	3,65	3,04	4,00	3,37
16	Koszt produkcji 1 kg wełny	307	290	324	344	218	329

I sztukię dorosłą — 1976/77 r.

Tabela 47

Lublin	Łódź	Olsztyn	Opole	Poznań	Rzeszów	Szczecin	Warszawa	Wrocław	Zielona Góra	Razem Zjednoczenia	Lp.
1234	1465	1430	1582	1787	1318	1387	1228	1356	1748	1610	1
480	762	604	745	875	685	647	567	632	806	766	2
120	85	93	110	92	30	97	83	102	96	93	3
245	189	264	246	185	225	327	255	236	205	236	4
94	73	78	71	73	77	79	65	61	74	74	5
116	101	94	89	68	67	82	79	76	75	80	6
125	114	109	207	119	108	206	110	100	100	132	7
1934	2027	2068	2305	2324	1825	2178	1820	1931	2298	2225	8
388	433	296	456	333	372	345	228	425	369	360	9
2322	2460	2364	2761	2657	2197	2523	2048	2356	2667	2585	10
162	181	186	175	180	184	171	182	190	183	180	11
2160	2279	2178	2586	2477	2013	2352	1866	2166	2484	2405	12
1298	1396	1218	1431	1417	1095	1160	1058	1132	1298	1297	13
862	883	960	1155	1060	918	1192	808	1034	1186	1108	14
2,58	4,05	3,37	4,08	3,87	2,96	3,96	2,96	3,76	4,28	3,82	15
334	218	285	283	274	310	301	273	275	277	290	16

ВОПРОСЫ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА
СЕБЕСТОИМОСТЬ И РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ,
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В ПОЛЬШЕ

СОДЕРЖАНИЕ

Метод исчисления единичной себестоимости, рентабельности и доходности продукции	3
ЯДВИГА РАЙНСТАИН, ХАННА ШЕФС — Анализ себестоимости, рентабельности и доходности сельскохозяйственной продукции в индивидуальных хозяйствах за 1975—1977 гг.	17
ЯДВИГА РАЙНСТАИН, ЗОФИЯ НАЛЕНЧ, ГРАЖИНА ДОМБКОВСКА, МАРИЯ МАТАК — Единичная себестоимость сельскохозяйственных продуктов в государственных сельских хозяйствах в 1976/1977 г.	50

PROBLEMS OF AGRICULTURAL ECONOMICS

COSTS AND PROFITABILITY OF AGRICULTURAL PRODUCTION
IN POLAND

CONTENTS

Method for calculating unit costs, profits and incomes in agricultural production	3
JADWIGA REINSTEIN, HANNA SCHEFFS — Analysis of costs, profits and incomes in individual peasant farming in the years 1975—1977	17
JADWIGA REINSTEIN, ZOFIA NAŁĘCZ, GRAŻYNA DĄBKOWSKA, MARIA MATAK — Unit costs of agricultural products in State Farms in 1976/77	50

ZAGADNIENIA EKONOMIKI ROLNEJ

KOSZTY I OPŁACALNOŚĆ PRODUKCJI ROLNEJ W POLSCE

SPIS TREŚCI

Metoda obliczania kosztów jednostkowych, opłacalności i dochodowości produkcji	3
JADWIGA REINSTEIN, HANNA SCHEFFS — Analiza kosztów, opłacalności i dochodowości produkcji rolnej w gospodarce indywidualnej w latach 1975—1977	17
JADWIGA REINSTEIN, ZOFIA NAŁĘCZ, GRAŻYNA DĄBKOWSKA, MARIA MATAK — Jednostkowe koszty produktów rolniczych w Państwowych Przedsiębiorstwach Gospodarki Rolnej 1976/77 r.	50

2 V 9ER
1 V 42 V
1 V 48 X